Hárs András

FIKTÍV ÉS KIEMELT JOGESETEK GYŰJTEMÉNYE NEMZETKÖZI JOG OKTATÁSÁHOZ

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

FIKTÍV ÉS KIEMELT JOGESETEK GYŰJTEMÉNYE
NEMZETKÖZI JOG OKTATÁSÁHOZ

Hárs András

FIKTÍV ÉS KIEMELT JOGESETEK GYŰJTEMÉNYE NEMZETKÖZI JOG OKTATÁSÁHOZ

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ
BUDAPEST, 2026

Szakmai lektor
Szappanyos Melinda

Kiadja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu
Felelős szerkesztő: Vida Krisztina
Olvasószerkesztő: Farkas-Nagy Judit
Korrektor: Iványi Bence
Tördelőszerkesztő: Tihanyi József

DOI: https://doi.org/10.36250/01371_00
ISBN 978-963-653-375-5 (nyomtatott)
ISBN 978-963-653-376-2 (elektronikus PDF) | ISBN 978-963-653-377-9 (ePub)

© A szerző, 2026
© Kiadó, 2026
Minden jog védve.

A mű elektronikus változata
a CC BY-NC-ND 4.0 nemzetközi licenc
feltételeinek megfelelően felhasználható.
https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

TARTALOM

Előszó és módszertan 9

A nemzetközi jog forrásai 13
- Egyoldalú kötelezettségvállalás 13
- Nemzetközi szerződések 16
- Szokásjog 21
- Nemzetközi szervezetek határozatai 24
- Alapelvek és általános jogelvek 27

A nemzetközi jog alanyai 31
- Nemzetközi szervezetek 31
- Hadviselő félként elismert felkelők 34
- Speciális alanyok 35

A nemzetközi jog és a belső jog viszonya 37

Felelősség 39
- A nemzetközi jogi felelősség jellege 39
- Kötelezettségszegés 40
- Betudhatóság 42
- Jogellenességet kizáró körülmények 43
- Jogkövetkezmények 46

Vitarendezés 49
- Diplomáciai vitarendezési módok 49
- Állandó Választottbíróság (PCA) 50
- Nemzetközi Bíróság (ICJ) 52

Állam 57
Államiság, állam- és kormányelismerés 57
Joghatóság 59
Immunitás 61

Tér, terület 65
Szárazföld 65
Légtér és világűr 66
Folyók 68
Tengerek 70
Szigetek 73
Sarkvidékek 75

Diplomáciai és konzuli kapcsolatok joga 77
Diplomáciai és konzuli kapcsolatok felvétele 77
Diplomáciai és konzuli kapcsolatok megszűnése 78
Diplomáciai és konzuli kiváltságok, mentességek 79
Tiszteletbeli konzul 81
Konzuli védelem 82
Diplomáciai védelem 84

Az erőszak tilalma 87
Az ENSZ rendszere, agresszió és fegyveres támadás 87
Önvédelem és kollektív védelem 88

Humanitárius nemzetközi jog 93
Alapelvek 93
Genfi Egyezmények 94
Kombattánsok, hadifoglyok, polgári személyek 96
A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (ICRC) 98
Tiltott hadviselési eszközök és módok 100
Megszállás 102

Nemzetközi büntetőjog 105
Ad hoc büntetőtörvényszékek 105
A Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) joghatósága és eljárása 106
Hibrid büntető fórumok 111

Emberi jogok 113
Az ENSZ rendszere 113
Az Európa Tanács rendszere és az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) 114
Derogáció 117
A kisebbségek jogai 119
A menekültek védelme 120

Nemzetközi környezetvédelmi jog 123

Komplex jogesetek 127

Jogesetek jegyzéke 167

Felhasznált irodalom 173

ELŐSZÓ ÉS MÓDSZERTAN

Jelen gyűjtemény oktatási célra íródott, így a nemzetközi jog és a kapcsolódó területek – például diplomáciai és konzuli kapcsolatok joga – oktatásához jogász-, államtudományi, nemzetközi tanulmányok és más, hasonló képzésen. Az 1–6. és a 9. témakör hozzávetőlegesen az első félév tananyagához, míg a 7–8., illetve a 10–14. témakörök a második félév tananyagához illeszkednek. Felhasználása kis csoportos foglalkozásokhoz, különösen szemináriumi és gyakorlati órákhoz javasolt, valamint az itt szerepeltetett esetek, feladatok és segédanyagok záróvizsgákra, illetve szigorlatra való felkészülés során is alkalmazhatók. Témakörök terén a gyűjtemény a Magyarországon használt főbb tankönyvek – úgymint Bruhács János: *Nemzetközi jog I–II.,* Kardos Gábor – Lattmann Tamás (szerk.): *Nemzetközi jog,* Kende Tamás – Nagy Boldizsár – Sonnevend Pál – Valki László: *Nemzetközi jog,* Kovács Péter: *Nemzetközi közjog* – főbb részeit követi, és illeszkedik az egyetemi oktatásban általában alkalmazott felosztáshoz.

Az egyes témakörök elején a témához kapcsolódó legfontosabb ítéletek és tanácsadó vélemények szerepelnek különböző nemzetközi fórumok, így a Nemzetközi Bíróság, az Állandó Nemzetközi Bíróság, az Állandó Választottbíróság, az Emberi Jogok Európai Bírósága vagy a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt. Szintén célként jelenik meg, hogy minden témakörhöz tartozzon eset, vagyis olyan eseteket is nevesítsünk, amelyek eddig nem kerültek be a nemzetközi jogi fősodorba, azonban kiválóan alátámasztják egy-egy jogintézmény jellegét, működését vagy fejlődését (például hadizsákmányügyek hadviselő félként elismert felkelők esetében vagy J.C. és Mások v. Belgium az Apostoli Szentszék jogalanyisága kapcsán). Ez alól kivétel a diplomáciai és konzuli kapcsolatok joga témakör, amely esetében – habár számos gyakorlati problémát felvet – legtöbbször diplomáciai úton rendezik vitájukat a felek, így néhány kiemelt eseten kívül

(teheráni túszügy, LaGrand-ügy stb.) nem rendelkezik nagyszámú, alapul vehető, nemzetközi bírói fórum előtt elbírált üggyel. Ennél az anyagrésznél viszont igen nagyszámú fiktív esetet építettünk be, amely remélhetőleg akár egy diplomáciai és konzuli jogi tematikájú kurzushoz is elegendő munícióval szolgálhat.

A gyűjtemény abból a – hallgatók által többször hangoztatott – felvetésből indul, hogy a nemzetközi jog anyaga hatalmas, a témakörök igen szerteágazók, sokszor absztraktnak és nehezen érthetőnek tűnnek. A jelen kötet épp ezért a gyakorlatra nehezen átváltható anyagrészek plasztikusabb, hallgatóközeli megértését célozza. A szerző személyes meggyőződése alapján a hallgatók sokkal jobban képesek megérteni a felmerülő jogi problémákat, ha egy-egy fél szerepébe helyezkedve eljátszhatják az ügyet (szerepjáték-módszer), teret adva gondolataik és kreativitásuk kibontakoztatásának. A gyűjtemény az angolszász, esetjogi megközelítést ötvözi a szókratészi, kérdésalapú tanulási módszerrel, amely a mesterséges intelligencia térnyerésének köszönhetően jelenleg még organikusan kiegészíti, később azonban át is veheti a hagyományos, frontális didaktika szerepét. E módszerrel nemcsak bevonhatóvá válik a hallgató, de segít a figyelem fenntartásában, a párbeszéd kialakításában, valamint a foglalkozások izgalmasabbá tételében is. További előny, hogy a frontális oktatási módszertant mellőzve az oktató számára is kevésbé válik repetitívvé a foglalkozás, mivel az eltérő csoportokban óhatatlanul is eltérő ötletek, megközelítések bukkannak fel.

A fiktív esetek az olvasott anyag megértését, a megszerzett tudás elmélyítését és alkalmazását hivatottak szolgálni a témában való gondolkodás képességének elsajátításával. Az egyes fiktív esetek segítségével rá lehet világítani a kérdéskör problémás részeire, a felmerülő dilemmákra, jogi és olykor jogon kívüli (megvalósíthatósági, politikai stb.) szempontokra. Néhány jogeset végén általános kérdések találhatók a témával kapcsolatban, amelyek az anyag azon részeire fókuszálnak, amelyek a tankönyvekben vagy kevésbé hangsúlyos szerepet kapnak, vagy ismeretük nagymértékben segíti a tananyag megértését. A kötet végén komplex esetek szerepelnek, amelyek több anyagrészben való jártasságot, összetett gondolkodást, továbbá az egész nemzetközi jogi *corpus* feletti rendszerszemléletet is fejlesztik, ellenőrzik.

Egy ügy több területet is érinthet, például a Bős–Nagymaros-ügy a szerződéstan, a szokásjog, a környezetvédelem, az államutódlás és több más terület kapcsán is releváns lehet. Ebben az esetben a rendszertani első említésnél kerül szóba, és itt bontjuk ki. A kiemelt ügyeknél a vonatkozó nemzetközi bírói fórum honlapján található ítélet eredeti szövegét is elérhetik a hallgatók. A komplex, fiktív jogesetek egy része az Országos Nemzetközi Jogi Jogesetmegoldó Versenyen és új változatán, a Nemzetközi Jogi Vándorkupán szerepelt. Jelen gyűjtemény szerzője mindkét verseny esetében jogesetíróként vett részt 2017-től kezdődően, így ezek saját szellemi terméknek tekinthetők. Ezúton is köszönet és elismerés illeti a szervezőtársakat, Csapó Zsuzsannát, Lattmann Tamást, Molnár Tamást és Takó Dalmát a komplex esetek csiszolása-finomhangolása terén. Kiemelt köszönet illeti továbbá Szappanyos Melinda kolléganőt lelkiismeretes, alapos és előremutató lektori munkájáért, valamint Csapó Zsuzsanna kolléganőt a gyűjteménybe beemelendő jogesetek kiválasztásában nyújtott segítségéért. A gyűjteményben szereplő fiktív esetek a szerző saját agyszüleményei, minden esetleges egyezés csak a véletlen műve. Mesterséges intelligenciát az írás során nem alkalmaztam.

EGYOLDALÚ KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁS

A Kelet-Grönland-ügy és az Ihlen-elv

Állandó Nemzetközi Bíróság (1933): Dánia v. Norvégia[1]

Az ügy Grönland keleti része, az úgynevezett Vörös Erik-föld hovatartozásáról szólt. A norvég külügyminiszter kijelentése a dán nagykövet előtt, amely szerint Norvégiának nincs területi követelése Grönlandon, egyoldalú kötelezettségvállalásnak számít, mivel azt hivatalos minőségben tette, nyilvánosság előtt, kötelezettségvállalás szándékával és a tudomásulvétel lehetőségével.

A csendes-óceáni francia nukleáris kísérletek ügyei

Nemzetközi Bíróság (1974): Ausztrália v. Franciaország[2]*; Új-Zéland v. Franciaország*[3]

Franciaország kísérleti atomrobbantásokat végzett a Csendes-óceánon, amit Ausztrália sérelmezett arra hivatkozva, hogy a légköri robbantások Ausztrália területén is káros hatással jártak. A francia védelmi miniszter és más, magas rangú tisztviselők által tett nyilatkozatok, amelyek szerint Franciaország felhagy a légköri atomkísérletekkel, a Nemzetközi Bíróság szerint egyoldalú kötelezettségvállalásnak tekinthetők, mert nyilvánosan történtek, a kötelezettségvállalás szándékával, arra jogosult személy részéről

1 Permanent Court of International Justice 1933.
2 International Court of Justice 1974a.
3 International Court of Justice 1974b.

és pontos tartalommal. Új-Zéland keresetét viszont nem minősítette elfogadhatónak a Bíróság, mivel álláspontja szerint a kötelezettségvállalást csak megszorítóan lehet értelmezni. Így ha Franciaország a légköri atomrobbantások beszüntetésére tett ígéretet, az nem terjeszthető ki a felszín alatti kísérletekre.

Fiktív jogesetek

1. „A" állam rendszeresen hajtott végre légköri atomrobbantást az Atlanti-óceán nyílt vizei felett „B" állam partjaitól körülbelül 3500 km távolságra. „B" állam ez ellen rendszeresen tiltakozik, mondván, hogy a robbantás révén lecsapódó nukleáris eső halált, súlyos egészségkárosodást okozhat állampolgárai számára, valamint előre nem látható mutációkat eredményezhet a növény- és állatvilágban. „A" állam tagadta, hogy a nukleáris lecsapódás egyáltalán elérné „B" állam partjait. Időközben „A" állam védelmi miniszterét vendégül látták a hazájában rendkívül népszerű *talkshow*-ban, ahol vicceskedve megjegyezte, hogy ha „B" állam nagyon rámenős, akkor befejezik a légköri atomrobbantásokat. Egy héttel később „B" állam a Nemzetközi Bírósághoz fordult, hogy állapítsa meg, miszerint „A" állam egyoldalú kötelezettséget vállalt a védelmi miniszter kijelentése révén, így kérte annak kimondását, hogy „A" állam többet nem hajthat végre kísérleti atomrobbantást az Atlanti-óceánon. „A" állam tagadta a kötelezettségvállalás megtörténtét, mivel szerinte a védelmi miniszter nem tehet ehhez hasonló, fajsúlyos kötelezettségvállalást, hiszen ez nem tartozik a feladat- és hatáskörébe.

Kérdések

a) Mennyiben igazolható „B" állam véleménye, amely szerint jelen esetben egyoldalú állami kötelezettségvállalás történt?

b) Mennyiben befolyásolja a helyzetet, hogy a kijelentést „vicceskedve", egy *talkshow*-ban tette a védelmi miniszter?

c) Elfogadható-e „A" állam álláspontja, amely szerint a védelmi miniszter akkor sem tehette volna meg a kötelezettségvállalás alapjául szolgáló nyilatkozatot, ha akarta volna?

d) Amennyiben a Nemzetközi Bíróság elfogadja „A" állam álláspontját, úgy az alábbiak közül melyik értelmezés mellett teheti le a voksát:

- „A" államnak mindenféle kísérleti atomrobbantást be kell fejeznie;
- „A" államnak be kell szüntetnie a légköri atomrobbantásokat;
- „A" államnak tilos az Atlanti-óceánon bárminemű atomrobbantást végrehajtania;
- „A" állam kötelezettsége a kísérleti robbantások beszüntetésére csak a légköri és csak az Atlanti-óceán feletti atomrobbantásokra terjed ki.

2. „F" állam „G" államban található külképviselete koktélpartit adott a diplomáciai testület, illetve a fogadó állam egyes magas beosztású tisztviselői számára. „G" állam külügyminisztériumának államtitkára felöntött a garatra, és enyhén illuminált állapotban beszélgetett a többi vendéggel. Többeket azzal traktált, hogy a „H" állammal való fagyos viszony könnyedén feloldható lenne, és „G" állam le is mondana területi követeléseiről, ha „H" állam garanciát adna, miszerint nem fogja többet támogatni a „G" államban lévő fegyveres csoportokat, és nem avatkozna bele többé „G" állam belügyeibe. Több vendég különböző változatokat hallott a történtekről. Másnap, miután a sajtó is lehozta a botrányosra sikerült koktélparti történetét, az államtitkár lemondásra kényszerül. „H" állam kormánya viszont kiadott egy nyilatkozatot, amelyben vállalta, nem avatkozik bele „G" állam belügyeibe, cserébe pedig egyoldalú jognyilatkozatnak tekinti az államtitkár egy nappal azelőtti kijelentéseit, így álláspontja szerint „G" állam ezzel lemondott területi követeléseiről. „F" állam nagykövete egy podcastben adott interjúban alátámasztotta az államtitkár által elmondottak validitását, és támogatta „H" állam értelmezését az eset kapcsán. „G" állam szerint nem történt egyoldalú kötelezettségvállalás, az államtitkár magatartását komolytalannak, felelőtlennek, hatáskörtúllépésnek (*ultra vires* aktusnak) nyilvánította.

Kérdések

a) Mire hivatkozna „G" állam jogi képviselőjeként, milyen okok miatt nem jöhetett létre egyoldalú kötelezettségvállalás?
b) Mennyiben tekinthető jogosnak „H" állam álláspontja, amely szerint tehető egyoldalú, ámde feltételes kötelezettségvállalás a nemzetközi jog általános szabályai alapján?
c) Tehet-e államtitkár egyoldalú kötelezettségvállalást?
d) Mennyiben befolyásolja a helyzet megítélését, hogy „G" állam másnap elbocsátotta az államtitkárt, és hatáskörtúllépésnek nyilvánította a történteket?
e) Változtatna-e álláspontján a helyzet megítélését illetően, ha kiderülne, „F" államnak dolgozó személyek belekevertek egy enyhe ópiátot az államtitkár italába?

NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEK

Nemzetközi szerződések megkötése

A népirtás elleni egyezményhez fűzött fenntartások ügye

Nemzetközi Bíróság (1951) tanácsadó vélemény[4]

Az ENSZ Közgyűlése arra kereste a választ, hogy abban az esetben, ha egy nemzetközi szerződés megkötésénél az egyik fél fenntartást fűz a szerződéshez, azonban azt a részes felek közül némelyik nem fogadja el és kifogásolja, akkor miként alakul a felek közti szerződéses viszonyrendszer. A Nemzetközi Bíróság álláspontja szerint ebben az esetben, ha a kifogást tevő fél szerint a másik állam által tett fenntartás ellentétes a szerződés tárgyával vagy céljával, úgy köztük nem jön létre nemzetközi szerződés, míg a kifogást nem tevő államok és a fenntartást tevő fél közt igen – a fenntartásban foglaltaknak megfelelően.

4 International Court of Justice 1951b.

Fiktív jogeset

„T" állam képviseletében az állam ENSZ-hez akkreditált állandó képviselője – aki egyben a volt külügyminiszter – érkezett multilaterális tárgyalások lebonyolítása céljából a világszervezet New York-i központjába. Mivel diplomata kollégái hosszú évek óta ismerik, nem kérték tőle meghatalmazása bemutatását. A tárgyalások gyorsan és sikeresen zajlottak, a felek pedig néhány héten belül megállapodtak a szerződés szövegében. A végleges szöveget hangosan felolvasták, a jelenlévők bólintással nyugtázták, ám parafálásra nem került sor. „T" állam képviselője – magának akarván a rivaldafényt és egyúttal engedve kollégái nyomásának – az állam nevében aláírta a szerződést, noha erre nem terjedt ki a mandátuma. Amikor ez „T" államban kiderült, azonnal visszahívták az állandó képviselőt, egyúttal nyilatkozatot tettek közzé, amely szerint csak fenntartással ismerik el a nemzetközi szerződést, mégpedig úgy, hogy „T" állam a szerződés kapcsán nem ismeri el a Nemzetközi Bíróság joghatóságát.

Kérdések

a) Jogszerűen tárgyalt-e az állandó képviselő „T" állam nevében? Mely állami vezetők számára nem szükséges meghatalmazás?

b) Jelen ügyben mennyiben jelent problémát a parafálás elmaradása? Általánosságban mi a jelentősége a nemzetközi jogban annak, ha a parafálás fázisa elmarad?

c) Hogyan értelmezné a hatáskörtúllépést a nemzetközi szerződés aláírása kapcsán? Részesévé vált „T" állam a nemzetközi szerződésnek?

d) „T" állam nyilatkozata utólagos fenntartásnak minősül? Ha igen, érvényesen megtehető? Ellentétes lehet a szerződés tárgyával vagy céljával, amennyiben egy állam nem ismeri el vitarendezési fórumként a Nemzetközi Bíróság joghatóságát?

Nemzetközi szerződések érvényessége

A Preah Vihear-templom ügye

Nemzetközi Bíróság (1962): Kambodzsa v. Thaiföld[5]

Francia Indokína és Sziám 1904-ben szerződést kötött, amelyben a köztük lévő határt a vízválasztónál húzták meg. A tényleges határkijelölést elvégző franciák Kambodzsához tartozónak jelölték a területet. Évtizedekkel később Thaiföld, mint a korábbi Sziám, követelést támasztott a terület felett Kambodzsával mint Francia Indokína adott területre vonatkozó jogutódjával szemben arra hivatkozva, hogy a határ kijelölésekor tévedés történt. A Nemzetközi Bíróság ítéletében lefektette a tévedésre vonatkozó szabályokat, vagyis – miszerint nem lehet tévedésre hivatkozni, ha ahhoz a tévedésre hivatkozó fél hozzájárult – Thaiföld elkerülhette volna azt vagy kellő körültekintés mellett észre kellett volna vennie.

Fiktív jogeset

„A" állam és „B" állam kétoldalú tárgyalásokba kezdett a köztük elterülő tó hasznosítása ügyében. „A" állam három küldötte közül kettőnek „B" állam kajmán-szigeteki számlákon keresztül jelentős összeget juttatott, amelynek következtében „B" állam számára igen kedvező megállapodás született. A harmadik diplomáciai képviselő „A" állam külügyminisztériumánál jelezte, vesztegetés történt, azonban a minisztériumban nem adtak hitelt szavának bizonyíték hiányában. A szomszédos „C" állam számos turistája látogatja a nyári időszakban a tavat, így érdekelt annak státuszában. „C" állam komolyan vette a pletykákat, hatóságai nyomozásba kezdtek, amelynek során kiderült, valóban vesztegetés történt. Minderre tekintettel „C" állam vesztegetésre hivatkozva a Nemzetközi Bírósághoz fordult, kérve, hogy mondják ki a szerződés érvénytelenségét. A Bíróság joghatóságát mindhárom fél több évvel ezelőtt tett alávetési nyilatkozattal elfogadta.

[5] International Court of Justice 1962.

Kérdések

a) Mennyiben befolyásolja a helyzet megítélését, hogy háromból csak két diplomáciai képviselő kapott pénzt „B" államtól?

b) Relatív vagy abszolút érvénytelenségi ok állapítható meg jelen helyzetben? Mivel indokolja álláspontját?

c) Mennyiben igazolható „C" állam jelenléte a Nemzetközi Bíróság előtti eljárásban?

Nemzetközi szerződések megszűnése

Bős–Nagymaros-ügy

Nemzetközi Bíróság (1997): Magyarország és Csehszlovákia[6]

Magyarország és Csehszlovákia 1977-ben megegyezett a felek közti nemzetközi határfolyó, a Duna hasznosítása tárgyában. Egy évtizedes huzavona után Magyarország felfüggesztette az építkezést 1989-ben, ökológiai szükséghelyzetre hivatkozva. Erre válaszul 1991-ben a csehszlovák fél megépítette az úgynevezett C variánst a magyar fél beleegyezése és részvétele nélkül, amely a Duna egyoldalú elterelését jelentette Dunacsúny és Bős között, létrehozva egy duzzasztógátat és erőművet a folyón. Magyarország ezt szerződésszegésnek tekintette, és felmondta a szerződést 1992-ben. A két állam 1992-ben az Európai Közösségek közvetítése révén Londonban megegyezett, hogy a köztük lévő jogvitát a Nemzetközi Bíróság elé tárja (kompromisszumon alapuló joghatóság esete). A Bíróság 1997-es ítéletében nem fogadta el Magyarország azon érveit, hogy ökológiai szükséghelyzet állt volna fenn, vagy a rendszerváltás következtében a körülmények alapvető megváltozása *(clausula rebus sic stantibus)* megállapítható volna, így nem volt jogszerű a munkálatok félbeszakítása és a szerződés felmondása. A csehszlovák fél részéről viszont nem tekinthető jogszerűnek egy határfolyó egyoldalú elterelése, sem a C variáns megépítése, mivel a szerződés egyedül nem teljesíthető. A Bíróság kötelezte a feleket

6 International Court of Justice 1997.

az egymásnak okozott kár kiszámítására és megtérítésére, ami azonban a mai napig nem következett be.

Fiktív jogesetek

1. „A" állam és „B" állam közös határán több mint 100 km hosszan egy erdő húzódik. A két állam 1965-ben kötött egy kétoldalú szerződést, amelyben megtiltották a vadászatot arra hivatkozva, hogy az erdő az eurázsiai hiúz *(Lynx lynx)* egyetlen természetes élőhelye. Időközben mindkét állam részesévé válik *A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló washingtoni egyezménynek* (CITES), amely a két állam vonatkozásában 2022-ben lépett hatályba. „B" állam 2025-ben koncessziót adott egy vadásztársaságnak, amely szerint az erdő „B" állam területére eső részén vadászengedélyeket adhat ki, és a lelőtt vadakat elszállíthatják, eladhatják, kivéve a védett eurázsiai hiúzt, amelyre az engedély nem terjedhet ki. „A" állam tiltakozik a koncesszió kibocsátása ellen, mondván, az ellentétes a két állam közötti 1965-ös szerződéssel. „B" állam a tiltakozást azzal utasítja el, hogy saját területén szuverenitása alapján bárkinek adhat koncessziót és ezáltal vadászengedélyt. Válaszul „A" állam ökológiai szükséghelyzetre hivatkozva felmondja a két állam közti 1965-ös bilaterális szerződést.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető jogszerűnek „B" állam részéről a koncesszió kiadása?

b) Mennyiben van alapja „A" állam részéről a szerződés felmondásának?

c) Megállapítható-e alá-fölé rendeltségi viszony a bilaterális és a multilaterális nemzetközi szerződés között?

d) Hivatkozhat-e egy állam saját belső szabályozására vagy a szuverenitás elvére abból a célból, hogy mentesüljön egy nemzetközi kötelezettség alól? Válaszát indokolja!

e) Miről kell a feleknek megállapodniuk egy szerződés megszűnése esetén?

2. „A", „B" és „C" állam három szomszédos állammal együtt egy nemzetközi szerződést kötött több mint 20 évvel ezelőtt. Az évek alatt a hatoldalú szerződésből két fél kilépett, a korábbi regionális nagyhatalom, „C" állam pedig egy tucat kisebb államra esett szét, amelyek azóta is fegyverrel kívánják egyesíteni a korábban „C" államhoz tartozó területet. „B" állam eseti jelleggel tartja csak be a szerződést, vagyis csak akkor teljesíti szerződésből fakadó kötelezettségeit, amikor ez számára is előnyös. „A" állam erre válaszul felmondta a szerződést, és el kívánt számolni „B" államal a fennálló kötelezettségek alapján. „B" állam ezt elutasította arra hivatkozva, hogy a körülmények alapvető megváltozása *(clausula rebus sic stantibus)* miatt a szerződés amúgy is megszűnt, így nincs miről tárgyalni.

Kérdések

a) Jelen esetben a két állam kiválásával és „C" állam felbomlásával hogyan változott a felek közti nemzetközi szerződés?
b) Milyen szerződésmegszűnési okra hivatkozna „A" állam jogi képviselőjének helyében?
c) Mennyiben tartja alkalmazhatónak a *clausula rebus sic stantibus* szabályát az ügyben?
d) Mi a különbség a felek közti elszámolás tekintetében, ha egy szerződés a felek akaratából vagy a nemzetközi jog általános szabályai alapján szűnik meg?

SZOKÁSJOG

Az Angol–norvég halászati vita ügye

Nemzetközi Bíróság (1951): Egyesült Királyság v. Norvégia[7]

Az Egyesült Királyság halászai a halban igen gazdag norvég partokhoz közel kívánták tevékenységüket végezni, ami ellen Norvégia

7 International Court of Justice 1951a.

tiltakozott. A két állam közti vita alapját az alapvonal és az egyes tengeri zónák számításának módja képezte. Az Egyesült Királyság szokásjogra hivatkozva várta el a szerinte univerzálisnak tekinthető normák alkalmazását Norvégia részéről. Norvégia különleges földrajzi helyzetére (fjordok, apró szigetek, csipkézett part stb.), valamint a tengeri övezetek számításának norvég hagyományaira hivatkozva ellenezte a szokásjogi norma alkalmazását magára nézve. A Nemzetközi Bíróság Norvégiának adott igazat, amikor elvi szinten megállapította: mentesül a szokásjogi szabály alól az az állam, amely a kezdetektől fogva, folyamatosan és következetesen tiltakozik a szokásjogi szabály alkalmazásával szemben, ezáltal lefektetve az örökös ellenzőre *(persistent objector)* vonatkozó mentesülési lehetőséget a szokásjogi norma alól.

Fiktív jogesetek

1. „T" és „V" állam hosszú ideje békés viszonyban él egymással. Mindketten tagjai számos univerzális és regionális szervezetnek, amelyek tevékenységében aktívan részt vesznek. „T" állam megállapodást kötött a Starlinkkel abból a célból, hogy zavartalan internet-hozzáférést biztosítson mind állampolgárai, mind kormányzati szereplők számára, amely megállapodás azonban ellentétes a Nemzetközi Távközlési Egyesület (ITU) által meghatározott sztenderdekkel. „V" állam többszöri egyeztetés után sem tudta lebeszélni „T" államot a megállapodás megkötéséről, ezért a Nemzetközi Bírósághoz fordult. Álláspontja szerint „T" állam és a Starlink közötti megállapodás ellentétes az ITU gyakorlatával, amely szokásjogi erejű, és a témában leginkább kompetens nemzetközi szervezetként elsődlegesnek tekinthető. „T" állam ezzel szemben arra hivatkozott, hogy nem állapítható meg egységes állami gyakorlat, valamint internethasználati sztenderdek terén nem telt el elég idő sem.

Kérdések

a) Mennyiben fogadható el „V" állam érvelésének azon része, amely szerint a témában illetékes nemzetközi szervezetek gyakorlata nagyobb szerepet tölt be, mint az állami gyakorlat?
b) Amennyiben elfogadható a szokásjog létrejötte, úgy mennyiben köthető ezzel ellentétes nemzetközi szerződés?
c) Lerontható-e nemzetközi szerződés szokásjog által *(desuetudo)*?
d) Ha igen, nevezzen meg rá egy példát!
e) Hogyan volna alátámasztható „T" állam álláspontja az állami gyakorlat egységessége és a megfelelő időtartam terén?
f) Mennyiben befolyásolja a helyzet megítélését, hogy a Starlink új technológiának számít szokásjogi norma létrejöttéhez?
g) „T" és „V" állam képviselőjeként hogyan látna hozzá az állam jogi meggyőződése *(opinio juris sive necessitatis)* meglétének vagy hiányának bizonyításához?

2. „E" és „M" állam a latin-amerikai régióban található, ahol nagy hagyománya van a diplomáciai menedék *(asylum)* intézményének, vagyis amikor egy államból politikai okokból menekülő személyek a másik állam külképviseletén kérhetnek és kaphatnak menedéket az őket üldöző állam joghatósága alól és hatóságai elől. 2024 tavaszán „E" állam volt elnökhelyettese „M" állam nagykövetségén keresett menedéket a vele szemben folyamatban lévő eljárások elől. „M" állam ideiglenesen befogadta a volt elnökhelyettest, és 24 órán belül pozitív eredménnyel elbírálta diplomáciai menedék iránti kérelmét. Még aznap éjjel „E" állam kommandós egységei faltörő kossal betörtek a külképviseletre, leteperték a diplomáciai személyzet tagjait, és erővel kirángatták a volt elnökhelyettest. Ezt követően „M" állam keresetet nyújtott be a Nemzetközi Bíróságon a diplomáciai helyiség 1961-es Bécsi Egyezményben garantált sérthetetlensége, valamint a regionális, diplomáciai menedékkel kapcsolatos a szokásjognak a megsértésére hivatkozva. „E" állam viszonkeresetében három pillérre fűzte fel érveit. Egyrészt

az univerzális nemzetközi szabályok – szerinte – nem ismerik a diplomáciai menedékjog fogalmát. Másrészt, mivel a volt elnökhelyettest köztörvényes bűncselekményekkel vádolják, nem illeti meg a diplomáciai menedék. Harmadrészt, ha lenne is szokásjogi szabály, az rá nem érvényes, mivel sosem fogadta el, és nem vett részt annak kialakításában.

Kérdések

a) A Nemzetközi Bíróság bírájaként jelen helyzetben hova fordulna, honnan, mely forrásból vélné megismerhetőnek a vonatkozó szokásjogi normákat?
b) Mely feltételek teljesülése esetén állapítható meg a szokásjog?
c) Mennyiben tartja megalapozottnak „E" állam érvelését, miszerint ha egy állam nem vesz részt szokásjogi norma kialakításában, akkor az nem vonatkozik rá?
d) Amennyiben egy állam a szokásjogi norma létrejötte után annak létéről csak jóval később szerez tudomást, minősülhet-e örökös tiltakozónak *(persistent objector),* ha a tudomásszerzéstől kezdve tiltakozik a szabály rá történő alkalmazásával szemben?
e) Univerzális és regionális szokásjog eltérése vagy ütközése esetén melyiknek biztosítana elsőbbséget? Milyen alapon?

NEMZETKÖZI SZERVEZETEK HATÁROZATAI

Namíbia tanácsadó vélemény

Nemzetközi Bíróság (1971) tanácsadó vélemény[8]

Namíbia (Délnyugat-Afrika néven) a Dél-Afrikai Köztársaság mandátumterületének számított 1966-ig, amikor az ENSZ Közgyűlése kimondta ennek megszűnését, és határozatában kijelentette, hogy Dél-Afrikának nincs jogalapja igazgatásának fenntartására

[8] International Court of Justice 1971.

Namíbia felett. Mivel határozatát a Közgyűlés nem tudta kikényszeríteni, 1969-ben az ENSZ Biztonsági Tanácsa elítélte a folytatódó dél-afrikai jelenlétet, és felszólította a nemzetközi közösség tagjait, ne kössenek gazdasági tárgyú megállapodást Dél-Afrikával, amennyiben annak hatálya Namíbia területére is kiterjed. A Biztonsági Tanács ezt követően a Nemzetközi Bírósághoz fordult, hogy megállapítsák, melyek a jogkövetkezményei határozatának, illetve Dél-Afrika jelenlétének. A Bíróság tanácsadó véleményében kijelentette, hogy a Közgyűlés „jogi helyzetet" deklarált, amikor jogszerűtlennek tekintette a Dél-Afrikai Köztársaság namíbiai jelenlétét, továbbá azt is, hogy a Biztonsági Tanács az ENSZ Alapokmánya alapján a nemzetközi béke és biztonság érdekében hozta határozatát, így az köti az azzal ellentétesen szavazókat, valamint azon államokat is, amelyek a határozat elfogadásakor nem tagjai a Biztonsági Tanácsnak.

Fiktív jogesetek

1. „Z" állam tagja egy regionális biztonsági-katonai szervezetnek, azonban évek óta különutasként tekint magára, aki a szervezet többségi véleményével ellentétesen szavaz a legtöbb kérdésben. A szervezet alapokmánya előírja, hogy a főtitkár megválasztásához először a fő döntéshozó testület (Bizottság) ajánlására van szükség, valamint azt is, hogy a taggá vált államoknak kötelező betartani a szervezet által hozott határozatokat. A szervezet legutóbbi ülésén a „Z" állam által javasolt főtitkárjelöltet a többség leszavazta, ennek ellenére „Z" állam azzal érvelt, hogy az ajánlás megszületett és köti a szervezetet, mivel álláspontja szerint „a negatív ajánlás is ajánlás". A tagok többsége nem vette figyelembe „Z" állam véleményét a főtitkárválasztást illetően. A Bizottság következő ülésén ugyanakkor határozatot hoztak, amely szerint minden államnak gondoskodnia kell egy 5000 főt számláló, gyorsreagálású erő felállításáról a felfokozott biztonsági helyzet miatt. „Z" állam a határozat elfogadása ellen szólalt fel és szavazott, majd annak elfogadása után kijelentette, nem fogja végrehajtani az abban foglaltakat.

Kérdések

a) Mennyiben kötelező egy nemzetközi szervezetre az ajánlás, ha azt belső irányba, a szervezet belső működése szempontjából hozták meg?
b) Igazolhatónak tekinthető-e „Z" állam véleménye, amely szerint „a negatív ajánlás is ajánlás" a főtitkárválasztás kapcsán?
c) Mennyiben köti „Z" államot a nemzetközi szervezet határozata, amennyiben annak elfogadása ellen szavazott?
d) Hogyan alakul és mitől függ a közvetlen alkalmazás jelen esetben?
e) Nevezzen meg egy példát, ahol megjelenik a nemzetközi szervezet határozatának közvetlen alkalmazása!

2. „A" állam kezdeményezi felvételét az ENSZ-be. A Biztonsági Tanács hosszas viták után 9 igen, 5 tartózkodás és egy nemleges szavazat mellett adja ki támogató ajánlását. Az ellenszavazat „B" államtól, a Biztonsági Tanács egyik nem állandó tagjától érkezik. „B" állam ezt követően a Közgyűlés szeptemberi, rendes ülésszakán felhívja az ENSZ tagállamainak figyelmét, hogy álláspontja alapján „A" állam nem tekinthető békeszeretőnek, így „nincs helye" az ENSZ-ben. Hogy véleményének nyomatékot adjon, kijelenti, hogy „A" állam taggá válása esetén nem hajlandó a későbbiekben hozzájárulni a szervezet költségvetéséhez. „B" állam heves tiltakozása ellenére a Közgyűlés határozatában pozitívan dönt „A" állam tagságáról. Ezt követően „B" állam a következő ciklusra nem fizeti be a költségvetésbe a számára előírt összeget, arra hivatkozva, hogy a Közgyűlés határozatai csupán ajánlás jellegűek, majd nem sokkal később bejelenti kilépését az ENSZ-ből.

Kérdések

a) Milyen jogkövetkezményei vannak a Biztonsági Tanács határozatának tagfelvétel terén?
b) Mennyiben tartja elképzelhetőnek egy állam felvételét az ENSZ-be, ha a Biztonsági Tanács úgynevezett negatív ajánlást ad ki, vagyis határozatot hoz, amelyben nem támogatja a tagfelvételt.
c) Milyen jellegűnek tekinthető és milyen kötőerővel bír a költségvetés mint egy nemzetközi szervezet határozata?

d) „B" állam ENSZ-ből történő kilépése esetén mennyiben kötik őt a Biztonsági Tanács és a Közgyűlés határozatai?
e) Hogyan alakulnak a kilépő állam fennálló tartozásai a szervezet irányába?
f) Miként segítik a nemzetközi szervezetek határozatai a nemzetközi jog normáinak kialakulását?

ALAPELVEK ÉS ÁLTALÁNOS JOGELVEK

A Chagos-szigetek ügye

Nemzetközi Bíróság (2019) tanácsadó vélemény[9]

A Chagos-szigetek közigazgatásilag Mauritiushoz tartozott, azonban Mauritius 1968-as függetlensége előtt az Egyesült Királyság leválasztotta a Chagos-szigeteket, Brit Indiai-óceáni Területnek nyilvánítva azt. A területen működő angol és amerikai (Diego Garcia) haditengerészeti bázisok stratégiai és nemzetbiztonsági szempontból kiemelt területté teszik a térséget. Emiatt az ott élők jelentős részének el kellett hagynia a szigetet. Az ENSZ Közgyűlése 2019-ben fordult a Nemzetközi Bírósághoz, kérve, foglaljon állást a sziget státuszáról, az önrendelkezési jog jellegéről és gyakorlásának módjáról. A Bíróság tanácsadó véleményében leszögezte, hogy a népek önrendelkezési joga megilleti a Chagos-szigetek lakóit, amely jog sérült az Egyesült Királyság 1968-as intézkedésével. A Bíróság azt is megállapította továbbá, hogy az önrendelkezési jog – mint a nemzetközi jog ENSZ Alapokmányban lefektetett alapelve – egyben *erga omnes* kötelezettségként megjelenő szokásjogi norma, habár kógens norma jellegét a Bíróság nem mondta ki.

9 International Court of Justice 2019.

Fiktív jogesetek

1. „N" állam és „Z" állam között egy nemzetközi határfolyó található, amelyben egy nagy méretű sziget helyezkedik el, ahol a tízezer főt számláló *kuruló* törzs él emberemlékezet óta. A sziget a két állam között területi viták tárgyát képezi, azonban jelenleg „N" állam gyakorol felette igazgatást, alkotmánya szerint a sziget az állam szerves része. A kuruló törzs tagjai megkülönböztetett helyzetben vannak „N" államban: vezetőiket maguk választják, önigazgatással rendelkeznek, vallás- és véleménynyilvánítási szabadságuk biztosított, azonban az oktatás kötelező nyelve „N" állam hivatalos nyelve, nem pedig a törzs által beszélt nyelv, valamint nem vehetnek részt az állami szintű parlamenti választásokon. Soron következő gyűlésén a törzs úgy döntött, elszakad „N" államtól, és ezentúl „Z" államhoz tartozónak tekinti magát. „Z" állam ezt elfogadta arra hivatkozva, hogy a kuruló csoport az önrendelkezési jogával élt, „Z" állam pedig mint a nemzetközi közösség oszlopos tagja és a népek önrendelkezési jogának határozott támogatója mindenben segíteni kívánja a törzs jogainak érvényesítését. „N" államban hatalmas felháborodás követte az eseményeket, kivezényelték a rendfenntartó erőket a szigetre. Nemzetközi fórumokon pedig deklarálták, hogy az elszakadás jogellenes, hiszen a kuruló csoport az önrendelkezési jog számos elemével rendelkezett, így nem voltak elnyomva, valamint álláspontjuk szerint az önrendelkezési jog révén nem csorbítható az állam szuverenitása és területi integritása.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető jogszerűnek a kuruló csoport elszakadása „N" államtól? Valóban jogorvosló elszakadásról van szó?

b) Mennyiben állapítható meg szabály vagy rendezőelv alapelvek összeütközése esetén? Jelen esetben ténylegesen ütköznek az alapelvek (önrendelkezési jog v. szuverenitás és területi integritás)?

c) Milyen lehetőségei lettek volna a kuruló csoportnak a békés kiválásra?

d) Mennyiben köteles „Z" állam elfogadni a hozzá csatlakozni kívánó csoportot és területet?
e) Döntse el, hogy az alábbi állítások igazak vagy hamisak. Röviden támassza alá álláspontját!
- A jogorvosló elszakadás csak az állami szuverenitás csorbításával valósítható meg.
- Az alapelvek alól nincs kivétel.
- Minden alapelv *erga omnes* hatályú, de nem mindegyik alapelv kógens norma is egyben.

f) Hogyan kapcsolódnak egymáshoz az alapelvek és a szokásjog?
g) Mi a különbség a nemzetközi jog alapelvei és az általános jogelvek között?

2. „C" és „D" állam között jogvita keletkezett egy több mint 50 évvel azelőtt kötött szerződésben foglalt kötelezettség tárgyában. A felek úgy döntöttek, hogy a kérdést a Nemzetközi Bíróság előtt kívánják rendezni. „C" állam arra hivatkozott, hogy a *pacta sunt servanda* elvének megfelelően a vállalt szerződéses kötelezettséget teljesíteni kell. Ennek alátámasztására a Nemzetközi Bíróság és más nemzetközi bírói fórumok előtti ügyekre hivatkozott, kifejtve, hogy az ügyben a precedensek magukért beszélnek, és a Bíróságnak nincs érdemi lehetősége másképp dönteni, mint ahogy az a korábban meghozott ítéletekben szerepelt. „D" állam ezzel szemben több tucat szerzőt említett beadványában, akik más álláspontra helyezkedtek, és erősen kritizálták a „C" állam által hivatkozott bírói döntéseket. „D" állam továbbá úgy érvelt, hogy ha egymásnak ellentmondó normák miatt nem lehet valamely nemzetközi jogi szabály elsődlegességét megállapítani, rendezőelvként a méltányosság elvét kell alkalmazni.

Kérdések
a) Mennyiben adna helyt „C" államnak a precedens szerepével kapcsolatban? Van-e lehetősége egy nemzetközi bírói fórumnak eltérni korábbi ítéleteitől?

b) Milyen jogforrásnak tekinthető a *pacta sunt servanda:* alapelv, általános jogelv vagy valami egyéb?
c) Mennyiben igazolható „D" állam álláspontja a jogtudósok tanításairól?
d) Mennyiben áll fenn hierarchia a nemzetközi jog megállapításainak segédeszközei között?
e) Milyen szerepe van a méltányosságnak a nemzetközi jogon alapuló döntések meghozatalakor?
f) A Nemzetközi Bíróság bírájaként hogyan döntené el a fenti ügyet?

NEMZETKÖZI SZERVEZETEK

Az Egyesült Nemzetek szolgálatában elszenvedett károk miatti kártérítés ügyében hozott tanácsadó vélemény (Bernadotte-ügy)

Nemzetközi Bíróság (1949) tanácsadó vélemény[10]

Folke Bernadotte svéd grófot az ENSZ Biztonsági Tanácsa a Közel-Keletre küldte azzal a megbízatással, hogy közvetítésével járuljon hozzá a zsidó–palesztin konfliktus megoldásához. A gróf több megoldási tervvel állt elő (egyállami és kétállami megoldás az 1. és 2. Bernadotte-terv alapján), azonban egy tárgyalásra menet szélsőséges merénylők meggyilkolták. A Közgyűlés ezt követően a Nemzetközi Bírósághoz fordult, kérve, hogy állapítsa meg a nemzetközi szervezetek és különösen az ENSZ jogalanyiságának és jogi személyiségének jellegét, valamint hogy a szervezet érvényesítheti-e igényét az őt ért kár esetében. A Bíróság tanácsadó véleményében megállapította, hogy a nemzetközi szervezetek is a nemzetközi jog alanyai – habár nem azonos módon és tartalommal, mint az államok – valamint azt is, hogy az ENSZ objektív jogalanyisággal rendelkezik. Szintén elvi éllel deklarálta a Bíróság, hogy nemzetközi szervezetek a nemzetközi jog megsértése esetén igényüket érvényesíthetik államokkal szemben, az ENSZ esetében pedig az Alapokmányból folyó különleges jogosítványok miatt tagsággal nem rendelkező államok esetén is érvényesíthetők ezen igények.

[10] International Court of Justice 1949b.

Fiktív jogesetek

1. Az ENSZ Titkársága és a Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, OCHA) újabb segélyszállítmányt küldött „G" területre, amely egy háború sújtotta, megszállt terület „E" és „I" állam határán. Az átkelésnél a megszálló „I" állam hatóságai feltartóztatták a szállítmányt, megtagadva annak eljuttatását a megszállt övezetbe. Az ENSZ-főtitkár többszöri felszólítása is hiábavalónak mutatkozott. Csupán azt sikerült elérni, hogy napi 10 teherautót beengedtek, amelyek azonban nem képesek elegendő élelmiszert, vizet, gyógyszert és oltóanyagot célba juttatni. Átkeléskor ráadásul fegyveresek rajtaütöttek az egyik kamionon, megölve a sofőrt és az OCHA 4 munkatársát. Tiltakozásának nyomatékot adva a főtitkár el kívánt látogatni a helyszínre, azonban belépését megtagadták, és nemkívánatos személynek nyilvánították őt „I" állam területén. A felfokozott helyzet miatt összehívták az ENSZ Biztonsági Tanácsának ülését, amely azonban a heves viták ellenére nem tudott dűlőre jutni a kérdésben.

Kérdések

a) Hogyan jellemezhető a nemzetközi szervezetek jogalanyisága?
b) Mennyiben tér el ettől az ENSZ jogalanyisága?
c) Mit jelent ez a jogesetbeli helyzetben? Miként léphet fel az ENSZ az őt ért sérelem kapcsán?
d) Honnan tudható, hogy a sofőr és az OCHA munkatársait ért sérelem miatt az állampolgárság szerinti állam vagy az ENSZ (vagy akár mindkettő) léphet fel?
e) Jelen helyzetben jogszerűen tagadta-e meg „I" állam a segélyszállítmány célba juttatását?
f) Mennyiben tekinthető jogszerűnek az ENSZ-főtitkár nemkívánatos személlyé nyilvánítása?
g) Hogyan hat az ENSZ-főtitkár nemkívánatos személlyé nyilvánítása „I" állam ENSZ-tagságára?

2. A Kereskedelmi Világszervezet (WTO) „B" állam területén található központjában tűz ütött ki. „B" állam tűzoltói a helyszínre értek, és habár a „B" állam és a WTO közötti székhely-megállapodás lehetővé teszi a *vis maior* helyzetben történő életmentést és kárenyhítést, a központ vezetője megtagadta a tűzoltók beengedését az égő épületbe. Amikor a tűzoltók ennek ellenére bejutottak, a központ vezetőjét és a gazdasági iroda vezetőjét ott találták, amint épp elhagyni szándékoztak a helyszínt, egyikük kezében benzineskanna, másikuknál több csomag gyufa. A tűzoltók értesítették „B" állam rendőrségét, kérve, hogy vegyék őrizetbe a két tisztviselőt gyújtogatás miatt. A helyi rendőri erők ezt meg is tették, azonban a WTO tiltakozott a lépés ellen tisztviselőinek mentességére hivatkozva.

Kérdések

a) A hatóságok felé milyen tilalmakat jelent a WTO helyiségeinek sérthetetlensége?
b) Mennyiben igazolható „B" állam tűzoltóinak behatolása *vis maior* helyzetben, ha azt a székhely-megállapodás lehetővé teszi, de a központ vezetője megtagadja?
c) Változtat-e a helyzet megítélésén, ha maga a központ vezetője felelős a gyújtogatásért?
d) Milyen típusú mentesség illeti meg a nemzetközi szervezet tisztviselőit?
e) Mennyiben tér el a mentesség tartalma felsőbb és alsóbb szintű vezetők esetén (a központ vezetője és a gazdasági iroda vezetője vonatkozásában)?
f) Le lehet-e mondani a nemzetközi szervezetek vezetőit megillető mentességről?
g) Ha igen, akkor ki teheti ezt meg, és milyen feltételekkel?

HADVISELŐ FÉLKÉNT ELISMERT FELKELŐK

Hadizsákmányügyek / Zsákmánybírósági ügyek

USA Legfelsőbb Bírósága (1862)[11]

Az amerikai polgárháborúban (1861–1865) az északi fél rendezni kívánta a fegyveres konfliktusban részt vevők jogi helyzetét, ezért meg kellett határoznia, miként tekint a Konföderáció katonáira, illetve a tőlük elkobzott vagyontárgyakra, hajókra. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a Konföderációra – habár nem ismerték el államnak – hadviselő félként kell tekinteni, így kombattánsaival szemben a hadijog szabályai alkalmazandók, ellenségnek tekinthetők, de külföldinek nem. Ez alapján a lefoglalt, elkobozott vagy más módon megszerzett vagyontárgyak hadizsákmányként hasznosíthatók. Az ügy utóhatásaként, a kombattánsok státuszát rendezendő, egy évvel később, 1863-ban megszületett a Lieber-kódex, amely mintaként szolgált a későbbi hadijogi normákhoz, valamint az 1899-es és 1907-es Hágai Egyezményekhez.

Fiktív jogeset

„A" állam fővárosában a kormányzat egyes intézkedései miatt tüntetések kezdődtek, amelyek hetek múltán sem csitultak. A belügyekért felelős minisztérium válasz gyanánt fokozta a rendőri erők bevetését, és elrendelte, hogy könnygázt, vízágyút és hangágyút is felhasználhatnak a tömeg oszlatására. A fokozott rendőri fellépés csak még inkább ellenállásra sarkallta a tüntetőket, akik barikádokat emeltek, utcákat zártak le, és a tévészékházba bejutva beolvastatták üzeneteiket az állami tévé- és rádiócsatornákon. A kormány erre rendkívüli állapotot rendelt el, bevetette a hadsereget, és fegyveres erőt alkalmazott a tüntetőkkel szemben. A tüntetők radikalizálódtak, brigád-

[11] U.S. Supreme Court 1862.

okba szerveződve több középületet is elfoglaltak. Közben több ezer ember menekült el mind a fővárosból, mind az országból. A szomszédos „B" állam kormánya – amelynek több területi vitája is van „A" állammal – nyilatkozatában a tüntetőkkel való szolidaritását fejezte ki, deklarálva, hogy kész tárgyalásokat folytatni a tüntetőkkel, amennyiben képesek kialakítani egy olyan vezetői testületet, amely képviseli őket. „A" állam másik szomszédja, „C" állam viszont kizárt mindenféle kapcsolatfelvételt a tüntetőkkel, és „A" állam narratíváját követve bűnözőknek, terroristáknak titulálta őket.

Kérdések

a) Minek minősül a tüntetői megmozdulás vagy csoport? Menynyiben alkalmazhatók a helyzetre a nemzetközi jog normái?
b) Mennyiben tekinthetők hadviselő félként elismert felkelőknek a brigádokba szerveződött tüntetők?
c) Kinek van lehetősége hadviselő félként elismerni a felkelő csoportot?
d) Milyen indokok és érdekek húzódhatnak meg a hadviselő félként elismert felkelőkké nyilvánítás, illetve annak megtagadása mögött?
e) Milyen történelmi példákat ismer hadviselő félként elismert felkelőkre?

SPECIÁLIS ALANYOK

J.C. és Mások v. Belgium

Emberi Jogok Európai Bírósága (2021): J.C. és Mások v. Belgium[12]

Belga bíróságok előtt kérelmezők az Apostoli Szentszéket kívánták beperelni magas rangú belga egyházi személyek szexuális bűncselekményeket eltussoló magatartása miatt kártérítést követelve. A belga bíróság a joghatóság hiányát állapította meg, a felperesek

[12] European Court of Human Rights 2021.

pedig az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordultak jogorvoslatért. A Bíróság vonatkozó nemzetközi jogi és kánonjogi szabályok alapján megállapította, hogy az egyházi személyek tevékenysége a szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos hírek és ügyek kezelése terén adminisztratív-igazgatási tevékenységnek tekinthető, így közjogi tevékenységet ellátva hivatalos magatartásnak számít. A nemzetközi jog általános szabályai alapján, valamint kiterjedt diplomáciai kapcsolatai miatt az Apostoli Szentszék hasonló jellemzőkkel rendelkezik, mint egy állam, így megilleti a joghatóság alóli immunitás, vagyis szuverén aktorként belga bíróság előtt nem perelhető.

Fiktív jogeset

Az Apostoli Szentszék 1950 óta diplomáciai kapcsolatban áll a főleg szunnita muszlimok által lakott „I" állammal. Az országban élő katolikus vallású állampolgárok szabad vallásgyakorlásának elősegítése és a nunciatúra státuszának rendezése érdekében „I" államba a pápa diplomáciai követséget küldött, amelyet egy bíboros vezetett. A felek tárgyalóasztalhoz ültek, és több napig tartó, intenzív tárgyalás után megkötötték mindkét kérdésben az azt rendező nemzetközi szerződést. Azt viszont „I" állam elutasította, hogy a doyen, vagyis a diplomáciai testület vezetője a mindenkori nuncius legyen, arra hivatkozva, hogy „muszlim államban ez nem szokás". A pápai követ ezt egy szóbeli jegyzékben tudomásul vette, majd elhagyta az országot.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető sikeresnek a felek közötti tárgyalás?
b) Miben különbözik az Apostoli Szentszék és a Vatikán nemzetközi jogi szempontból?
c) Milyen sajátossággal bír a konkordátum mint a nemzetközi szerződés egyik típusa?
d) Mennyiben tér el a nuncius státusza a nagykövetétől vagy más diplomáciai képviselőétől?
e) Általában mely államokban esik egybe a doyen személye a pápai nunciuséval? Nevezzen meg három államot, ahol ez megvalósul!

Wimbledon-ügy / A Kieli-csatorna ügye

Állandó Nemzetközi Bíróság (1923): Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Japán v. Németország[13]

A Németországgal kötött versailles-i béke kötelezettségként írta elő az állam számára, hogy tartsa nyitva vízi útvonalait, így az Északi- és a Balti-tengert összekötő Kieli-csatornát. Amikor 1921-ben a Wimbledon gőzös – hadianyagot szállítva Lengyelországnak – át akart kelni a csatornán, Németország ezt megtagadta arra hivatkozva, hogy belső normái semlegességet írnak elő számára, ezáltal nem teszik lehetővé szállítmányok átengedésével egyik harcban álló fél támogatását sem. Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítéletében elvi éllel állapította meg, hogy belső normákra hivatkozva nem változtatható meg nemzetközi kötelezettség, és az alól nem lehet kibújni, illetve azt is, hogy a nemzetközi kötelezettség az állami szuverenitás korlátját képezheti. Ez volt az első peres eljárás az Állandó Nemzetközi Bíróság előtt.

Fiktív jogeset

A Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumát „A" állam kormányfője 1999-ben aláírta, azonban a ratifikációra mindeddig nem került sor. Időközben 2002-ben a nemzetközi közösség részéről összegyűlt a Statútumban meghatározott elegendő számú ratifikáció, és a szerződés hatályba lépett. Ezt követően „A" állam köztársasági elnöke úgy döntött, ő maga fogja ratifikálni a Statútumot. Az erről szóló dokumentum kiállítása során

[13] International Court of Justice 1923.

felkereste a külügyekért felelős minisztert, és kérte, jegyezze ellen döntését. A külügyekért felelős miniszter az ellenjegyzést indokolás nélkül megtagadta.

Kérdések

a) Kötelező-e „A" államra nézve a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútuma? Válaszát indokolja!

b) Milyen kötelezettséget ró egy államra, ha a nemzetközi szerződést aláírja, de nem ratifikálja?

c) Érvényes lesz-e a köztársasági elnök döntése miniszteri ellenjegyzés nélkül?

d) Megtagadhatja-e a külügyekért felelős miniszter az ellenjegyzést a magyar szabályok alapján?

e) Befolyásolja-e a helyzet megítélését, hogy a miniszter nem indokolta döntését?

f) Magyarországon mely szervek vagy tisztséget betöltő személyek végezhetik el a ratifikációs eljárást? Honnan ismerhető meg, hogy mikor melyik járhat el?

g) Milyen kötelezettséget ró egy államra, ha a ratifikáció megtörténik, azonban a belső jogba nem ültetik át a nemzetközi szerződést?

A NEMZETKÖZI JOGI FELELŐSSÉG JELLEGE

A Chorzówi gyár ügye

Állandó Nemzetközi Bíróság (1927): Németország v. Lengyelország[14]

Az első világháború után megkötött versailles-i békeszerződés szerint Németország (Weimari Köztársaság) elvesztette keleti tartományai jelentős részét, így Felső-Sziléziát is, az ott található chorzówi vegyi üzem helyzete pedig kérdésessé vált, miután a német tulajdonban lévő gyárat Lengyelország elkobozta. Az Állandó Nemzetközi Bíróság ítéletében kimondta, hogy Lengyelország nem a vállalt nemzetközi kötelezettségeinek megfelelően járt el, így magatartása államfelelősséget keletkeztet. A Bíróság itt fektette le az elvet, amely szerint a jogsértő állam köteles az eredeti állapot helyreállítására, ami történhet természetben, vagy amennyiben nem lehetséges, úgy pénzben rendezheti a helyzetet, továbbá meg kell térítenie mindazon költséget, kiadást és elmaradt hasznot, amely tevékenysége nélkül nem jelent volna meg.

Fiktív jogeset

„A" állam közel 10 éve szeretne az ENSZ tagjává válni. Szomszédjával, „B" állammal többször volt vitája a kettejük között húzódó határ ügyében, ám jelenleg békés viszonyban vannak. „B" állam hivatalosan támogatja „A" állam ENSZ-tagságát, zárt ajtók mögött azonban hevesen ellenzi „A" állam

[14] Permanent Court of International Justice 1927a.

eme törekvését. Noha „B" állam nem állandó tag a Biztonsági Tanácsban, jelentős befolyása van, így több államot meggyőzött, hogy ne szavazzanak igennel „A" állam csatlakozási kérelmét illetően. Ehhez az információhoz – mint utóbb kiderült – „A" állam különböző lehallgatótechnológiák segítségével jutott hozzá, amiről az ENSZ tudomást szerzett. Hogy csökkentse a nemzetközi közösség felháborodását, „A" állam kormányfője nyilatkozatban kifejtette, hogy magatartása csak azt a célt szolgálta, hogy validálhassák a „B" állam ellenséges attitűdjéről kapott híreket, és nem állt szándékában kárt okozni az ENSZ-nek.

Kérdések

a) Hogyan határozható meg a nemzetközi jogi felelősség jellege?
b) Mennyiben számít, hogy „A" állam szándéka nem terjedt ki a károkozásra?
c) Milyen jellegű kár érte az ENSZ-et és „B" államot a lehallgatás miatt?
d) Milyen kár érte „A" államot a „B" állam tevékenysége miatti tagfelvétel elmaradása okán?
e) Mennyiben tekinthető ellenintézkedésnek „A" állam cselekménye?

KÖTELEZETTSÉGSZEGÉS

Népirtás-ügy (Srebrenica)

Nemzetközi Bíróság (2007): Bosznia-Hercegovina v. Szerbia és Montenegró[15]

Az 1995-ös srebrenicai népirtás kapcsán Bosznia-Hercegovina fordult a Nemzetközi Bírósághoz azzal, hogy állapítsák meg Szerbia és Montenegró felelősségét a népirtás megelőzéséről és megbüntetéséről szóló 1948-as egyezmény megsértése miatt. A Bíróság

[15] International Court of Justice 2007.

megállapította a népirtás tényét a Srebrenicában történtek kapcsán, azonban nem mondta ki Szerbia felelősségét a népirtás elkövetésében (betudhatóság hiánya). Elmarasztalták azonban Szerbiát a népirtás meg nem előzése, valamint a felelősök felelősségre vonásának hiánya miatt, így különösen a Volt Jugoszlávia Nemzetközi Törvényszékkel (ICTY) való együttműködés hiányával, továbbá Ratko Mladić tábornok kiadatásával kapcsolatban. Az ügy rámutatott egyrészt a betudhatóság olykor nehézkes bizonyítására, valamint a nemzetközi kötelezettség komplex jellegére, jelesül, ha egy kötelezettség megsértése miatt nem is állapítható meg közvetlenül egy állam felelőssége, ettől függetlenül az eredmény bekövetkeztének megakadályozása miatt még felelős lehet.

Fiktív jogeset

„A" és „B" állam 2010-ben örök barátsági szerződést kötött, amelyben kötelezettséget vállaltak egymás területi integritásának és politikai függetlenségének tiszteletben tartására, valamint garanciát vállaltak, hogy nem avatkoznak bele a másik belügyeibe. 2010 óta azonban a felek közti viszony egyre romlott a politikai-ideológia különbségek, valamint területi viták miatt. „A" állam nagyszabású fegyverkezési programba kezdett, megszerezte „B" állam elnöki palotájának tervrajzait, lehallgatókészülékeket helyezett el, továbbá többször próbált titkosszolgálati kapcsolatokkal rendelkező személyeket az államfő közelébe juttatni. „B" állam elhárítása egyiküknél mérget, másikuknál robbanóanyagot is talált a letartóztatásukkor.

Kérdések

a) „A" állam mely tevékenységei tekinthetők jogsértőnek?
b) Milyen jellegű kár állapítható meg az ügyben?
c) Álláspontja szerint történt-e kísérlet és előkészület a kötelezettségszegésre jelen esetben? Ha igen, ezért megállapítható-e az állam felelőssége?
d) Sérültek-e kógens normák az ügyben, és ha igen, miként alakulnak a kógens norma megsértésének jogkövetkezményei?

BETUDHATÓSÁG

A teheráni amerikai diplomáciai és konzuli személyzet ügye (teheráni túszügy)

Nemzetközi Bíróság (1980): Amerikai Egyesült Államok v. Irán[16]

Az 1979-es iráni forradalom során felfegyverzett diákok rohantak meg az Amerikai Egyesült Államok teheráni nagykövetségét és konzulátusát, túszul tartva az ott lévő diplomáciai és konzuli személyzetet 444 napon át. A Nemzetközi Bíróság az ügyben egyrészről megállapította a diplomáciai és konzuli kapcsolatok alapvető normáinak (a diplomáciai és konzuli helyiség, illetve személyzet sérthetetlenségének) a megsértését. Másrészt a Bíróság kifejtette, hogy az állam vezetőjének, Homeini ajatollahnak a kijelentése – amely szerint az amerikai diplomáciai és konzuli személyzet tagjai „letartóztatásban vannak", és amellyel egyúttal gratulált a diákoknak, támogatásáról biztosítva őket – a diákokat az állam ágenseivé teszi, magatartásukat pedig az államénak megfeleltethetővé, betudhatóvá transzformálja.

Fiktív jogeset

„Sz" államban sokáig polgárháború dúlt. A központi hatalom ellenőrzése csak a főváros környékére terjedt ki. A hosszan tartó éhínség megfékezése és a biztonsági helyzet javítása érdekében többnemzetiségű csapatok érkeztek az országba abból a célból, hogy a humanitárius segélyszállítmányokat célba juttathassák a rászorulóknak, és biztosítsák a közrendet. A legnagyobb kontingenssel rendelkező „K" állam felügyeli a művelet megvalósítását: táborokat létesített az éhínség sújtotta nyugati országrészben a főbb

16 International Court of Justice 1980.

elosztási útvonalak mentén, és fegyveres konvojok segítségével biztosítja a szállítmányok célba juttatását. Az egyik legfontosabb tárbort „M" állam csapatai kapták, amelynek a tagjai időnként egyedül, időnként „K" állam katonáival együtt járőröztek az általuk ellenőrzött területen. Az egyik ilyen járőrözés során lövéseket hallottak a mellettük lévő, sűrű bozóttal borított dombtetőről, amit támadásnak véltek, és viszonozták a tüzet. Közelebb érve döbbenten vették észre, hogy gyerekeket lőttek le, akik csupán petárdával játszottak. Aznap este „M" állam táborát a feldühödött helyiek körbezárták, és felgyújtották a csapatok sátrait, bosszút követelve.

Kérdések

a) Mely államnak vagy államoknak tudható be a járőröző csapatok magatartása, és miért?
b) Mely feltételek fennállása esetén képzelhető el többes betudhatóság jelen esetben?
c) Mennyiben változtat a helyzet megítélésén, ha „K" állam csak átfogó ellenőrzést gyakorolt a csapatok tevékenysége felett?
d) Mennyiben tudható be „Sz" államnak a feldühödött helyiek nemzetközi erőkkel szembeni fellépése?

JOGELLENESSÉGET KIZÁRÓ KÖRÜLMÉNYEK

Rainbow Warrior-ügy

Ad hoc Választottbíróság (1990): Új-Zéland v. Franciaország[17]

1985-ben két francia ügynök elsüllyesztette a Greenpeace környezetvédő civil szervezet hajóját, amíg az Új-Zéland egyik kikötőjében horgonyzott. Az akcióban a hajó személyzetének egyik tagja életét vesztette. Új-Zéland és Franciaország az ENSZ-főtitkár közvetítését kérte a rendezéshez. Az így kidolgozott 1986-os megállapodásban

[17] Justia U.S. Law 1990.

Franciaország kártérítés kifizetését vállalta, továbbá azt, hogy a két ügynök Franciaország egyik csendes-óceáni szigetén tölti majd szabadságvesztés-büntetését legalább 3 évig, és a szigetet csak a felek közös beleegyezésével hagyhatja el. A hároméves időszak lejárta előtt azonban Franciaország Párizsba vitte az egyik ügynököt arra hivatkozva, hogy élete veszélybe került és sürgős orvosi ellátásra van szüksége. Új-Zéland orvoscsapata nem vizsgálhatta meg az ügynököt, ezért az 1986-os megállapodás szerint Új-Zéland választottbíróság előtt kívánta érvényesíteni igényét a megállapodás megsértése miatt. Franciaország végszükségre hivatkozott mint jogellenességet kizáró körülményre, azonban a bíróság ezt nem fogadta el, mondván, a közvetlen életveszély nem volt bizonyítható, így meg kellett volna várni az új-zélandi orvosszakértő csapat álláspontját és az ez alapján megadott beleegyezést.

Fiktív jogesetek

1. „K" állam és „L" állam hosszú távú megállapodást kötött, amelyben megegyeztek, hogy használhatják egymás légterét „hadgyakorlat és a légtér biztosítása, illetve rendészeti feladatok céljából". „L" állam véleménye szerint „K" állam az elmúlt években sorozatosan megsértette a köztük lévő egyezményt, mivel hírszerzési tevékenységet végzett „L" állam katonai létesítményei ellen. „K" állam ezen állításokat határozottan tagadta. Mivel az ezzel kapcsolatos párbeszéd nem vezetett eredményre, „L" állam több intézkedést is foganatosított „K" állammal szemben, úgymint a diplomáciai képviselők nemkívánatos személlyé nyilvánítása, egy attasé őrizetbe vétele néhány órára, egy gyógyászati segédeszköz-szállítási és egy oktatási csereprogram-megállapodás felfüggesztése, illetve fegyveres akciót is kilátásba helyezett, ha „K" állam nem hagy fel „kémtevékenységével". „K" állam az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult azzal, hogy „L" állam erőszakkal való fenyegetést követett el. A Biztonsági Tanács határozatában felhívta a felek figyelmét a békés vitarendezés fontosságára, valamint elrendelte „L" államban a légtérzárat a helyzet rendezéséig.

Kérdések

a) „L" állam magatartásai közül melyik tekinthető ellenintézkedésnek, és melyik retorziónak?
- diplomaták nemkívánatos személlyé nyilvánítása;
- attasé rövid időre történő őrizetbe vétele;
- gyógyászati segédeszközzel kapcsolatos megállapodás felfüggesztése;
- oktatási csereprogram felfüggesztése;
- fegyveres akció kilátásba helyezése.

b) Milyen különbség állapítható meg retorzió, represszália és ellenintézkedés között?

c) Mennyiben tekinthető a Biztonsági Tanács határozata ellenintézkedésnek?

2. „O" állam hosszú ideje fontolgatta, hogy megtámadja „T" államot. Amikor végre összegyűjtötte csapatait, már csak egy akadály állt előtte: meggyőzni a vele egyébként baráti viszonyban lévő – és mindkettejük szomszédjaként eddig közvetítő szerepet betöltő – „P" államot, hogy engedélyezze csapatainak átkelését a területén. „P" állam kezdetben vonakodott, és csak akkor egyezett bele a csapatok átkelésébe, amikor „O" állam csapatai már épp a területére léptek. Ezzel egy időben több, olyan tartalmú nyilatkozat látott napvilágot, amely szerint „O" állam mindenképp átgázolt volna „P" állam területén. A sietség miatt viszont csupán a kormányfő adta beleegyezését, „P" állam belső szabályai szerint azonban idegen csapatok állomásoztatására vagy átvonulására csak a törvényhozás adhat felhatalmazást. Miután „O" állam csapatai elhagyták „P" állam területét, „P" állam törvényhozása határozatban visszavonja a kormányfő által adott felhatalmazást.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető érvényesnek „P" állam beleegyezése jelen helyzetben?

b) Változtat-e a véleményén, hogy nem a csapatok átkelése előtt, hanem közben történt a beleegyezés megadása, és azt később visszavonták?

c) Megállapítható-e kényszer vagy fenyegetés a beleegyezés megszerzése kapcsán?
d) Minek minősül a nemzetközi jog alapján „O" állam magatartása „T" állammal szemben? Adható-e ebben az esetben érvényes beleegyezés?
e) A belső szabályok áthágásával szerzett beleegyezés befolyásolja-e annak nemzetközi jogi megítélését?

JOGKÖVETKEZMÉNYEK

Diallo-ügy

Nemzetközi Bíróság (2012): Guinea v. Kongói Demokratikus Köztársaság[18]

1995-ben a Kongói Demokratikus Köztársaságban élő guineai üzletembert, Ahmadou Sadio Diallót a kongói hatóságok huzamosabb ideig fogva tartották, Kongóban lévő vagyonelemeitől megfosztották, és megtagadták ismételt belépését az ország területére. Mivel Diallótól megtagadták a kongói bíróság előtti eljárás lehetőségét, Guinea diplomáciai védelemben részesítette állampolgárát, és a Nemzetközi Bírósághoz fordult. A Bíróság megállapította a vonatkozó emberi jogi szerződések megsértését, és kártérítés fizetésére kötelezte Kongót, kikötve ugyanakkor, hogy ha a felek nem tudnak megállapodni a kártérítés összegében hat hónapon belül, úgy a Bíróság fogja meghatározni annak mértékét. Mivel a felek közti megállapodás nem jött létre, a Bíróság 2012-ben 95 000 amerikai dollár értékben állapította meg a Diallónak fizetendő, vagyoni és nem vagyoni kártérítés összegét. A Bíróság nem látta bizonyítottnak ugyanakkor az elmaradt haszonra vonatkozó követeléseket, továbbá arról is határozott, hogy nem fizetés esetén a megítélt összeg évi 6%-kal kamatozik.

[18] International Court of Justice 2012.

Fiktív jogeset

„H" állam a NATO tagja. A nyári hónapokban „H" állam több más NATO-tagállammal együtt közös hadgyakorlatot tartott „G" állam határához közel, amelynek során véletlenül lebombáztak egy „G" államban lévő hidat. Az esemény következtében a híd használhatatlanná vált. „H" állam tagadta érintettségét, „G" állam pedig a híd még meglévő részeinek megóvása helyett „H" állammal kívánta a híd teljes újjáépítését kifizettetni. Követelte továbbá, hogy „H" állam kormányfője haladéktalanul, lehetőleg a téli időszakban, a híd egyik oldalán a hóban térdepelve kérjen bocsánatot „G" államtól. „H" állam érdemben nem reagált a felvetésre, de a kormányfő sajtótájékoztatóján bejelenti, a jövőben óvatosan járnak majd el a hasonló esetek elkerülése érdekében.

Kérdések

a) Melyik fél választhat a jogkövetkezmények terén?
b) Milyen lehetőségei vannak „G" államnak? Mit kérhet „G" állam „H" államtól a nemzetközi jog alapján?
c) Mennyiben számít, hogy „G" állam nem óvta meg a híd maradékát?
d) A felelősség szempontjából van-e jelentősége annak, hogy „H" állam szándékosan vagy véletlenül okozta a kárt? Válaszát indokolja!
e) Az elégtétel szabályainak megfelelő módot választott „G" állam?
f) Felfogható-e garanciának „H" állam kormányfőjének nyilatkozata?
g) Mely esetekben merült fel a garancia nyújtása nemzetközi bírói fórumok előtt?

DIPLOMÁCIAI VITARENDEZÉSI MÓDOK

Dogger Bank-i incidens

Angol–orosz–francia–amerikai–osztrák Tényfeltáró Bizottság (1905): Egyesült Királyság v. Oroszország[19]

Az 1904–1905-ös orosz–japán háborúban az orosz flottát a Távol-Keletre vezényelték. Menet közben híreket kaptak, hogy japán zseb-tengeralattjárókat láttak a közelben. A rossz látási viszonyok között az orosz hajók a ködben mozgó hajókat ellenségnek vélték és tüzet nyitottak rájuk. Mint később kiderült, az eltalált hajók angol halászok voltak, akik közül többen életüket vesztették. Az ügy kivizsgálására öthatalmi vizsgálóbizottságot hoztak létre a felek, amelyben angol, orosz, francia, amerikai és osztrák admirálisok vettek részt. A tényállás megállapítása után a bizottság buzgó módon a kártérítés összegéről is rendelkezett, amellyel kvázi választottbírósági feladatokat vindikált magának, azonban a felek nem vitatták a döntést, így Oroszország kifizette a megítélt kártérítést az Egyesült Királyság részére.

Fiktív jogeset

„A" állam és „B" állam között évek óta egyre mélyült a politikai viszály a közöttük elhelyezkedő sziget hovatartozását illetően, amely felett jelenleg is „B" állam gyakorol ellenőrzést. „A" állam légiereje erőfitogtatás gyanánt a sziget felett légi bemutatót tartott, amelynek során egyik vadászgépe lezuhant

[19] Permanent Court of Arbitration 1904.

a „B" szigeten található hőerőműre, közel két tucat polgári személy halálát, valamint jelentős anyagi károkat okozva. Válasz gyanánt „B" állam készenlétbe helyezte teljes haderejét, több hadosztályt rendelt a vitatott szigethez, és közölte „A" állammal, hogy akár fegyveresen is kész megvédeni területi igényeit. Mindkét állam a nemzetközi jog megsértésével vádolta a másikat. Közös szomszédjuk, „C" állam meg kívánta akadályozni a konfliktus további elmérgesedését, mivel az szerinte veszélyezteti a régió biztonságát.

Kérdések

a) „C" állam tanácsadójaként milyen vitarendezési módokat javasolna, amelyben „C" állam is valamilyen módon részt vesz? Röviden fejtse ki ezen módszerek lényegét!

b) Mennyiben kötelesek elfogadni a felek „C" állam vitarendezésre irányuló felajánlását?

c) A felek mely nemzetközi szervezetekhez, fórumokhoz fordulhatnak, ha a köztük lévő konfliktust meg kívánják oldani?

d) Mely jogellenességet kizáró okokra hivatkozhat „B" állam, amelylyel mentesülne a felelősség alól?

e) Hasonlítsa össze a bírói és diplomáciai vitarendezési kategóriák előnyeit és hátrányait!

ÁLLANDÓ VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG (PCA)

A Palmas-sziget ügye

Állandó Választottbíróság (1928): Egyesült Államok v. Hollandia[20]

Spanyolország a felfedezés jogán magáénak tekintette a Celebesz melletti Palmas-szigetet. A szigetet egy 1898-ban megkötött szerződéssel átadta az Amerikai Egyesült Államoknak *(cessio)*. Amikor azonban az USA ténylegesen birtokba kívánta venni a területet, azt

20 Permanent Court of Arbitration 1928.

holland igazgatás alatt állónak találta. A felek az Állandó Választottbírósághoz fordultak, ahol Max Huber egyesbíróként döntött az ügyben, mégpedig azon érv mentén, hogy ha Hollandia kezdetben a Holland Kelet-indiai Társaság, majd később a holland állam révén folyamatosan és zavartalanul birtokolta a területet több mint 200 éven át, úgy a terület Hollandiát illeti.

Fiktív jogeset

Bantara és Zarkia megegyezett a köztük lévő folyó közös hasznosítását illetően, azonban Bantara néhány évvel később több gazdasági társaságnak és egy atomerőműnek is engedélyezte a folyó vizének felhasználását anélkül, hogy Zarkiát erről értesítette volna. A folyóhasznosítási egyezmény megsértése miatt Zarkia az Állandó Választottbírósághoz fordult, mivel a felek e fórum joghatóságát kötötték ki a szerződésben. Bantara elzárkózott a választottbírósági eljárás lehetőségétől, és tájékoztatta Zarkiát, hogy egyedül a tárgyalásos rendezésre nyitott. A tárgyalások évekig elhúzódtak, azonban közben az Állandó Választottbíróság meghozta ítéletét, amelyben az előzetes várakozásoknak megfelelően Zarkiának adott igazat, és jelentős kártérítés megfizetésére kötelezte Bantarát. Nem sokkal az ítélet meghozatala után kiderült, hogy Zarkia is titokban engedélyezte a folyó felhasználását több, nála bejegyzett gazdasági társaságnak.

Kérdések

a) Mennyiben érinti az Állandó Választottbíróság joghatóságát és eljárását, hogy Bantara nem vett részt az eljárásban, noha annak joghatóságát szerződésben kikötötték a felek?
b) Lehet-e fellebbezni egy választottbírósági döntéssel szemben? Mi ennek az oka?
c) Milyen mértékben befolyásolja a választottbírói fórum előtti eljárást a közben folyamatban lévő diplomáciai vitarendezés,

illetve mennyiben változna meg a véleménye, ha közben a diplomáciai rendezés sikerrel zárulna?

d) Milyen lehetőségei vannak a félnek, ha az ítélet megszületése után olyan tény kerül napvilágra, amelynek ismerete jelentős mértékben befolyásolhatta volna az ügy kimenetelét?

NEMZETKÖZI BÍRÓSÁG (ICJ)

A Nemzetközi Bíróság joghatósága

A Korfu-szoros ügye

Nemzetközi Bíróság (1949): Egyesült Királyság v. Albánia[21]

1946-ban az Egyesült Királyság hajói – miután aknamentesítést végeztek a területen – áthaladtak az Albániához tartozó Korfu-szoroson, ahol néhány hajójuk aknára futott és erősen megrongálódott. Az Egyesült Királyság a Nemzetközi Bírósághoz fordult, kérve, hogy állapítsák meg Albánia felelősségét, valamint térítsék meg a hajókban bekövetkezett kárt. Albánia nem kifogásolta a Bíróság joghatóságának hiányát, hanem rögtön perbe bocsátkozott, érdemben megkezdve védekezését a brit keresettel szemben. A Bíróság ezt ráutaló magatartásnak *(forum prorogatum)* tekintette, és megállapította saját joghatóságát. Az ügy érdemi részében a Bíróság kimondta Albánia felelősségét az aknamentesítés elmaradása és a hajókban bekövetkezett kár miatt. Megállapította továbbá, hogy az Egyesült Királyságnak nem volt joga önmaga elvégezni az aknamentesítést Albánia beleegyezése nélkül, mivel ez az állam szuverenitása megsértésének tekinthető. Leszögezte azonban azt is, hogy az Egyesült Királyság hajóit megillette a békés áthaladás joga.

21 International Court of Justice 1949a.

Fiktív jogeset

Az „A" állam és „B" állam közti határ egy áthatolhatatlannak tartott dzsungelben húzódik, amelyről a két állam 1927-ben kétoldalú megállapodást kötött, ennek értelmében a határ a dzsungel széleitől egyenlő távolságra található. Az 1930-as években mindkét fél egyoldalú nyilatkozatban elismerte az Állandó Nemzetközi Bíróság joghatóságát. Egy szakértői bizottságot állítottak fel a felek a pontos határ kijelölésére, azonban a bizottság nem tudott behatolni a dzsungelbe, hogy kijelölje a tényleges határt, és térképet készítsen. Mivel a felek nem láttak potenciált a dzsungel hasznosításában, nem erőltették a tényleges határkijelölést. Évtizedekkel később azonban új technológiák megjelenésével kőolaj- és lítiumlelőhelyeket találtak a dús növényzet alatti földterületet vizsgálva. „B" állam ipari mértékű erdőirtásba kezdett, hogy hozzájusson a földben rejlő erőforrásokhoz. Ezzel szemben „A" állam a környezetvédelmi szempontokat tartotta elsődlegesnek, és minden fórumon tiltakozik a terület letarolása és kiaknázása ellen. Minisztériumaiban előkészítette az ügy Nemzetközi Bíróság előtti peres rendezését. „B" állam ezt megneszelve bejelentette, hogy visszavonja alávetési nyilatkozatát, és nem ismeri el a Bíróság joghatóságát.

Kérdések

a) Fennáll-e jelen esetben a Nemzetközi Bíróság joghatósága? Válaszát indokolja!

b) Átszállhat-e az Állandó Nemzetközi Bíróság részére tett alávetési nyilatkozat a Nemzetközi Bíróságra?

c) Mennyiben tekinthető a Nemzetközi Bíróság az Állandó Nemzetközi Bíróság jogutódjának?

d) Mennyiben érinti a folyamatban lévő eljárást, hogy „B" állam az eljárás megkezdése előtt visszavonta alávetési nyilatkozatát?

e) Mennyiben befolyásolja „B" állam alávetési nyilatkozata visszavonásának jogszerűségét, hogy nyilvános vagy titkosszolgálat által megszerzett információk alapján szánta el magát e lépésre?

A Nemzetközi Bíróság előtti peres eljárás

A Kongó területén végrehajtott fegyveres cselekmények ügye

Nemzetközi Bíróság (2005):
Kongói Demokratikus Köztársaság v. Uganda[22]

Az 1990-es évek végén a Kongói Demokratikus Köztársaság azzal vádolta meg Ugandát a Nemzetközi Bíróság előtt, hogy fegyveres támadást hajtott végre az ország keleti részén, kormányellenes fegyveres csoportokat támogat Kongó területén, illetve hogy az általa ellenőrzött országrészeken Uganda folyamatosan megsérti az emberi jogi és hadijogi normákat, továbbá nyersanyagokat csatornáz ki az országból. Uganda ezzel szemben a Kinshasában található nagykövetsége sérthetetlenségének semmibevételét rótta fel Kongónak. A Bíróság 2005-ös ítéletében megállapította egyrészt az ugandai nagykövetség sérthetetlensége megsértését, másrészt helyt adott a kongói kérelemnek is Uganda cselekményei kapcsán, és megállapította az ENSZ Alapokmány vonatkozó szakaszainak megsértését, Ugandát pedig kártérítés megfizetésére kötelezte. Mivel a felek 10 éven keresztül tartó tárgyalások során sem tudtak megállapodni a kártérítés összegét illetően, a Bíróság négy szakértőből álló testület felállítását rendelte el, amely pontosan meghatározta a vagyoni és az emberi élet elvesztése miatti kár összegét.

Fiktív jogeset

„I" és „Sz" állam két szomszédos ország, amelyek évtizedek óta rivalizáltak egymással a regionális vezető szerep megszerzéséért. A kettejük közti viszály évente néhány alkalommal határ menti fegyvercsörtékben is megnyilvánult, amelyben többször is megsérültek a határvédelmi szolgálatot ellátó katonák, rendőrök, vámtisztek. Emellett „I" állam rendszeresen támogatta a kormánnyal

[22] International Court of Justice 2005.

szemben álló fegyveres gerillákat a mindkettőjükkel szomszédos „L" államban. Az „L" államban tevékenykedő gerillák a három állam közös határához közel úgynevezett piszkos bombát robbantottak, amely több ezer áldozatot szedett mindhárom állam területén. „L" állam továbbra is passzív maradt, azonban „Sz" állam úgy döntött, a vitát a Nemzetközi Bíróság elé viszi. A Bíróság kimondta „I" állam felelősségét a gerillák támogatása kérdésében, és megállapította a beavatkozás tilalma alapelvének megsértését, egyúttal komoly összegű kártérítés megfizetésére kötelezve „I" államot.

Kérdések

a) Kinek a feladata szakértők biztosítása főszabály szerint: a Bíróságé vagy a feleké, ha például a Bíróság meg kívánja érteni a „piszkos bomba" működési elvét?
b) Mennyiben befolyásolja az eljárást, hogy „L" állam nem vett részt az eljárásban?
c) Mennyiben lehetséges fellebbezni a Nemzetközi Bíróság döntésével szemben?
d) Mely fórumhoz fordulhat „Sz" állam, ha „I" állam önként nem teljesíti a Bíróság ítéletében foglaltakat?

Tanácsadó vélemény iránti eljárás a Nemzetközi Bíróság előtt

Nyugat-Szahara tanácsadó vélemény

Nemzetközi Bíróság (1975) tanácsadó vélemény[23]

1974-ben az ENSZ Közgyűlése két kérdéssel kereste meg a Nemzetközi Bíróságot. Egyrészt azt kérdezte, hogy tekinthető-e úgynevezett *terra nulliusnak* vagy szabadon birtokba vehető területnek Nyugat-Szahara. A másik kérdés arra irányult, hogy amennyiben a válasz nemleges, úgy milyen kapcsolat állapítható meg Nyugat-Szahara, valamint Marokkó és Mauritánia között. A Bíróság tanácsadó véleményében nemleges választ adott az első kérdésre, vagyis szerinte Nyugat-Szahara nem

[23] International Court of Justice 1975.

volt *terra nullius,* amikor Spanyolország uralma alá hajtotta a területet. Megállapította továbbá, hogy a Nyugat-Szahara területén élő törzsek és Marokkó, valamint Mauritánia között létezett huzamosabb ideig fennálló kapcsolat, amely azonban nem volt elég erős, hogy bármelyik entitás szuverenitást vindikáljon magának a térség felett. Következésképpen a terület lakói élhetnek önrendelkezési jogukkal.

Fiktív jogeset

Tulanisztánban hónapok óta éhínség tombolt. Az ENSZ becslése szerint egy éven belül egymillió ember – főleg nők, gyermekek és idősek – veszti életét, ha nem érkezik gyorsan nagy mennyiségben segélyszállítmány az államba. Tulanisztán kormánya azonban nem volt hajlandó beengedni az élelmiszert szállító konvojokat arra hivatkozva, hogy külső segítség nélkül is tökéletesen biztosítható az élelmiszer-ellátás. A kormány valójában attól tartott, hogy a külföldiek „biztos kémkedni jönnek". A kormány paranoid és felelőtlen magatartását látva az ENSZ több szakosított intézménye (FAO, UNESCO) és programja (UNICEF, WFP) együtt kért tanácsadó véleményt a Nemzetközi Bíróságtól, azaz válaszolja meg, visszautasítható-e a humanitárius segélyszállítmány, ha közvetlen emberéletek vannak veszélyben, és így az élethez való jog mint kardinális emberi jog sérülne. Ezzel párhuzamosan a Biztonsági Tanács is tanácsadó véleményért folyamodott, azt a kérdést téve fel: „visszautasíthatók-e humanitárius segélyszállítmányok a nemzetközi jog alapján?"

Kérdések

a) Benyújthatnak-e a jogesetben megnevezett szakosított intézmények és programok tanácsadó vélemény iránti kérelmet a Nemzetközi Bírósághoz?
b) Melyik feltett kérdésre kell válaszolnia a Nemzetközi Bíróságnak?
c) Milyen lehetőségei vannak Tulanisztánnak, ha meg kívánja akadályozni a neki nem tetsző tanácsadó vélemény meghozatalát?
d) Elfogadhat-e a Biztonsági Tanács olyan határozatot, amely ellentétes a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményével?
e) Mennyiben van kötve a Nemzetközi Bíróság a korábbi tanácsadó véleményekben foglaltakhoz?

ÁLLAMISÁG, ÁLLAM- ÉS KORMÁNYELISMERÉS

Koszovó tanácsadó vélemény

Nemzetközi Bíróság (2010) tanácsadó vélemény[24]

Az ENSZ Közgyűlése azután fordult a Nemzetközi Bírósághoz, hogy Koszovó 2008-ban egyoldalúan kinyilvánította függetlenségét, és kérte, foglaljon állást a függetlenség kinyilvánításának nemzetközi joggal való összeegyeztethetőségéről. A Bíróság tanácsadó véleményében megállapította, nincs olyan ok vagy körülmény, amely jogszerűtlenné tenné Koszovó függetlenséggel kapcsolatos nyilatkozatát. A Bíróság részletesen vizsgálta a függetlenségi nyilatkozat megfeleltethetőségét a Biztonsági Tanács 1244/1999-es határozatával, amely a koszovói ideiglenes nemzetközi igazgatás rendszerét vázolta. A tanácsadó véleményben a Bíróság megállapította, hogy egyrészt a függetlenségi nyilatkozat szerzői a koszovói nép képviseletében jártak el, másrészt a nyilatkozat a Biztonsági Tanács által felállított ideiglenes rendszer helyébe lépő államról rendelkezik, így nem ellentétes azzal. A tanácsadó vélemény elfogadása mérföldkő az államiság és az önrendelkezési jog tisztázása szempontjából, azonban a Bíróság nem élt a lehetőséggel, hogy meghatározza, mikor és milyen feltételek mellett tekinthető jogszerűnek a függetlenségi nyilatkozat általi elszakadás-kiválás.

[24] International Court of Justice 2010a.

Fiktív jogesetek

1. „A" állam területén polgárháború tört ki, több évig fegyveres csoportok küzdöttek a hatalomért. A hosszú és mindkét oldalon jelentős véráldozattal járó összecsapások során az egyik felkelő csoportnak sikerült magához ragadnia a hatalmat az állam területének közel 40%-án, ahol az eddigitől merőben eltérő politikai-gazdasági berendezkedést alakított ki. Új nevet is adtak az új entitásnak, és felszólították a szomszédos államokat, ismerjék el az újonnan létrejött Frankóniát. „A" állam minden fórumon tiltakozott az új entitás államként való elismerése ellen. „A" állam és Frankónia közt tovább folytak a harcok, a kettejük között húzódó határ folyamatosan változott. A szomszédos államok véleménye megoszlott a változások kapcsán. „B" szomszédos állam elismerte Frankóniát, míg „C" állam nem volt hajlandó semmilyen elismerő nyilatkozat megtételére, sőt, katonai akciót fontolgatott területszerzési céllal.

Kérdések

a) Létrejött-e új állam? Válaszát indokolja!
b) Mennyiben befolyásolja a helyzetet a határok instabilitása?
c) Mennyiben befolyásolja „B" állam elismerést tartalmazó nyilatkozata, illetve „C" állam nyilatkozatának hiánya az államiságot?
d) Elismerés hiányában a nemzetközi jog mely szabályai alkalmazandók a Frankónia és „C" állam közötti viszonyrendszerre?
e) Mennyiben szerezhet jogszerűen területet „C" állam?

2. „D" állam területén 2001-ben egy nemzetközi katonai beavatkozás hatására megdőlt a korábbi kormány, új vezetés jött létre, amely 20 éven át vezette az országot, azonban sosem volt képes az állam teljes területe felett ellenőrzést gyakorolni. 2021-ben a külföldi erők kivonulását követően az addig gerillaként számontartott tubilán fegyveres erők viharos gyorsasággal vették át az uralmat az ország felett. Aslan Ghúni elnök külföldre menekült, ahol bejelentette egy emigráns kormány létrehozását. Alelnöke Pandír tartományban deklarálta egy ellenálló kormány megalakulását, amely

azonban csak az állam területének 5–10%-át ellenőrzi. Eközben a fővárosban az ország legnagyobb része felett ellenőrzést gyakorló tubilán csoport kormányt alakított. A szomszédos államok közül „E" az emigráns kormányt, „F" az ellenállókat, „G" pedig a fővárosban székelő tubilánokat ismerte el kormánynak, azonban csak abban az esetben, amennyiben elismeri és törleszti az előző vezetés hiteltartozásait. Hogy támogatásának nyomatékot adjon, „F" állam ezt követően áttette nagykövetségét Pandír tartomány központjába, deklarálva, hogy ezentúl ezt a várost tekinti fővárosnak.

Kérdések

a) Milyen szempontok vezethették „E", „F" és „G" államokat, amikor kormányelismerésről döntöttek?
b) Mennyiben igazolható nemzetközi jogi érvekkel „G" állam álláspontja, amely feltételhez köti a kormányelismerést?
c) Jelen helyzetben mely kormány tekinthető a tényleges főhatalom gyakorlójának?
d) Mennyiben vonatkoznak a „D" állam korábbi vezetése által megkötött nemzetközi szerződések az új kormányzatra, különösen az általa felvett hitelek kapcsán?
e) Milyen hatással bír a fővárosként való elismerés a nemzetközi jogban?

JOGHATÓSÁG

Lotus-ügy

Állandó Nemzetközi Bíróság (1927): Franciaország v. Törökország[25]

A török partokhoz közeli nyílt tengeren összeütközött két hajó, egyik a francia zászló alatti S. S. Lotus volt. A balesetben a török hajó legénységének több tagja meghalt. A török hatóságok gyorsan

[25] Permanent Court of International Justice 1927b.

intézkedtek, és letartóztatták mind a francia, mind a török hajó balesetért felelős tisztjét. Ez azonban kiváltotta Franciaország nemtetszését, ragaszkodott a francia lobogó alatt hajózó jármű esetében az általa kvázi államterületnek tekintett hajó és személyzete felett gyakorolt joghatóságához, és az Állandó Nemzetközi Bírósághoz fordult jogorvoslatért. A Bíróság ítéletében kimondta, hogy a területi joghatóság nem elsődleges és nem kizárólagos, más joghatósági elvek alapján is megállapítható, és mivel egyik állam sem vonhatja el vagy írhatja felül másik állam joghatóságát, ha az egyik, joghatósággal rendelkező állam már eljárt, úgy azt a másik félnek tiszteletben kell tartania. A Bíróság ezzel elvetette a „lobogó alatt hajózó jármű feletti joghatóságra" vonatkozó igényt, kifejtve, nem létezik ezt alátámasztó szerződéses vagy szokásjogi szabály. Az Állandó Nemzetközi Bíróság ezen megállapítását majd az 1982-es UNCLOS-szerződés változtatja meg, amely kizárólagos joghatóságot biztosít a lobogó szerinti állam részére a nyílt tengeren (92. §).

Fiktív jogeset

„O" állam luxus-óceánjárói és jachtjai „Sz" állam partjaitól nem messze szoktak közlekedni. „Sz" állam helyzete katasztrofális: mindennaposak a lövöldözésbe torkolló tüntetések, utcai villongások, a szervezett bűnözés soha nem látott méreteket öltött, az infláció az egekben, 50% feletti a munkanélküliség a fiatalok körében. Ilyen körülmények között sokak számára a kalózkodás jelentette az egyetlen bevételi forrást, amikor is csónakkal, felfegyverezve rajtaütnek a nyílt tengeren a közelben elhaladó hajókon. Az egyik ilyen rajtaütés során túszul ejtették az I. S. Berlusconi hajó személyzetét és utasait, elvették értéktárgyaikat és készpénzüket, és csak jelentős összeg aranyban való átadása esetén voltak hajlandók a túszokat szabadon bocsátani. „O" állam azonnal a térségbe vezényelte katonai hajóit, azonban mire azok célba értek, a tenger túloldalán elterülő „U" állam már végrehajtotta a túszmentést, igaz, katasztrofális eredménnyel, a személyzet és az utasok negyede meghalt, harmada megsérült, a kalózok döntő része

pedig visszamenekült „Sz” állam területére. „Sz” állam kormányát sem „O”, sem „U” állam nem ismeri el, így a kalózok kiadatása megugorhatatlan akadálynak látszik.

Kérdések

a) Milyen elv mentén állapítható meg „O”, „Sz” és „U” államok joghatósága?
b) Joghatóság szempontjából mely elvet alapozza meg a nyílt tengeren történő kalózkodás?
c) Mely rendezőelvet alkalmazná konkuráló joghatósági elvek esetén?
d) Mennyiben változtat a helyzeten, hogy „O” és „U” államok nem ismerik el „Sz” állam kormányát?
e) Amennyiben „Sz” államot bukott vagy törékeny államnak tekintjük, ez a tény mennyiben befolyásolja a vele szemben történő igényérvényesítést?

IMMUNITÁS

A letartóztatási parancs ügye/Yerodia-ügy

Nemzetközi Bíróság (2000): Kongói Demokratikus Köztársaság v. Belgium[26]

Az ügyben a Kongói Demokratikus Köztársaság fordult a Nemzetközi Bírósághoz, miután egy belga bíróság letartóztatási parancsot adott ki az akkori kongói külügyminiszterrel, Yerodiával szemben a hadijog normáinak súlyos megsértése miatt. A Bíróság megállapította, hogy az állam egyes vezetőit, így a külügyminisztert megillető mentesség kapcsán nem választhatók szét magánemberként és vezetőként végrehajtott cselekményei, illetve hogy a mentesség egy

[26] International Court of Justice 2000.

állam bírósága előtt teljes körben meggátolja az eljárást, vagyis joghatóság érvényesítésének gátját képezi még akkor is, ha az állami bíróság nemzetközi bűncselekmény kapcsán kíván eljárni.

Fiktív jogeset

„C" állam államfője és külügyminisztere egy diplomáciai tárgyalássorozatra érkezett „D" államba, ahol több egyezményről is meg kívántak egyezni „D" állam vezetőivel. Távközlési, környezetvédelmi, kutatás-fejlesztési területen kötöttek megállapodást, de nagy mennyiségben vásároltak gabonát is. A vásárolt gabona egy részét „C" állam magtáraiban szándékozták elhelyezni, háromnegyedét azonban saját kikötőiken keresztül jelentős haszonnal tovább akarták adni. A megállapodás „D" állam számára igen előnytelen volt, azonban az államcsőd elkerülése érdekében szükségük volt az azonnali bevételre. „D" államban tartózkodásuk alatt óriási botrány kerekedett abból, hogy „C" állam államfője saját hazájában állítólag parancsot adott a tüntetések leverésére a legutóbbi választás során, és engedélyezte éles lőszer alkalmazását. „C" állam államfője és külügyminisztere a válságos helyzetben nem mert hazatérni, inkább kivárta, miként alakul az otthoni helyzet. A belső forrongást kihasználva „E" állam, „C" állam hatalmas katonai-gazdasági potenciállal és hódítási étvággyal rendelkező szomszédja kihasználta a helyzetet, és megszállta, majd bekebelezte „C" államot. „D" állam most látta elérkezettnek az időt, hogy megtámadja a „C" állammal kötött szerződéseket saját bírói fóruma előtt arra hivatkozva, hogy „C" állam képviselői mint kereskedők, nem pedig mint az *imperium* gyakorlói kötötték azokat. Mindeközben „D" állam legfőbb ügyésze vádat emelt „C" állam államfője és külügyminisztere ellen arra hivatkozva, hogy egyrészt már nem állami vezetők, másrészt az állam maga is megszűnt, ezért nem érvényesül az immunitás.

Kérdések

a) Mennyiben helytálló „C" állam érvelése a kereskedői minőségben kötött szerződések kapcsán?

b) Igaznak tekinthető-e az az állítás, miszerint az univerzális joghatóság áttöri az immunitás nyújtotta védelmet? Támassza alá véleményét!

c) Mennyiben képez kivételt az az eset az immunitás alól, amikor volt állami vezetőt kívánnak felelősségre vonni hivatali ideje alatt elkövetett cselekmények miatt?

d) Álláspontja szerint valóban megszűnt „C" állam? Ha igen, az hogyan befolyásolja az immunitás kérdését?

SZÁRAZFÖLD

A Csendes-óceánhoz való kijutás iránti tárgyalási kötelezettség ügye

Nemzetközi Bíróság (2018): Bolívia v. Chile[27]

Több 19–20. századi háború során Bolívia elveszítette a Csendes-óceán partján fekvő területeit, így különösen Antofagasta kikötőjét, valamint az Atacama-sivatag nyersanyagokban és ásványkincsekben igen gazdag területeit, ami jelentős gazdasági hátrányt jelent az országnak. Chile szerződésben vállalta, hogy tárgyal Bolíviával az óceánhoz való kijutásról. A tárgyalások több évtizeden át zajlottak, Chile tett is engedményeket Bolívia számára, azonban a Csendes-óceánhoz való kijutás nem történt meg oly módon, ahogy azt Bolívia remélte. Bolívia ezt követően a Nemzetközi Bírósághoz fordult, kérve, állapítsák meg, hogy Chile megsértette a jóhiszemű tárgyalás elvét. A Nemzetközi Bíróság ítéletében kifejtette, hogy Bolíviának nincs joga az elvesztett területhez, továbbá azt is, hogy Chile eleget tett a jóhiszemű tárgyalás elvének, mivel több alkalommal is érdemi tárgyalásokat folytatott, amelyek során hajlandónak mutatkozott eltérni kezdő tárgyalási pozíciójától. A Bíróság szerint az, hogy a tárgyalások során nem született Bolívia számára elfogadható eredmény, nem befolyásolja a jóhiszemű tárgyalási kötelezettség teljesítését Chile részéről.

Fiktív jogeset

„U" és „V" állam abban állapodott meg több mint 100 évvel ezelőtt, hogy a köztük lévő határt a kettejük között húzódó hegygerincen jelölik ki. A határ

27 International Court of Justice 2018.

tényleges kijelölésének folyamata azonban nem történt meg. A hidegháborús évek alatt „U" állam bunkerrendszer építésébe kezdett a hegy alatt, ahová háború vagy természeti katasztrófa esetén a legfontosabb polgári és katonai vezetőket kívánta menekíteni. A bunkerrendszer azonban a föld alatt több tíz méter mélységben jócskán átlógott „V" állam területére, amely ezt hosszú időn át nem vette észre. Amikor modern, szeizmikus rezgéseket vizsgáló technológia segítségével a bunkerek helyzete „V" állam számára világossá vált, követelni kezdte, hogy azonnal számolják fel a bunkerek határon átnyúló részeit. „U" állam ezt megtagadta arra hivatkozva, hogy a bunkerek egységes rendszert képeznek, így fizikailag nem valósítható meg „V" állam kérése, valamint a bunkerek megépítése óta eltelt időben „U" állam elbirtokolta a területet, így az immár hozzá tartozik, ezáltal szabadon rendelkezhet felette.

Kérdések

a) Milyen joghatással bír, hogy az esetben csak a delimitáció történt meg, és a demarkáció elmaradt?

b) Mennyiben számít az ügyben, hogy „U" állam szerint a bunkerek átlógó részeinek felszámolása fizikailag lehetetlen?

c) Jogosnak tekinthető-e „U" állam elbirtoklásra vonatkozó állítása? Miért?

LÉGTÉR ÉS VILÁGŰR

A Nemzetközi Polgári Repülésügyi Szervezet (ICAO) joghatóságával szembeni fellebbezés ügye

Nemzetközi Bíróság (2020): Bahrein, Egyesült Arab Emírségek, Egyiptom, Szaúd-Arábia v. Katar[28]

A 2017-es légi blokádot követően Katar a Nemzetközi Polgári Repülésügyi Szervezethez fordult, kérve, állapítsák meg, hogy a Katarral szemben bevezetett légtérzár megsértette az 1944-es Chicagói Egyezmény rendelkezéseit. Az ICAO Katarnak adott igazat, és elmarasztalta

[28] International Court of Justice 2020.

a blokádban részt vevő államokat. A négy érintett állam (Bahrein, Egyesült Arab Emírségek, Egyiptom és Szaúd-Arábia) ezt követően a Nemzetközi Bírósághoz fordult, sérelmezve az ICAO eljárását, mondván, az nem vette figyelembe a helyzet politikai és biztonsági dimenzióit, így nem lett volna szabad eljárnia az ügyben. A Bíróság Katarnak adott igazat, kifejtve, a vonatkozó nemzetközi szerződés alapján az ICAO joghatósága megalapozott, így a szervezet jogszerűen folytatta le az eljárást és hozott döntést a légijogi szabályok megsértése tárgyában.

Fiktív jogeset

„A" állam és „B" állam húsz éve közös atomerőművet üzemeltetett. Az erőmű által termelt nukleáris hulladékot a köztük lévő szerződés értelmében az első tíz évben „A" állam tárolta, majd a következő tíz évben „B" állam, és ez folytatódott rotációs rendszerben. Amikor újfent „A" állam került volna sorra, az állam visszakozott, mivel lakossága hevesen tiltakozott a kormánynál az újabb nukleárishulladék-elhelyezés miatt, féltve egészséges környezethez való jogát és aggódva az esetleges talajszennyezés miatt. Hosszas tárgyalás után a két állam végül megegyezett, hogy a Holdon fogják tárolni a felhalmozott nukleáris hulladékot. Ezen megegyezés ellen számos állam, nemzetközi szervezet és civil szervezet is tiltakozott, mondván, sérti a nemzetközi jogot.

Kérdések

a) Dönthet-e úgy két állam, hogy a Holdra mint egyikükhöz sem tartozó területre telepítenek nukleáris hulladékot?

b) Befolyásolja-e a helyzet megítélését, hogy a két állam által húsz éve kötött szerződés nem említi a nukleáris hulladék Holdon történő elhelyezését? Válaszát indokolja!

c) Milyen státusszal bír a Hold a hatályos nemzetközi jogi szabályok alapján?

d) Mennyiben érinti más államok Holddal kapcsolatos jogi helyzetét a két fél közötti bilaterális megállapodás?

e) Melyik nemzetközi jogi rendezőelvet alkalmazná a nukleáris hulladék Holdon való elhelyezése kérdésben?

FOLYÓK

Papírgyár-ügy

Nemzetközi Bíróság (2010): Argentína v. Uruguay[29]

Argentína 2006-ban fordult a Nemzetközi Bírósághoz, miután Uruguay engedélyezte egy papírgyár megépítését és üzembe helyezését a kettejük határát képező Uruguay folyón. Argentína a felek közti 1975-ös megállapodásra hivatkozott, amely szerint a feleknek notifikációs (értesítési) kötelezettsége van a határfolyót érintő beruházások terén, valamint álláspontja szerint jelentős, határon átnyúló környezetvédelmi kár keletkezett területén a papírgyár miatt. A Bíróság megállapította az 1975-ös szerződés megsértését, mivel az értesítési kötelezettség valóban elmaradt, azonban a határon átnyúló szennyezést vagy kárt nem találta bizonyítottnak.

Fiktív jogesetek

1. Vaterla állam 30 évvel ezelőtt megállapodást kötött Zoterlo állammal arról, hogy a Vaterla állam területéről folyó és a felek között határfolyóvá váló Kamtala kapcsán a „mindkét felet érintő legfontosabb döntéseket" közösen hozzák meg. Vitarendezési fórumként a felek a Nemzetközi Bíróságot jelölték ki. Határmegállapításra azonban eddig nem került sor. A Kamtala folyón hobbihalászok és motorcsónakok közlekednek, kereskedelmi hajók azonban nem, mivel a folyó több szakasza igen zuhatagos, különösen a Vaterla állam területén folyó részén. Vaterla állam egy ponton úgy döntött, hogy egy mikrovízerőművet épít a folyó hozzá tartozó részén, mielőtt az határfolyóvá válna, kihasználva a természetes zuhatagokat, megújuló energiaforrást bevetve energiamixének diverzifikálására. A beruházásról Vaterla állam

[29] International Court of Justice 2010b.

vezetője egy nyilvános posztot tett közzé az X platformon, Zoterlo államot és annak kormányfőjét megjelölve (#Zoterlo). Zoterlo állam a Nemzetközi Bírósághoz fordult, arra hivatkozva, hogy Vaterla megsértette a felek közti szerződést, nem volt joga a Kamtala mint nemzetközi határfolyó esetében egyoldalúan olyan létesítmény felállítását engedélyezni, amely befolyásolja a vízhozamot és a biodiverzitást. Vaterla állam ezzel szemben arra hivatkozott, hogy a beruházás csak az ő területén érinti a folyót, valamint a folyamatosan emelkedő energiaárak miatt gazdasági szükséghelyzetben van, ezáltal lépései megfelelnek nemzetközi jogi kötelezettségeinek.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető nemzetközi határfolyónak a felek között folyó Kamtala?
b) Hajózhatónak tekinthető-e a Kamtala folyó? Válaszát indokolja!
c) Hol húzódik a határ a folyó kapcsán, amennyiben a felek nem egyeztek meg? Befolyásolja-e a helyzet megítélését (és hogyan), hogy a folyó hajózható vagy sem?
d) Mennyiben tekinthető a felek közti megállapodás megsértésének a mikrovízerőmű telepítése?
e) Ön szerint eleget tett-e Vaterla állam az értesítési kötelezettségnek a közösségimédia-felületen közzétett poszttal? Válaszát indokolja!
f) Mennyiben tekinthető helytállónak Vaterla állam gazdasági szükséghelyzetre való hivatkozása?
g) Melyik félnek szükséges bizonyítania a beruházás negatív következményeit a Nemzetközi Bíróság előtti eljárásban?

2. „A" állam területén egy gyors folyású, keskeny, nem hajózható folyó csobog keresztül, amely a szomszédos „B" állam területén folyik át, és végül „C" állam területéről ömlik a tengerbe. „A" államban sorozatos aszályok pusztítottak, így az állam úgy döntött, a folyó vízhozamának közel felét eltereli, és öntözésre, valamint az állatállomány itatására használja fel. „B" állam nem nyilvánított véleményt a kérdésben. „C" állam viszont – amely egy akvaparkot húzott fel a folyó torkolatánál – hevesen tiltakozott, mondván,

a folyó káros hatással van gazdasági tevékenységére, és a folyó elterelése jó eséllyel a kormányzat bevételeinek apadásához fog vezetni, ezért jogellenes.

Kérdések

a) Milyen elveket ismer a nem hajózható folyó hasznosítása terén?
b) A felek közül ki melyik elvet részesítheti előnyben?
c) Magyarország melyik elvet követi a fentiek közül?
d) Mennyiben igazolható „C" állam álláspontja a folyó elterelésének jogellenességéről?
e) Befolyásolja-e a helyzet megítélését, hogy „B" állam nem tiltakozott a folyó felhasználása ellen?
f) Milyen folyókkal kapcsolatos jogvitákról hallott az egyes kontinenseken?

TENGEREK

Az Északi-tengeri kontinentális talapzat ügye

Nemzetközi Bíróság (1969): Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) v. Dánia/Hollandia[30]

A Német Szövetségi Köztársaság Dániával és Hollandiával együtt kérte a Nemzetközi Bíróságtól, segítsen a kontinentális talapzatra vonatkozó szabályok tisztázásában. Hollandia és Dánia az 1958-as tengerjogi egyezményben megfogalmazott egyenlő távolság elvére hivatkozva kívánta a tengeri zónák számukra előnyös kijelölését elérni. Az NSZK ezzel szemben arra hivatkozott, hogy nem részese az egyezménynek, így az abban foglalt szabályok nem kötik, valamint nem méltányos a kontinentális talapzat egyenlő távolság elve szerinti meghatározása. A Bíróság ítéletében megállapította, hogy a vízfelszín alatt húzódó kontinentális talapzat az állam

[30] International Court of Justice 1969.

szárazföldi területének meghosszabbításaként tekintendő, partvonala specialitása miatt pedig az NSZK-val szemben nem lenne méltányos az egyenlő távolság elvének alkalmazása. A méltányosság elve mellett arra is kitért a Bíróság, hogy az egyenlő távolság elve nem vált szokásjogi úton kötelezővé, ezért mivel sem szerződéses, sem szokásjogi kötőerővel nem bír, az egyenlő távolság elve nem alkalmazható a felek vonatkozásában.

Fiktív jogesetek

1. „C" állam hajója a nyílt tengeren haladt célja felé, amikor vihar következtében megrongálódott a navigációs rendszere. Miután nem tudta meghatározni helyét, besodródik „D" állam partjaihoz. Sem a hajó, sem „C" állam nem jelezte a meghibásodást „D" állam felé, hanem egy tengeralattjárót küldött a bajba jutott hajó segítségére, azzal, hogy javítsa meg, vagy vontassa el azt. „D" állam parti őrsége azonban feltartóztatta a tengeralattjárót a partoktól körülbelül 11–13 tengeri mérföldre.

Kérdések

a) Megilleti-e a bajba jutott hajót a békés áthaladás joga? Válaszát indokolja!
b) Mely feltételek mellett mentesülhet egy parti állam a parti tengeren való békés áthaladás joga alóli szolgalom alól?
c) Milyen feltételekkel hajózhat „C" állam tengeralattjárója „D" állam parti tengerén?
d) Jogosan tartóztatta-e fel „D" állam haditengerészete a tengeralattjárót? Válaszát indokolja!
e) Befolyásolja-e a helyzet megítélését, hogy a parttól 11 vagy 13 tengeri mérföldre történt-e az esemény? Válaszát indokolja!
f) Mennyiben mások a parti állam rendészeti lehetőségei és jogosítványai a parti tengeren, illetve a csatlakozó övezetben?
g) Mely nemzetközi bírói fórumot hozták létre tengerjogi viták elbírálására? Mely nemzetközi szervezethez kapcsolódik?

2. „A" állam kiterjedt tengerparttal, számos kikötővel és jelentős hajóiparral rendelkezik. Egyik évben „A" állam vezetése úgy döntött, nagy kapacitású optikai kábelt fektet le a tengerfenékre abból a célból, hogy biztosítsa a zavartalan, nagy sebességű kommunikációt szomszédaival. A kábelek egy részét azonban „B" állam parti tengerén helyezték el, mivel a tengerfenék specialitása miatt – „A" állam szerint – nincs mód elkerülni „B" állam parti tengerét. „A" állam ezáltal szükséghelyzetre hivatkozott, „B" állam viszont a beleegyezés hiányára és így a szuverenitás sérelmére, és megkezdte a kábel felszedését a tengerfenékről. „A" állam ezt nem hagyta, és hajóival fizikailag útját állta „B" állam hajóinak. „B" állam kalózkodásnak tekintette „A" állam tevékenységét, „A" állam viszont azt állította, csupán nyílt tengeri halászati lehetőségeket térképezett fel.

Kérdések

a) Hogyan járhatott volna el jogszerűen „A" állam a kábelek lefektetése kapcsán?
b) Mennyiben köteles egy állam tűrni, hogy a hozzá tartozó vízi területeken egy másik állam tevékenységet végezzen?
c) Lát-e különbséget a tűrési kötelezettség terén az egyes zónákat illetően?
d) Mennyiben hivatkozik jogszerűen „A" állam halászati tevékenységre?
e) Az úgynevezett tengeri szabadságok körébe sorolható-e a halászat? Válaszát indokolja!
f) Mennyiben tekinthető „B" állam magatartása kalózkodásnak?
g) Milyen kötelezettségeket keletkeztet a kalózkodás a nemzetközi közösség tagjai felé?

SZIGETEK

A Dél-kínai-tengeri mesterséges szigetek ügye

Állandó Választottbíróság (2016): Fülöp-szigetek v. Kínai Népköztársaság[31]

A Kínai Népköztársaság mesterséges szigetek építésébe kezdett a Dél-kínai-tengeren abból a célból, hogy történelmi igényeit alátámassza. A Fülöp-szigetek kizárólagos gazdasági övezetének biztosítása mellett el kívánta érni, hogy a Kína által létrehozott szigetek ne váltsanak ki joghatást, és így ne jelentsenek változást a tengeri zónákat illetően, amely révén a kínai szuverenitás kiterjeszthető lenne. Az Állandó Nemzetközi Bíróság a Fülöp-szigetek álláspontját fogadta el, leszögezve, hogy az ENSZ Tengerjogi Szerződése (UNCLOS) szerint a mesterségesen létrejött sziget, valamint az élet fenntartására nem alkalmas zátony vagy szikla nem keletkeztet tengeri zónákat, valamint azt is, hogy Kína magatartása az alkalmazandó környezetvédelmi normák megsértését eredményezte. Kína nem vett részt az eljárásban, és kijelentette, nem tekinti magára nézve irányadónak a Bíróság ítéletében foglaltakat.

A Hanish-szigetek hovatartozásának ügye

Állandó Választottbíróság (1998): Eritrea v. Jemen[32]

Az Eritrea és Jemen között elterülő szigetcsoportot, valamint a környező kisebb szigeteket mindkét állam saját magának követelte. Az Állandó Választottbíróság az ügyben a földrajzi kontinuitás és az UNCLOS-egyezményben foglalt egyenlő távolság elvét

31 Permanent Court of Arbitration 2016.
32 Permanent Court of Arbitration 1998.

alkalmazva osztotta fel a szigeteket azzal, hogy több szigetet Jemenhez tartozónak ismert el, mivel Jemen hosszabb időn át, zavartalanul gyakorolta az állami funkciókat világítótorony-építés és olajipari koncessziók formájában. Az egyenlő távolság elvét a Bíróság azért is vélte alkalmazhatónak, mert noha Eritrea nem vált az UNCLOS részesévé, az elv időközben szokásjoggá vált.

Fiktív jogeset

Taralga állam a Csendes-óceán térségében található, és több száz kisebb sziget alkotja. A partoktól nem messze több új sziget emelkedett ki vulkanikus tevékenység okán. Taralga állam halászai nem sokkal később ki is kötöttek „A" szigeten, és földművelésbe kezdtek a termékeny vulkanikus talajon, valamint dokkot építettek halászhajóik számára. Egyedül vizet kellett behozniuk közel napi rendszerességgel, mivel kutat mind ez idáig nem tudtak fúrni. „B" sziget rendkívül ideális helyzetben van egy haditengerészeti bázis kialakításához, így Taralga rögvest odaküldte haditengerészetét és mérnökeit, hogy biztosítsák a terepet ehhez. Több állam Taralgához hasonló módon több, kisebb szigeten létesített polgári vagy kettős (katonai és polgári) célra létrehozott bázist. A környékbeli államok egy csoportja viszont tiltakozott az expanzióval szemben, mondván, annak tisztán katonai célja van, a polgári tevékenység pedig csak álca. Arra is hivatkoztak, hogy nem szigetekről, csupán sziklákról van szó, amelyek nem képesek emberi élet fenntartására. Taralga ezzel szemben arra hivatkozott, hogy egyrészt az újonnan létrejött szigetek *terra nulliusként* szabadon állami fennhatóság alá vonhatók, másrészt gazdasági tevékenységet is folytat a szigeteken, továbbá arra, hogy azok igenis képesek emberi élet fenntartására, hiszen telepített kókuszpálmát, paradicsomot, salátát és padlizsánt is a szigetekre.

Kérdések

a) Mennyiben igazolható a nemzetközi jog alapján Taralga állam álláspontja az újonnan létrejött szigetek *terra nulliusként* való értelmezéséről?

b) A területszerzési jogcímek közül melyik alkalmazható jelen esetben?
c) Mennyiben kell élet fenntartására alkalmasnak lennie egy újonnan létrejött szigetnek?
d) Milyen szempontból van jelentősége annak, hogy a nemzetközi közösség szigetnek vagy sziklának tekinti a tengerből kiemelkedő objektumokat?

SARKVIDÉKEK

Az antarktiszi bálnavadászat ügye

Nemzetközi Bíróság (2014): Ausztrália és Új-Zéland v. Japán[33]

Ausztrália, Új-Zéland és Japán is részese volt a bálnavadászat szabályozásáról szóló nemzetközi egyezménynek, amely korlátozta a bálnavadászati tevékenységet. Japán kutatási programot hozott létre, amely viszont éves szinten több ezer bálna leölését tette lehetővé. A japán bálnavadászati tevékenység különösen az Antarktisz vidékét érintette, mivel itt fordultak elő nagy számban a japánok által vadászott bálnak. Ausztrália és Új-Zéland a Nemzetközi Bírósághoz fordult, kérve, állapítsák meg, hogy Japán megsértette vállalt nemzetközi kötelezettségeit, és egyúttal tiltsák el az államot a további jogsértéstől. Japán ezzel szemben azzal érvelt, hogy a területet szabályozó nemzetközi egyezmény lehetővé teszi a vadászati tevékenységet, amennyiben az tudományos célt szolgál. A Bíróság megállapította, hogy a vonatkozó nemzetközi egyezmény valóban lehetővé teszi a tudományos célú vizsgálatot és leölést, azonban közel sem olyan mértékben, ahogy ezt Japán végrehajtotta, ezért megállapította Japán felelősségét. Japán válaszul kilépett a szerződésből.

[33] International Court of Justice 2014.

Fiktív jogeset

Az Egyenlítőnél elhelyezkedő „L" állam hosszú ideje területi igényeket támasztott az Arktisz területén a földrajzi felfedezés jogára alapozva, azonban ezt a többi környező állam nem ismeri el. A sarkvidéki jégsapkák olvadásával azonban lehetősége nyílt gazdasági tevékenység végzésére, amelyet haladéktalanul meg is kezdett. A területen lévő kőolaj, földgáz és ritkafémek kiaknázása közben azonban nem engedte halászni a térségben élő nyenyec őslakos csoport tagjait, akik így eredeti halászterületükön kívül tudtak csak halászni. Amikor a nyenyec halászhajók viharba kerültek és megsérültek, „L" állam megtagadta a segítségnyújtást, arra hivatkozva, hogy nem részese az arktiszi régióra vonatkozó, 2011-es mentési megállapodásnak. Miután más államoktól nem kaptak segítséget, a nyenyec csoport az Arktisz Tanácshoz fordult segítségért, kérve, tiltsák el „L" államot a további gazdasági tevékenység végzésétől, mivel azt felelőtlenül, a térség lakosaira, élővilágára és környezetére való tekintet nélkül végzi.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető jogosnak „L" állam földrajzi felfedezés jogára alapozott területi igénye az Arktisz területén?

b) Milyen más jogalapot ismer egyes államok területi követeléseinek alátámasztására az Északi-sark területén?

c) Mely nemzetközi jogi normák korlátozhatják „L" állam magatartását az Arktiszon?

d) Mennyiben hivatkozik jogszerűen „L" állam arra, hogy nem részese a mentési megállapodásnak, ezért nem vonatkozik rá a kötelezettség?

e) Mivel érvelne a nyenyecek jogi képviselőjeként a mentési megállapodásban foglaltak alkalmazhatósága tekintetében? Mit kellene ehhez bizonyítani?

f) Hogyan határozható meg az Arktisz Tanács szerepe a kérdésben? Valóban eltilthat államokat egyes tevékenységek végzésétől a szervezet?

DIPLOMÁCIAI ÉS KONZULI KAPCSOLATOK FELVÉTELE

Fiktív jogesetek

1. „A" állam és „B" állam megállapodott a konzuli kapcsolatok felvételében. „A" állam elküldte konzuli tisztviselőjét „B" államba, hogy az ott élő állampolgárai érdekeit képviselje, és kiállította az ehhez szükséges konzuli pátenst. A konzuli tisztviselő „B" állam területére történő megérkezése után néhány nappal „A" állam állampolgára jelentkezett is a konzuli képviselet épületében azzal, hogy „B" állam hatóságai nem hajlandók ügyében eljárni, pusztán állampolgársága miatt. „B" állam hatóságai nem voltak hajlandók érdemben szóba állni a konzuli tisztviselővel, arra hivatkozva, hogy a hatóság illetékességi területén a konzuli tisztviselő nem tevékenykedhet.

Kérdések

a) Eljárhat-e a konzuli tisztviselő? Válaszát indokolja!
b) Milyen okmányok beszerzése esetén kezdheti meg tevékenységét a konzuli tisztviselő?
c) Mihez kell illeszkednie a konzuli kerületnek „B" állam területén?
d) Melyik félnek kell értesítenie a fogadó állam hatóságait a fogadó államban tevékenykedő konzuli tisztviselőkről?
e) Milyen lehetőségek állnak „A" állam rendelkezésére, ha „B" állam megtagadja az eljárást „A" állam polgárától pusztán az állampolgársága miatt?

2. „A" állam és „B" állam megállapodott a konzuli kapcsolatok felvételében. „A" állam előzetesen jelezte „B" állam számára, hogy 15–20 konzuli tisztviselőt

kíván küldeni „B" állam területére. „B" állam az előzetes jelzésre nem reagált, viszont elküldött egy személyt konzuli tisztviselőként „A" államba. Ezen személy „A" állam területére magával vitte élettársát, két kiskorú és egy nagykorú gyermekét, valamint szüleit. „B" állam ezt követően közölte „A" állammal, hogy saját konzuli tisztviselőjének összes fogadó államban tartózkodó családtagja „B" állam joga szerint mentességet élvez.

Kérdések

a) Mit tehet „B" állam, ha nem ért egyet a hozzá érkező konzuli tisztviselők jelentős számával?
b) Befolyásolja-e a helyzet megítélését, hogy „B" állam előzetesen nem jelezte aggályait „A" állam felé?
c) Mennyiben kell arányosnak lennie a két állam konzuli tisztviselői létszámának?
d) Az 1963-as Bécsi Egyezmény szerint mely családtagokra terjed ki a konzuli mentesség?
e) Kérheti-e „B" állam a mentességi kör kibővítését?
f) Hogyan reagálna „A" állam külügyekért felelős minisztériumának képviseletében egy ilyen megkeresésre? Válaszát indokolja!

DIPLOMÁCIAI ÉS KONZULI KAPCSOLATOK MEGSZŰNÉSE

Fiktív jogeset

„A" államban polgárháború tört ki, amelynek következtében az állam területéből egy önálló állam szakadt ki. A szomszédos „B" állam korábban három konzuli képviselettel rendelkezett „A" állam területén, amelyből egy megmaradt a fővárosban, egy immár az újonnan létrejött állam fővárosában található, a harmadikat pedig – amely „A" állam egyik legnépesebb regionális központjában kapott helyet – „B" állam bezárta.

Kérdések

a) A konzuli képviselet bezárása értelmezhető-e a konzuli kapcsolatok megszakításaként? Válaszát indokolja!

b) Befolyásolja-e a konzuli kapcsolatokat, hogy a két eredeti állam között csak egy konzuli képviselet maradt?

c) Az újonnan létrejött államban található konzuli képviselet működhet-e a továbbiakban? Milyen erre vonatkozó szabályokat ismer?

d) Mi történhet a függetlenné vált államban lévő konzuli képviselettel? Nevezzen meg egy történelmi példát, amikor hasonló eset következett be!

DIPLOMÁCIAI ÉS KONZULI KIVÁLTSÁGOK, MENTESSÉGEK

Fiktív jogesetek

1. „A" állam külügyminisztériuma diplomáciai poggyászt adott fel annak „B" államban található diplomáciai képviselete részére. A két állam közti megállapodás értelmében az ilyen jellegű küldeményt pecséttel kell ellátni és mellé igazolást kiállítani a küldő állam részéről, amely szerint a poggyászban csak a diplomáciai képviselet feladatainak ellátására szolgáló eszközök kaphatnak helyet. „A" állam külügyminisztériuma pecséttel ellátta a poggyászt, azonban igazolást nem állított ki annak tartalmáról. Mivel „B" állam hatóságai ezt nem találták elegendőnek, át kívánták vizsgálni a poggyászt, amihez azonban „A" állam nem járult hozzá.

Kérdések

a) Mennyiben minősül diplomáciai poggyásznak a feladott csomag?

b) „B" állam hatóságai mit tehetnek jogszerűen akkor, ha „A" állam nem járul hozzá a küldemény felbontásához?

c) Mit tehet „B" állam, ha nem tartja megengedhetőnek a poggyász tartalma egyes elemeinek behozatalát a területére?
d) A diplomáciai poggyászon kívül milyen más módon biztosíthatná „A" állam a küldemény megérkezését a célállamba?

2. „A" állam konzuli képviseletet tartott fenn „B" államban. A képviseletet folyamatosan inzultálták ismeretlen személyek a közösségi médián, valamint graffitivel fújták le annak épületét, egyik éjszaka pedig a küldő állam zászlaját is eltávolították onnan. A képviselet a fogadó államhoz fordult segítségért, amely azon az álláspontón van, hogy nem történt semmiféle behatolás a konzuli képviselet területére, valamint a konzuli tisztviselőket sem érte tényleges inzultus, márpedig a fogadó állam csak ilyen esetben köteles bármit is tenni.

Kérdések
a) Mit köteles biztosítani „B" állam a konzuli helyiségek és a konzuli tisztviselők kapcsán?
b) Jogosan hivatkozik-e „B" állam arra, hogy nincs kötelezettsége ez ügyben az 1963-as Bécsi Egyezmény értelmében?
c) Mit tehet „A" állam, ha nem látja biztosítottnak a képviselet működési feltételeit?
d) Mennyiben változna „B" állam kötelezettségeinek tartalma, ha nem hivatásos, hanem tiszteletbeli konzuli tisztviselő dolgozna a konzuli képviseleten?

3. „A" állam konzuli tisztviselőjét „B" állam hatóságai okirathamisításon érték. Ezt követően büntetőeljárást indítottak ellene, ami ellen „A" állam hevesen tiltakozott, követelve, hogy az eljárást azonnal szüntessék meg, és kérjenek bocsánatot mind „A" államtól, mind az érintett konzuli tisztviselőtől. „B" állam provokációnak minősítette „A" állam válaszát, és felszólította „A" államot, hagyjon fel követeléseivel, különben felfüggeszti a kettejük közti konzuli kapcsolatokat, az érintett konzuli tisztviselőt pedig börtönbe záratja.

Kérdések

a) Ön szerint van-e lehetősége „B" államnak, hogy a konzuli tisztviselő ellen büntetőeljárást indítson? Válaszát indokolja!

b) Milyen lehetőségei vannak „B" államnak, ha nem kíván büntetőeljárást lefolytatni a konzuli tisztviselő ellen, viszont azt sem akarja, hogy az illető továbbra is konzuli tisztviselőként tevékenykedjen?

c) Amennyiben „B" állam úgy dönt, lefolytatja a büntetőeljárást a konzuli tisztviselővel szemben, milyen kötelezettségek terhelik a konzuli tisztviselővel és a küldő állammal szemben az eljárás kapcsán?

d) Dönthet-e úgy jogszerűen „B" állam, hogy felfüggeszti a konzuli kapcsolatokat?

e) Milyen hatással jár „B" állam konzuli kapcsolatok felfüggesztéséről szóló esetleges döntése? Milyen kötelezettségek terhelik ebben az esetben a feleket?

TISZTELETBELI KONZUL

Fiktív jogeset

„M" állam „E" államban tevékenykedő tiszteletbeli konzuli tisztviselője behívót kapott „E" állam hadseregéről. A tiszteletbeli konzul ezt követően jelezte „E" állam hatóságai felé, hogy tiszteletbeli konzuli feladatai ellátása miatt a hadkötelezettség rá nem vonatkozik, így nem fog eleget tenni a felhívásnak. „E" állam hatóságai nem vettek tudomást a tiltakozásról, lakásán felkeresték, és erővel akarták elvinni. A tiszteletbeli konzul az ereszcsatornán elmenekülve felkeresett egy helybéli orvost, hogy állítson ki neki egy igazolást egészségügyi alkalmatlanságáról. Miután az igazolást megkapta és bemutatta „E" állam hatóságainál, többé már nem kívánták bevinni katonának. Néhány héttel később azonban értesítették „M" állam külügyekért felelős minisztériumából, hogy alkalmatlanság miatt tiszteletbeli konzuli megbízatása megszűnt.

Kérdések

a) Kötelezhető-e sorkatonai szolgálatra a tiszteletbeli konzuli tisztviselő?

b) Mit tehetett volna „M" állam, ha látja, hogy tiszteletbeli konzuli tisztviselőjét be kívánják sorozni?

c) Milyen oknál fogva szűnhet meg a tiszteletbeli konzuli tisztviselő megbízatása?

d) Jelen esetben milyen lehetőségei vannak a menesztett tiszteletbeli konzulnak?

KONZULI VÉDELEM

LaGrand-ügy

Nemzetközi Bíróság (2001): Németország v. USA[34]

Karl és Walter LaGrand német állampolgárságú testvérek az USA Arizona államában követtek el bűncselekményt. Egy halálos áldozattal járó fegyveres bankrablás után az USA hatóságai elfogták és halálra ítélték a testvérpárt. A letartóztatás tényéről, a kiszabott ítéletről és a konzullal való érintkezés lehetőségéről viszont nem tájékoztatták sem a fivéreket, sem Németországot. Németország az 1963-as, a konzuli kapcsolatok jogáról szóló bécsi egyezmény megsértése miatt fordult a Nemzetközi Bírósághoz, miután értesült az egyik testvér kivégzéséről. A Bíróság ideiglenes intézkedésében elrendelte a testvérpár másik tagja kivégzésének felfüggesztését a konzuli kapcsolat felvételéig, azonban az USA 48 órán belül végrehajtotta a kivégzést. Ezt követően a Bíróság kimondta, hogy az Egyesült Államok megsértette az 1963-as bécsi egyezményt, és kötelezte az USA-t, hogy biztosítsa, a jövőben nem kerül sor hasonlóra. Az Egyesült Államok erre vonatkozó ígéretét mind a Bíróság, mind Németország garanciaként elfogadta.

[34] International Court of Justice 2001.

Fiktív jogeset

„A" állam állampolgárát „B" államba történő beutazásakor a reptéri ellenőrzés során átvizsgálták, és mivel azonosítatlan fehér port találtak nála, a helyi rendőri szervek őrizetbe vették. A magánszemély azzal védekezett, hogy csupán speciális gluténmentes lisztről van szó, amelyet saját kenyerének elkészítéséhez használ. A hatóság laborvizsgálatot rendelt el, közben a magánszemélyt napokig őrizetben tartották. Noha nem tájékoztatták jogairól, engedélyezték számára, hogy naponta egyszer telefonáljon. A magánszemély rögtön felhívta az illetékes konzuli tisztviselőt, és konzuli védelmet kért. Nem sokkal később a konzuli tisztviselő a helyszínen megjelent, és követelte, hogy beszélhessen az őrizetbe vett személlyel. „A" állam hatóságai megtagadták a személyes találkozót a konzuli tisztviselővel arra hivatkozva, hogy biztonsági kódexük a bizonyítási eljárás lefolytatása alatt megköveti a gyanúsított személy őrizetbe vételét és befolyásmentes őrzését. Továbbá tájékoztatták mind a konzuli tisztviselőt, mind az őrizetbe vett személyt, hogy a konzuli védelem nyújtásához igénybe kell venni az összes rendes helyi jogorvoslatot.

Kérdések

a) Jogszerűen tartóztathatják-e fel a fogadó állam hatóságai azt a személyt, aki érvényes útlevéllel és vízummal érkezik a fogadó államba? Válaszát indokolja!

b) Felnyithatják-e a rendőri szervek az illető személy csomagját?

c) Őrizetbe vételkor köteles-e tájékoztatni a fogadó állam illetékes hatósága a magánszemélyt konzuli védelemmel kapcsolatban? Ha igen, akkor miről?

d) Mit tehet a konzuli tisztviselő, ha a fogadó állam hatóságai megtagadják az együttműködést?

e) Hivatkozhat-e jogszerűen a fogadó állam hatósága a biztonsági kódex előírásaira a konzuli tisztviselő eljárásával szemben?

f) Elfogadható-e azon indokolás, amely szerint a konzuli védelem nyújtásához először igénybe kell venni az összes rendes helyi jogorvoslatot?

DIPLOMÁCIAI VÉDELEM

Kiemelt ügyek

Nottebohm-ügy

Nemzetközi Bíróság (1955): Liechtenstein v. Guatemala[35]

A német születésű Friedrich Nottebohm élénk kereskedelemi tevékenységet folytatott számos államban, azonban gazdasági-kereskedelmi tevékenységének fő színtere Latin-Amerika, ezen belül is Guatemala volt. A második világháború előtti időszakban – érezve a háború előszelét – liechtensteini állampolgárságot szerzett, évente 1-2 alkalommal ellátogatott Liechtensteinbe, és adót is fizetett. A második világháború alatt amerikai egyesült államokbeli tartózkodása során letartóztatták és internálótáborba zárták. Közben Guatemala elkobozta ingó és ingatlan vagyonelemeit. A háborút követően Nottebohm a guatemalai hatóságok és bíróságok előtt próbálta érvényesíteni igényét, azonban nem járt sikerrel. Ekkor Liechtensteinhez fordult diplomáciai védelmet kérve, mivel ezt látta a legmegfelelőbb eszköznek vagyona visszaszerzésére. Liechtenstein a Nemzetközi Bírósághoz fordult, amelynek így lehetősége nyílt megvizsgálni a diplomáciai védelem nyújtásának feltételeit. A Bíróság ítéletében megállapította, hogy két feltétel együttes fennállása esetén adódik lehetőség diplomáciai védelem alkalmazására. Ezek közül a helyi jogorvoslati lehetőségek kimerítése vagy az igazságszolgáltatás megtagadása *(denegatio iustitiae)* a helyzetben adott volt, viszont az állampolgárság kérdésesnek mutatkozott. A Bíróság ítéletében leszögezte, hogy valódi, tényleges állampolgárságnak kell fennállnia (effektivitás elve), amely nem csupán névleges, papíralapú kapcsolatot és adófizetést takar, hanem érzelmi, kulturális, értékrendbeli kötődést is, amely ebben az esetben hiányzott, lévén, hogy Nottebohmnak nem volt valódi kapcsolata Liechtensteinnel.

[35] International Court of Justice 1955.

Barcelona Traction-ügy

Nemzetközi Bíróság (1970): Belgium v. Spanyolország[36]

A Barcelona Traction Light and Power Co. egy Kanadába bejegyzett villamossági közműcég spanyol leányvállalata volt, amely világítással foglalkozott a katalán nagyvárosban. A második világháború után belga részvényesek kerültek többségbe a társaságban. Nem sokkal később a helyi bíróság elrendelte a cég felszámolását fizetésképtelenség miatt. Miután anyagi érdekeik veszélybe kerültek, a belga részvényesek Belgiumhoz fordultak diplomáciai védelmet igényelve. Belgium előbb diplomáciai csatornákon, majd a Nemzetközi Bíróság előtt kívánt diplomáciai védelmet nyújtani. A Nemzetközi Bíróság azonban megállapította, hogy jogi személy esetén főszabály szerint a bejegyzés elvét kell követni a jogbiztonság miatt, részvénytársaság esetén az olykor gyorsan változó tulajdonosi kör okozta bizonytalanság miatt, így elutasította Belgium kérelmét. Ugyanakkor a Bíróság elvi éllel deklarálta, hogy a többségi tulajdonosi kör állampolgársága szerinti állam akkor gyakorolhat diplomáciai védelmet, ha a részvényesek társasággal szemben fennálló jogait és kötelezettségeit érinti a területileg illetékes állam hatóságainak jogszerűtlen beavatkozása.

Fiktív jogeset

„A" állam állampolgára – Kartagia Varro úr – hosszabb ideje mérnökként tevékenykedett „B" állam területén, ahol a helyi szabályoknak megfelelően megszerezte az állampolgárságot. Viszont – mivel erre mindkét állam joga szerint volt lehetősége – megtartotta eredeti állampolgárságát is. Mivel időközben jelentős vagyonra tett szert, gazdasági társaságot hozott létre, amely több országban is tevékenykedett, így a szomszédos „C" államban is, ahova a társaság székhelyét bejegyezték. Pár évvel később a társaságot egy elszámolási vita miatt felszámolták, Kartagia Varro urat pedig adócsalás

[36] International Court of Justice 1970.

vádjával letartóztatták „C" államban. Varro úr a helyi jogorvoslati rendszer mindhárom fokának kimerítése után diplomáciai védelmet kívánt igényelni, és felkereste mindkét államot. „A" állam ezt megtagadta arra hivatkozva, hogy Varro úr nem fordult sem „C" állam ombudsmanjához, sem az alkotmánybírósághoz, továbbá elmulasztotta a diplomáciai védelem benyújtására rendelkezésre álló határidőt, így nincs lehetősége őt diplomáciai védelemben részesíteni. „B" állam szintén megtagadta a diplomáciai védelem nyújtását arra hivatkozva, hogy a „C" állammal kötött beruházásvédelmi megállapodás kizárja a diplomáciai védelem nyújtásának lehetőségét.

Kérdések

a) Kettős állampolgárként milyen szempontok alapján dönthető el, melyik állam nyújthat diplomáciai védelmet magánszemélynek?
b) Mennyiben jogszerű „A" állam álláspontja, amely az ombudsman, illetve az alkotmánybíróság eljárását is megköveteli diplomáciai védelem nyújtásához?
c) Milyen egyéb feltételeket ismer a jogorvoslati lehetőségek kimerítése mellett (például határidő) diplomáciai védelem nyújtása terén?
d) Valóban kizárható – „B" állam álláspontjának megfelelően – a diplomáciai védelem nyújtásának lehetősége kétoldalú megállapodással?
e) Mennyiben követelhető diplomáciai védelem nyújtása az állampolgárság szerinti államtól?
f) Milyen lehetőségek állnak a magánszemély rendelkezésére, ha az állampolgárság szerinti állam megtagadja a diplomáciai védelem nyújtását?

AZ ENSZ RENDSZERE, AGRESSZIÓ ÉS FEGYVERES TÁMADÁS

Nicaragua-ügy

Nemzetközi Bíróság (1986): Nicaragua v. Egyesült Államok[37]

Nicaragua területén a baloldali szandinisták hatalomra kerülése után az Egyesült Államok az új kormánnyal szemben álló kontrákat támogatta. Nicaragua a Nemzetközi Bírósághoz fordult, kérve, állapítsák meg, hogy az USA megsértette a beavatkozás tilalmának és a fegyveres erő alkalmazása tilalmának nemzetközi jogi alapelveit. A Nemzetközi Bíróság megállapította, hogy a kontrák – mint kormánnyal szembeni fegyveres csoport – támogatásával az Egyesült Államok megsértette a beavatkozás tilalmának elvét. Az erőszak tilalmának megsértéséhez azonban igen magas mércét állított: közvetlen fegyveres támadásra van szükség egy állam részéről a másik állammal szemben. Szintén kategorikus megállapítást tett a Bíróság államfelelősség kapcsán, amikor elvi éllel határozta meg, hogy az anyagi és más eszközökkel való támogatás, kiképzés, információszolgáltatás nem elegendő a kontrák magatartásának USA részére való betudásához. A betudhatóság megállapításához a közvetlen, folyamatos ellenőrzés, célpontok meghatározása és kijelölése szükséges az úgynevezett tényleges kontrollteszt alapján.

37 International Court of Justice 1986.

Fiktív jogeset

„E" állam területéről fegyveres csoportok rendszeresen hajtottak végre gerillatámadásokat „F" állam területén. „F" állam hasztalan kérte „E" államot, hogy állítsa meg a területéről érkező támadásokat. Miután többszöri felszólításra sem érkezett érdemi válasz, „F" állam az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult, hogy szankciók elfogadása révén vegye rá „E" államot a területén lévő fegyveresek elleni fellépésre. A Biztonsági Tanácsban négy állandó tag támogatta a javaslatot, egy állandó tag azonban tartózkodott.

Kérdések

a) Mennyiben fordulhat „F" állam a Biztonsági Tanácshoz, ha az adott ciklusban nem tagja a BT-nek?
b) Elfogadták a határozatot? Válaszát indokolja! Mely államok akadályozhatják meg egy határozat elfogadását a Biztonsági Tanácsban?
c) Milyen nem fegyveres kényszerítő intézkedéseket fogadhat el „E" állammal szemben a Biztonsági Tanács?
d) Milyen feltételek mellett alkalmazhat fegyveres erőt a Biztonsági Tanács „E" állammal szemben?
e) Mennyiben kötelezhető egy állam a Biztonsági Tanáccsal való együttműködésre? Válaszát indokolja!

ÖNVÉDELEM ÉS KOLLEKTÍV VÉDELEM

Caroline-ügy

Diplomáciai rendezés (1842): Egyesült Királyság v. Egyesült Államok[38]

A kanadai függetlenségért vívott harcokban az amerikaiak jelentős segítséget nyújtottak a függetlenné válni kívánó kanadai erőknek, így többek között hadianyagot szállítottak a Caroline gőzös fedélzetén.

[38] GREENWOOD 2009.

Ezt megneszelve a britek rajtaütöttek a hajón, a legénység néhány tagját megölték, és a hajót lángra gyújtva elsüllyesztették önvédelemre hivatkozva. A két fél külügyekért felelős minisztere hosszas levelezésbe kezdett, amelynek során kialakították az önvédelem alkalmazásának szabályait, amely szerint az önvédelem egy azonnali, mindent elsöprő és felülíró szükségszerűség, amely nem hagy mérlegelésre vagy más rendezésre lehetőséget a megtámadott fél számára (Webster-formula). Az önvédelem ezen feltételrendszerét – noha a megelőző önvédelem esetére dolgozták ki a felek – a mai napig az önvédelem meghatározása sarokkövének tekinthetjük.

Fiktív jogesetek

1. „A" állam évtizedek óta rendkívül rossz viszonyban van szomszédaival, köztük „B" és „C" állammal, amelyek rendszeresen közös hadgyakorlatot tartanak „A" állam partjaihoz közel. Az egyik ilyen hadgyakorlat során „B" állam egyik hadihajója elvétette a célt, és egy „A" állam kikötőjében horgonyzó halászhajót talált el. A halászhajón öt személy tartózkodott, mindannyian életüket vesztették. Válaszul „A" állam bejelentette, hogy immár önvédelmi helyzetben van, és megszállta „B" állam határ menti kikötőjét, valamint rakétáit „C" állam fővárosára irányította azzal, hogy ha „C" állam „B" állam segítségére kíván sietni, úgy a földdel teszi egyenlővé a várost.

Kérdések

a) Ön szerint történt-e fegyveres támadás „B" állam részéről? Válaszát indokolja!

b) Jogosan hivatkozik-e „A" állam az önvédelmi helyzetre? Válaszát indokolja!

c) Hogyan minősítené „A" állam magatartását a nemzetközi jog szerint?

d) Időben meddig tarthat a jogos önvédelmi helyzet a nemzetközi jogban?

2. „É" állam a NATO tagja, „O" állam viszont nem. Tavasszal a NATO tagállamai közös hadgyakorlatot tartottak „É" és „O" államok határának közelében. A gyakorlat során a szövetség tagjainak harci repülőgépei behatoltak „O" állam légterébe. „O" állam bejelentette, hogy az atrocitás nem marad válasz nélkül, és ellenintézkedésként megszállta az „É" állam határ menti oldalán álló 3 km² területű domboldalt. „É" állam az „O" állam által tett lépést fegyveres támadásnak minősítette, és a NATO-hoz fordult, kérve, hogy a szövetség alkalmazza a közös védelmi erőfeszítés elvét, és gyakorolja a kollektív védelem jogát „O" állammal szemben.

Kérdések

a) Jogosan szállta-e meg „O" állam a domboldalt? Válaszát indokolja!
b) Mit jelent a közös védelmi erőfeszítés elve a Washingtoni Szerződés alapján?
c) Mennyiben lehet indokolt a közös védelmi erőfeszítés alkalmazása jelen esetben?
d) A NATO mely szerve dönthet a közös védelmi erőfeszítés alkalmazásáról? Milyen többséggel?
e) Korábban hol és mikor alkalmazták a közös védelmi erőfeszítés elvét?

3. „K" és „T" államok 5 évvel ezelőtt egy megnemtámadási és kölcsönös védelmi szerződést kötöttek, amelyben előírták, hogy egy bármelyiküket ért fegyveres támadás esetén a másik fél fegyverrel siet a megtámadott állam segítségére, amennyiben a megtámadott fél ezt kéri. Néhány évvel később „Ü" állam megtámadta „T" államot. Számottevő fegyveres erejét felhasználva megszállta a határ menti városokat, és légierejével bombázni kezdte a fővárost. „K" állam a kölcsönös védelmi szerződésre hivatkozva nukleáris csapást mért „Ü" állam fővárosára közel 200 000 ember halálát okozva. A konfliktus eszkalálódását látva az ENSZ Biztonsági Tanácsa összeült, és határozatában felszólította a feleket az azonnali tűzszünetre.

Kérdések

a) Milyen kötelezettségei és lehetőségei vannak a megtámadott „T” államnak?

b) Mennyiben feleltethető meg „K” állam magatartása a kollektív önvédelemnek?

c) Befolyásolja-e a helyzet megítélését a nukleáris fegyverek alkalmazása önvédelmi céllal? Válaszát indokolja!

d) Jelen esetben mennyiben tekinthető a Biztonsági Tanács határozata önvédelmi jogot megszüntető aktusnak?

ALAPELVEK

Strugar-ügy

Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék (2008): Ügyész v. Pavle Strugar[39]

1991-ben Pavle Strugar a jugoszláv hadsereg tisztjeként parancsot adott Dubrovnik történelmi óvárosának tüzérségi lövetésére. A Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék ítéletében kimondta, hogy a szándékos, polgári célpont elleni támadás, amelynek lerombolása nem jár katonai előnnyel, ellentétes a humanitárius jog alapelveivel és a Genfi Egyezményekkel.

Fiktív jogeset

„U" és „R" államok között évek óta fegyveres harcok folytak. Az egyik művelet során „U" állam katonáinak egy része terepszínű ruhában, fekete arcfestékkel, a sisakokon ágakkal és levelekkel álcázta magát, hogy ezáltal az ellenséges vonalak mögé kerülve információkat szerezzen „R" állam csapatainak mozgásáról. „U" állam katonáinak másik része – az ezred parancsnokával az élen – ugyanezzel a céllal vándorkereskedőnek és cirkuszi előadónak öltözött, hogy teherautóval és lovas kocsin hatoljanak az ellenséges vonalak mögé. Az akció során egy gyárkomplexumra bukkantak, ahol több száz polgári személy tevékenykedett katonai felügyelet mellett. A gyárban állítják elő „R" állam lőszereinek 60%-át. „U" állam katonái megvárták, amíg leszáll

[39] International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia 2008.

az est, és elhelyezték a robbanótölteteket, amelyeket nem sokkal az esti műszak lejárta után fel is robbantottak. A gyárt felügyelő katonák esetében biztosra akartak menni, így apró szilánkokra szétrobbanó kartácsot is tettek a robbantáshoz használt eszközökbe, hogy ezáltal garantálják a szemben álló fél katonáinak elpusztítását.

Kérdések

a) A nemzetközi humanitárius jog mely elvei sérülhettek jelen esetben?
b) „U" állam katonái közül mely csapat tett eleget a megkülönböztetés elvének, és miért?
c) Mekkora lehet a járulékos veszteség egy katonai célpont elpusztítása esetén?
d) Mennyiben felelt meg „U" állam katonáinak cselekménye az elővigyázatosság elvének?
e) Mennyiben alakul másként a „mezei" katonák és az ezred parancsnokának felelőssége a humanitárius jog szabályai alapján?
f) Hogyan értékelné az „R" állam katonáival szemben alkalmazott kartács használatát a szükségtelen szenvedést tiltó Martens-klauzula tükrében?

GENFI EGYEZMÉNYEK

Tadić-ügy

Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék (1997): Ügyész v. Duško Tadić[40]

Duško Tadić 1992-ben a boszniai Prijedor városában követett el háborús és emberiesség elleni bűncselekményeket, amiért a Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék 25 év letöltendő

[40] International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia 1997.

szabadságvesztésre ítélte. Az ügyben felmerült, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsának egyáltalán volt-e jogköre létrehozni az *ad hoc* törvényszéket, mivel ilyen hatáskör nem szerepel az ENSZ Alapokmányában. A Bíróság itt a bennefoglalt vagy vélelmezett hatáskör *(implied powers)* elvét alkalmazta, amikor kifejtette, nem kell minden egyes hatáskört nevesíteni, elegendő, ha a nemzetközi szervezet által meghozott intézkedés a szervezet alapokmányában megfogalmazott fő cél elérését szolgálja. Szintén felmerült az ügyben a Genfi Egyezmények közös harmadik cikkének alkalmazhatósága, amely kapcsán a Törvényszék kifejtette, hogy az mindennemű fegyveres konfliktusban alkalmazandó. Továbbá alkalmazásához nem feltétlenül szükséges a Genfi Egyezmények ratifikációja, mivel a közös harmadik cikk szokásjogi úton is a nemzetközi jog joganyagának részévé vált.

Fiktív jogeset

„I" és „L" állam is aláírta és ratifikálta a négy Genfi Egyezményt, „L" állam azonban csak az első Kiegészítő Jegyzőkönyvhöz csatlakozott, míg „I" állam mindhármat ratifikálta. Hivatalosan a két állam között nincs fegyveres konfliktus, azonban „L" állam hosszú ideje pénzzel, fegyverrel és hírszerzési információkkal támogatja az „I" államban működő felkelő mozgalmat, amelynek célja előbb a függetlenség elnyerése, majd az egyesülés „L" államal. Az „I" államban működő felkelő mozgalmat „I" állam terrorista entitásnak tekinti, és legutóbbi akciójuk után – amelyben 54 polgári személy vesztette életét – kijelentette, a Genfi Egyezményeket és azok Kiegészítő Jegyzőkönyveit nem fogja alkalmazni terrorellenes műveletekre. A terrorizmussal vádolt, elfogott személyeket anyagi helyzetük szerint csoportosítják „I" állam hatóságai. Akiknek családja ki tudja fizetni a „váltságdíjat", azt elengedik, aki viszont nem képes a megfelelő összeget előteremteni, az fogságban marad. „L" állam állásfoglalása szerint „I" állam ezzel megsértette a Genfi Egyezmények közös harmadik cikkét és ezáltal a humanitárius nemzetközi jogot.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető érvényes fenntartásnak „I" állam nyilatkozata?

b) Fűzhető-e fenntartás a genfi egyezményekhez?

c) A felek között nemzetközi vagy nem nemzetközi fegyveres konfliktus áll fenn? Válaszát indokolja! Mit befolyásol ennek eldöntése?

d) Mennyiben sértette meg „I" állam a Genfi Egyezmények közös 3. cikkét?

KOMBATTÁNSOK, HADIFOGLYOK, POLGÁRI SZEMÉLYEK

Čelebići-ügy

Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék (1998): Ügyész v. Zejnil Delalić, Zdravko Mucić, Hazim Delić és Esad Landžo[41]

A vádlottak a boszniai Čelebići hadifogolytáborában teljesítettek szolgálatot a délszláv háború során különböző pozíciókat betöltve a tábor hierarchiájában. A Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék az ügyben megállapított két fontos tényt. Az egyik, hogy egy hadifogolytáborban az elégtelen étel, ivóvíz, valamint az általános körülmények elégtelensége a hadijog és különösen a harmadik Genfi Egyezmény rendelkezéseinek megsértését jelentik. A másik, hogy a táborban fogva tartott polgári lakossággal szembeni nemi erőszak szintén a hadijog normáinak súlyos megsértéseként értékelhető. A Bíróság elvi éllel szögezte le továbbá, hogy a parancsnoki felelősségnek ténylegesnek kell lennie, vagyis ki kell terjednie a cselekmény megelőzésének és megbüntetésének

[41] International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia 1998.

lehetőségére, továbbá azt is, hogy a polgári elöljáró is felelős lehet alárendeltjeinek tevékenységéért, amennyiben tényleges ellenőrzést gyakorol felettük.

Fiktív jogeset

„A" állam és „B" állam között fegyveres konfliktus tört ki, amelyet azonban egyikük sem minősít háborúnak. Az összecsapások során kezdetben „A" állam kerekedett felül, legyőzte „B" állam határ menti erőit, és hadifoglyokat ejtett. Nem sokkal később „B" állam csapást mért „A" állam területére, jelentős károkat okozva az infrastruktúrában, használhatatlanná téve több autópályát, lerombolva egy jelentős hidat. A fegyveres összecsapás lezárultával „A" és „B" állam tűzszünetet kötött, azonban „A" állam mindaddig nem hajlandó a hadifoglyokat visszajuttatni „B" államba, ameddig „B" állam meg nem téríti az okozott kárt. „B" állam válaszában azt javasolta, hogy az „A" állam területén lévő hadifoglyai „dolgozzák le" az okozott kárt.

Kérdések

a) Mennyiben befolyásolja a nemzetközi humanitárius szabályok alkalmazását, hogy a két fél nem minősítette háborúnak a köztük lévő konfliktust?

b) Megengedett-e fegyveres konfliktusban a károkozás? Ha igen, milyen feltételekkel?

c) Meddig tarthatók vissza a hadifoglyok a fegyveres konfliktus vége után?

d) Kiválthatja-e az általa okozott kárt „B" állam hadifoglyainak munkájával? Válaszát indokolja!

A VÖRÖSKERESZT NEMZETKÖZI BIZOTTSÁGA (ICRC)

Simić-ügy

Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék (2003): Ügyész v. Simić és Mások[42]

A Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék előtti eljárásban a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának munkatársait kívánták tanúként meghallgatni, azonban a Bíróság kijelentette, hogy az ICRC munkatársai a függetlenség és pártatlanság elvének maximális betartása mellett kell hogy végezzék tevékenységüket, így Bíróság előtti eljárásban való részvételre nem kényszeríthetők, akkor sem, ha esetleg vallomásukkal nemzetközi bűncselekmények elkövetését tudnák alátámasztani.

Fiktív jogeset

„D" államban polgárháború tört ki, amelynek során „D" állam fegyveres szervei a tüntetők közé lőttek, a külföldi sajtó jelentése szerint pedig nemcsak könnygázt, hanem potenciálisan halált vagy tartós sérülést okozó mustárgázt is bevetettek a tömeg megfékezésére. A szomszédos „C" állam a NATO tagja 1999 óta. Képviselői aggodalommal figyelték a „D" államban történő eseményeket, többször felszólítva „D" állam vezetőit, hogy tartsák be az alapvető emberi jogokat, és engedjék be az állam területére az ICRC munkatársait. „D" állam a felszólításra érdemben nem reagált, csupán egy nyilatkozatot adott ki, mondván, hogy szuverén államként nem kötelezhető idegen személyek beengedésére az ország területére. Mivel a tüntetők közül sokan a „C" és „D" állam közti zöldhatáron át menekültek, „D" állam

[42] UNHCR 2003.

fegyveres erői többször is behatoltak „C" állam területére abból a célból, hogy a tüntetőket elfogják vagy ellenállás esetén semlegesítsék. „C" állam ezt fegyveres támadásnak tekintette, és a NATO segítségét kérte. A NATO támogatásáról biztosítja „C" államot, és légitámadásba kezdett „D" állam katonai létesítményei ellen. „C" állam ehhez biztosította a szövetséges légierő akadálytalan áthaladását légtere felett. A légitámadás azonban nem ért el sikert, a tüntetéseket néhány héten belül leverte „D" állam kormánya. „D" állam ezután a Nemzetközi Bírósághoz és a Biztonsági Tanácshoz fordult, kérve, hogy ítéljék el „C" államot és vezetőit agresszió miatt.

Kérdések

a) Mennyiben köteles „D" állam beengedni a Vöröskereszt munkatársait?
b) Milyen következménnyel jár, ha a Vöröskereszt munkatársait nem engedik be a területre?
c) Megvalósulhat-e az agresszió cselekménye az állam területének átengedésével?
d) Mely szerv vagy szervezet állapíthatja meg az agresszió elkövetését?
e) Mennyiben volt jogszerű, hogy „D" állam „C" állam területén is folytatta a tüntetők üldözését?
f) Jogosan hivatkozott-e „C" állam az önvédelemre? Válaszát indokolja!
g) Jogszerűnek tekinthető-e a NATO akciója? Milyen hivatkozási alapja lehet a szervezetnek?

TILTOTT HADVISELÉSI ESZKÖZÖK ÉS MÓDOK

Nukleáris fegyverekkel való fenyegetés és e fegyverek alkalmazásának jogszerűsége tanácsadó vélemény

Nemzetközi Bíróság (1996) tanácsadó vélemény[43]

Az 1990-es években először az Egészségügyi Világszervezet (WHO), majd az ENSZ Közgyűlése is a Nemzetközi Bírósághoz fordult, kérve, hogy állapítsák meg, a nukleáris fegyverek alkalmazása vagy a nukleáris fegyverekkel való fenyegetés mennyiben ellentétes a nemzetközi joggal, amikor azokat önvédelmi helyzetben, a túlélés érdekében alkalmazza egy állam. A Bíróság tanácsadó véleményében megállapította, hogy egyrészt egyetlen nemzetközi szerződés sem tiltja a nukleáris fegyverek használatát (a tanácsadó vélemény meghozatalakor), illetve az államok gyakorlata ellentmondást tartalmaz: az atomfegyverrel rendelkező államok aktuális doktrínái szerint elrettentő alkalmazása megengedett. Másrészt megállapította, hogy az atomfegyverrel nem rendelkező államok egyre nagyobb köre ellenzi az atomfegyverek alkalmazását. A Bíróság megállapította továbbá, hogy a humanitárius jog alapelvei közül a megkülönböztetés elve és a szükségtelen szenvedés okozása (Martens-klauzula) valószínűleg sérül nukleáris fegyverek alkalmazása esetén. A tanácsadó vélemény ugyanakkor nem zárta ki a lehetőségét, hogy önvédelmi intézkedés gyanánt, *ultima ratio* jelleggel, arányos mértékben alkalmazzák, akkor sem, ha támadó célú alkalmazása vagy az azzal való fenyegetés az ENSZ Alapokmány 2. cikk 4. bekezdése szerint tilos. A Bíróság mindemellett deklarálta, hogy az államok számára fennáll a leszerelési tárgyalások jóhiszemű folytatására vonatkozó kötelezettség.

43 International Court of Justice 1996.

Fiktív jogesetek

1. „K" és „L" államok között hosszú évek óta alacsony intenzitású konfliktus zajlott, mivel eltérő gazdasági-társadalmi-vallási rendszer mellett tettek hitet, valamint határvitájukat sem voltak képesek megoldani. „K" állam egyenruháját viselő fegyveresek behatoltak „L" állam területére, és ott megmérgezték a határ menti falvak kútjait, több tucat ember halálát és több száz személy súlyos mérgezését okozva. Nem sokkal később „L" államhoz köthető fegyveresek a zöldhatár egyes részein taposóaknákat helyeztek el, amelyek a következő hetekben legalább 20 kombattáns és 10 polgári személy halálát vagy súlyos sérülését eredményezték.

Kérdések

a) Mennyiben megengedett vagy tiltott a kutak mérgezése a nemzetközi jog alapján?
b) Befolyásolja-e a helyzet megítélését, ha erről a magatartásról nem született külön nemzetközi egyezmény? Válaszát indokolja!
c) A humanitárius jog mely alapelveit sérti a taposóaknák telepítése?
d) 1997-ben elfogadták a lakossági taposóaknák tilalmáról szóló ottawai szerződést. Mennyiben változtatna a helyzet megítélésén, ha csak „K" állam ratifikálta volna a szerződést?
e) Mennyiben érvényesül az arányosság és a reciprocitás elve a hadijogban? Hogyan határozható meg e kettő között a kapcsolat?

2. „U" állam területének északi részét hosszú idő óta egy fanatikus vallási csoport tartotta uralma alatt, akik bevették magukat a dzsungelbe, és onnan rajtaütésszerű támadásokat hajtottak végre a kormányerőkkel szemben, közben pedig nőket és gyermekeket hurcoltak el a helyi lakosságból. A csoport vezetője egy Kondu nevű hadúr volt, aki az elhurcolt leánygyermekeket háztartási rabszolgának, a fiúgyermekeket pedig katonának nevelte, és már 12 éves koruktól kezdve fegyvert adott a kezükbe. A gyermekkatonák istenítették Kondut, apaként, vezérként, messiásként tekintettek rá, és nevében szörnyű kegyetlenségeket is hajlandók voltak elkövetni.

Kérdések

a) Mivel magyarázható a gyermekkatonák toborzásának és bevetésének tilalma a nemzetközi jogban? Milyen hosszú távú károkat okoz „U" állam számára a gyermekkatonák alkalmazása?

b) Milyen rövid távú előnyökkel jár a gyermekkatonák alkalmazása az „U" államban tevékenykedő hadúr számára?

c) Mivel magyarázható, hogy emberi jogi egyezményhez fűzött kiegészítő jegyzőkönyv állítja fel a gyermekkatonák alkalmazásának tilalmát (Gyermekek fegyveres konfliktusban való részvételéről, 2000), és nem hadijogi norma?

d) Mennyiben tér el a gyermek emberi jogi és hadijog szerinti életkor-meghatározása?

e) Mivel magyarázható ezen eltérés létjogosultsága?

MEGSZÁLLÁS

Megszállt palesztin területekkel kapcsolatos tanácsadó vélemény(ek) (1) (2) (3)

Nemzetközi Bíróság (2004, 2024, 2025) tanácsadó vélemény[44]

Az elmúlt évtizedekben az ENSZ Közgyűlése több esetben is a Nemzetközi Bírósághoz fordult a megszállt palesztin területek ügyében, ami lehetőséget biztosított a Bíróság számára, hogy elemezze, milyen kötelezettségei vannak a megszálló hatalomnak az ellenőrzése alatt tartott területen. A 2004-es tanácsadó vélemény az izraeli telepesek által létrehozott településekkel és a védelmükre épített fallal kapcsolatos. A tanácsadó vélemény kimondta, hogy a megszállás csak ideiglenes lehet, és nem vezethet területszerzéshez, márpedig a fal felépítése és a települések létrehozása

[44] 1. International Court of Justice 2004; 2. International Court of Justice 2024; 3. International Court of Justice 2025.

e célt szolgálhatják, ez pedig ellentétes az ENSZ Alapokmányával, a Genfi Egyezményekkel, valamint a népek önrendelkezési jogával is. A 2024-es tanácsadó vélemény kimondta az 1967 óta tartó megszállás jogszerűtlenségét, valamint felszólította az államokat és különösen az ENSZ Közgyűlését és Biztonsági Tanácsát, hogy ne ismerjék el a jogellenes helyzetet jogszerűnek, ne nyújtsanak segítséget annak fenntartásában, és minden jogszerű eszközzel igyekezzenek az 1967 előtti állapotot visszaállítani. A 2025-ös tanácsadó vélemény pedig leszögezte, hogy a megszálló államnak kötelessége biztosítani a lakosság életben maradásához szükséges feltételeket, így különösen az élelmezéshez, vízhez és gyógyszerhez való hozzájutást, valamint azt is, hogy a Genfi Egyezmények alapján a polgári lakosság elhurcolása vagy elüldözése tilos, illetve hogy az ENSZ, az ICRC és a segélyszervezetek munkatársait be kell engedni a megszállt területekre, és nemzetközi jogon alapuló mentességeiket tiszteletben kell tartani.

Fiktív jogeset

„I" állam hosszas határvillongásokat követően megtámadja „P" államot. A harcok azonban nem „I" állam várakozásainak megfelelően zajlanak, és „P" állam ellentámadása következtében megszállás alá kerül „I" állam északi tartománya, amelyet főleg hinduk laknak. „P" állam beengedi az ICRC munkatársait, ugyanakkor az ENSZ segélyszervezetei számára megtiltja a belépést a megszállt területekre arra hivatkozva, hogy egyedül is képes ellátni a lakosságot. Hírportálok által megszerzett videók szerint azonban az élelmezés biztosítása gyümölccsel, penészes kenyérrel és marhahúskonzervvel történik, ami ellen a hindu lakosság hevesen tiltakozik. A tiltakozásokkal leszámolandó, felállítanak egy rögtönítélő bíróságot, amely azonban csak három bűncselekmény esetében jár el: úgynevezett államellenes tevékenység esetén, illetve kémtevékenységgel és terrorizmussal vádolt személyekkel szemben folytat le eljárást. Akiket terrorizmus vádjával bűnösnek találnak, azokat végtaglevágással is sújthatják, ami megegyezik

a korábban „I" állam által alkalmazott büntetési tétellel e bűncselekmény elkövetése esetén. A megszállt területeken egy év után az iskolákban kötelezővé teszik a megszállók nyelvének tanulását anyanyelvük megtartása mellett, valamint alkalmazását bevezetik a közigazgatásban is. A jogszabály preambulumában olvasható cél szerint azért, hogy a megszállt területen élők könnyebben boldoguljanak új hazájukban.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető jogszerűnek a „P" állam által gyakorolt megszállás?

b) Nevezzen meg egy példát a történelemből, amikor a megszállás jogszerűnek minősült!

c) Az alábbi magatartások közül melyik ellentétes a humanitárius joggal:
- segélyszervezetek belépésének megtiltása;
- elégtelen élelmezés;
- vallási előírásokkal ellentétes élelemtípus kiosztása;
- rögtönítélő bíróság felállítása;
- csonkítás mint büntetés alkalmazása;
- a megszálló állam nyelvének kötelező tanítása az iskolában?

d) Mennyiben változtat álláspontján az, hogy:
- a segélyszervezetek belépésének megtiltása csak az ENSZ-re vonatkozik, az ICRC-re nem;
- az élelmezés, még ha egyes cikkei elégtelenek is voltak, a megszállt lakosság számára elfogadható és fogyasztható gyümölcsöt is tartalmazott;
- a rögtönítélő bíróság felállításának csak három bűncselekmény esetén volt joghatósága, és a rendes bírósági struktúrát érintetlenül hagyták;
- a csonkítást mint büntetést korábban is alkalmazták a megszállt területeken;
- a megszálló állam nyelvének kötelező tanítása az iskolában csak második nyelvként történt, de asszimilációs céllal?

AD HOC BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉKEK

Akayesu-ügy

Ruanda Nemzetközi Büntetőtörvényszék (2001): Ügyész v. Jean-Paul Akayesu[45]

Az 1994-es ruandai népirtás során Jean-Paul Akayesu Taba település polgármestereként a helyi rendőri erők vezetője volt, és e minőségben buzdította embereit népirtás elkövetésére a tuszi etnikumú személyekkel szemben. A Bíróság ítélete szerint egyrészt megakadályozhatta volna a népirtás elkövetését az általa ellenőrzött területeken, másrészt rádióüzenetben felszólította a hutu lakosságot népirtás elkövetésére, harmadrészt ő maga is parancsot adott népirtás elkövetésére. Az ügy két ok miatt is kiemelkedő jelentőségű: első alkalommal mondta ki egy nemzetközi bírói fórum egy elkövető egyéni büntetőjogi felelősségét népirtás miatt, valamint a bíróság azt is megállapította, hogy nemi erőszak is minősülhet népirtásnak, amennyiben a cselekmény elkövetésének szándéka a csoporthoz tartozó születések megakadályozására terjed ki.

Fiktív jogeset

„F" államban egy szélsőséges ideológiát valló párt ragadta magához a hatalmat, és több éven át kegyetlenkedett saját lakosságával, tízezrek halálát okozva,

[45] International Criminal Tribunal for Rwanda Tribunal pénal international pour le Rwanda 2001.

továbbá több százezer ember volt kénytelen elhagyni hazáját az atrocitásokat elkerülendő. A szomszédos államok katonai beavatkozásának köszönhetően azonban „F" államból sikerült elűzni a szélsőségeseket, miközben maga az állam is felbomlott. Az új helyzetben a Biztonsági Tanács elrendelte egy *ad hoc* törvényszék létrehozását, amely a korábbi rezsim által elkövetett cselekményeket hivatott kivizsgálni és a főbűnösöket megbüntetni.

Kérdések

a) Mennyiben volt joga a Biztonsági Tanácsnak egy büntetőfórum létrehozására?

b) Dönthet-e úgy az ENSZ Biztonsági Tanácsa, hogy további bűncselekményeket sorol a felállítandó *ad hoc* törvényszék tárgyi joghatóságába háborús bűncselekmény, emberiesség elleni bűncselekmény és népirtás mellett? Válaszát indokolja!

c) „F" állam utódállamainak mennyiben van mérlegelési jogkörük a felállítandó bírósággal való együttműködés terén?

d) Amennyiben „F" állam utódállamai közül valamelyik megtagadja a bírósággal való együttműködést, hogyan és ki által volna erre mégis rákényszeríthető?

A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG (ICC) JOGHATÓSÁGA ÉS ELJÁRÁSA

Ongwen-ügy

Nemzetközi Büntetőbíróság (2021): Ügyész v. Dominic Ongwen[46]

Dominic Ongwent gyermekként az Ugandában tevékenykedő, az Úr Ellenállási Hadserege (Lord's Resistance Army) névre hallgató vallási fanatikus terrorszervezet rabolta el és sorozta be tagjai közé. A gyermekkatonából, miután felnőtt, hadúr vált, aki Uganda

46 International Criminal Court 2021.

számos pontján terrorizálta a polgári lakosságot, nőket elhurcolva és zsákmányként kiosztva harcosai között, gyermekekkel feltöltve egységének sorait. A Bíróság ítéletében nem találta elfogadható kimentési oknak, hogy Ongwen maga is gyermekkatona volt és „nem ismert mást", továbbá megállapította, hogy a ház körüli munkára fogás kvázi rabszolgaként, a nők zsákmányként való kiosztása, valamint a gyermek kihordására kényszerítés minősülhet háborús és emberiesség elleni bűncselekménynek.

Al-Mahdi-ügy

Nemzetközi Büntetőbíróság (2016): Ügyész v. Ahmad al-Faqi al-Mahdi[47]

Al-Mahdi 2012-ben Timbuktuban, Maliban az Ansar Dine terrorszervezet középvezetőjeként parancsot adott kulturális örökségvédelmi objektumok, így különösen több száz éves mauzóleumok elpusztítására. Az ügyben a Bíróság enyhítő körülményként vette figyelembe al-Mahdi eljárás során tett beismerő vallomását, vonakodását a parancsok kiadásában, valamint őszinte megbánását. Súlyosbító körülménynek tekintették viszont, hogy nem pusztán a helyi csoport identitásához szervesen tartozó építmények és a benne foglaltak elpusztítására törekedett: ezen objektumok az UNESCO világörökségi listáján kiemelt védettség alá eső helyszínek voltak, amelyek megsemmisítésével felbecsülhetetlen kárt okozott.

Fiktív jogesetek

1. „F" és „G" két szomszédos állam, amelyek közül „F" állam részese a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának 2005 óta, „G" állam viszont csak 2017-ben

47 International Criminal Court 2016.

csatlakozott hozzá. „G" állam területén 2014 óta egyes fegyveres csoportok rendszeresen hajtanak végre rajtaütésszerű támadásokat, amelyek célpontját több esetben is a polgári lakosság által használt létesítmények, így iskolák, templomok, művelődési házak tették ki. A központi kormányzat válaszreakciójának elkerülése végett a fegyveresek legtöbbször „F" állam területére menekülnek, kihasználva a határ menti sűrű erdőséget. „G" állam többször hangot adott abbéli szándékának, hogy az elkövetőket felelősségre vonja, azonban mind ez idáig nem sikerült kézre kerítenie a feltételezett tetteseket. „F" állam ezzel szemben vonakodik konkrét lépéseket tenni. Bíróságai egyetlen esetben szabtak ki ítéletet, amelyben rongálás miatt pénzbüntetésre ítéltek egy fegyverest. „F" állam vonakodását látva „G" állam az ICC-hez fordult, hogy járjon el a kérdésben, és segítsen az elkövetők felelősségre vonásában.

Kérdések

a) Mennyiben állapítható meg az ICC joghatósága (tárgyi, időbeli, személyi vonatkozásban)?
b) Felkérheti-e egy állam az ICC-t az eljárás lefolytatására?
c) Mennyiben jelent eljárási akadályt, ha egy személyt már nemzeti fórum előtt felelősségre vontak?
d) Mennyiben befolyásolja a helyzet megítélését, hogy a támadás célpontja iskola, templom vagy művelődési ház volt?

2. „E" állam területének egy részén egy Bemba nevű hadúr ragadta magához a hatalmat 2001 és 2004 között. Azért, hogy hatalmát félelemkeltés révén biztosítsa, rendszeresen adott parancsot katonáinak a polgári lakossággal szemben nemi erőszak, kínzás és emberölés elkövetésére. Az országban lévő nagyszámú támogatója miatt Bemba elfogása után „E" állam nem merte önmaga felelősségre vonni cselekményeiért, ezért a Nemzetközi Büntetőbíróság segítségét kérte. „E" állam részese a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának 2002 óta. A per során Bemba arra hivatkozott, hogy cselekményei elkövetésének kezdetén, 2001-ben „E" állam még nem volt a Statútum részese, ezért a Bíróságnak nincs joghatósága eljárni az ügyben.

Kérdések

a) Jogosan hivatkozhat Bemba az időbeliségre? Válaszát indokolja!
b) Milyen nemzetközi bűncselekmények elkövetésével vádolható Bemba?
c) Ki kezdeményezhet eljárást a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt?
d) Mit jelent az *aut dedere, aut iudicare* elv a nemzetközi büntetőjogban?

3. Kinataka állam területén 2015-ben polgárháború tört ki, amelynek során több, a központi kormányzattal szemben álló fegyveres csoportnak is sikerült magához ragadnia a hatalmat az ország egyes területein. Ezek a fegyveres csoportok a polgárháború során pénzszerzési és hatalommegtartási célzattal bankokat, oktatási létesítményeket és ipari központokat támadtak. A konfliktus 2018 februárjában zárult, amikor sikerült a kormányzat erőinek felszámolniuk a fegyveres csoportokat. Másfél év elteltével azonban még mindig nem történt meg az elkövetők felelősségre vonása Kinataka állam részéről. Az áldozatok és családjaik ezért közvetlenül a Nemzetközi Büntetőbírósághoz fordultak 2019 szeptemberében, és arra kérték az ügyészt, vizsgálja ki a cselekményeket. Az ügyész vizsgálatot kezdeményezett az ügyben emberiesség elleni bűncselekmény tárgyában, és erről értesítette Kinataka államot. Kinataka kormányzata mélységes felháborodásának adott hangot, mivel szerinte egyrészt nem biztosítottak elegendő időt a nemzeti eljárás lefolytatására, másrészt a kinatakai büntetőkódexben nem szerepel az emberiesség elleni bűncselekmény, harmadrészt álláspontjuk szerint politikai döntés született, amely nélkülözi az értelmezhető jogi érveket. Mindezek miatt Kinataka bejelentette, hogy felmondja az ICC Statútumát, és a továbbiakban nem kíván közreműködni az eljárásban.

Kérdések

a) Mennyiben befolyásolja az eljárás lefolytatását, hogy az emberiesség elleni bűncselekmény nem szerepel a kinatakai büntető törvénykönyvben?
b) Kinek kell bejelenteni az ICC Statútumának felmondását?
c) Melyek lesznek a kilépés jogkövetkezményei a konkrét eljárásban?

d) Mennyiben befolyásolja az eljárás lefolytatását, hogy Kinataka még a vádemelés és a tárgyalás-előkészítő tanács döntése előtt, a vizsgálati szakaszban jelezte kilépési szándékát?
e) Mely cselekmény(ek) miatt emelhetne vádat az ICC ügyészsége?
f) Mennyiben befolyásolja a helyzet megítélését és a Bíróság eljárását, hogy belső, vagyis nem nemzetközi fegyveres konfliktusban követték el a cselekményeket?

4. „M" állam déli részén egy animista szekta több településen is átvette a hatalmat. Ezen településeket megerősítették, fallal vették körül, és ott a környező falvakból elrabolt polgári személyekből rendszeresen, hosszú hónapokon keresztül emberáldozatot mutattak be az általuk bálványozott állat formájú istenségeknek és természeti erőknek, több száz ember halálát okozva. „M" állam nem lépett fel az ügyben, mivel a kormány tagjai közül többen titokban szintén az animista szektához tartoznak. „M" állam nem részese a Római Statútumnak. A kialakult helyzet óriási médiavisszhangot váltott ki, számos állam az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult, kérve, lépjen fel a barbárnak tartott gyakorlat felszámolása érdekében. Mivel egyetlen állam sem kívánta fegyveres erejét a BT rendelkezésére bocsátani, a BT úgy döntött, a felelősöket kell felelősségre vonni, és a helyzetet a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalta.

Kérdések
a) Jogszerűen utalhat-e egy helyzetet vagy ügyet a Biztonsági Tanács a Nemzetközi Büntetőbíróság elé? Válaszát indokolja mind helyzet, mind ügy tekintetében!
b) Milyen lehetőségek állnak „M" állam rendelkezésére, amennyiben nem szeretné, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság eljárjon állampolgáraival szemben?
c) A későbbiekben dönthet-e úgy a Biztonsági Tanács, hogy felfüggeszti a Nemzetközi Büntetőbíróság előtti ügyet? Ha igen, milyen feltételekkel és mennyi időre teheti ezt meg?
d) Mely nemzetközi bűncselekménnyel vádolhatók az animista szektához tartozó személyek?

HIBRID BÜNTETŐ FÓRUMOK

Charles Taylor-ügy

Sierra Leone-i Különleges Törvényszék (2012): Ügyész v. Charles Ghankay Taylor[48]

Charles Taylor Libéria elnöke volt, aki az 1991 és 2002 között dúló Sierra Leone-i polgárháborúba avatkozott be a felkelők fegyveres és anyagi támogatásával, valamint utasításával. Tevékenysége gyermekkatonák toborzásából, nemi erőszak és csonkítás elrendeléséből és egyéb cselekményekből állt. Célja anyagi javak, elsősorban az úgynevezett véres gyémántok megszerzése volt. Ügye több szempontból is kiemelt jelentőségű: egyrészt volt államfőként vonták felelősségre, másrészt a Bíróság érdemben elemezte a gyermekkatonák toborzásának és alkalmazásának nemzetközi jogi és egyéb vonzatait, harmadrészt pedig az ügy megmutatta, hogy az ENSZ és helyi hatóságok együttműködésével még meghatározó politikusok is felelősségre vonhatók, ha elkövetők.

Fiktív jogeset

Vantila állam miniszterelnöke több szomszédos államot is megtámadott egymás után. Támogatói szerint azért, hogy felélessze népe dicső, harcos hagyományait, míg kritikusai szerint az ország katasztrofális gazdasági helyzetéről és a belső feszültségekről akarta elterelni a figyelmet. A szomszédos államok azonban rövidesen összefogtak, legyőzték Vantila hadseregét, és elfogták az elnököt. A szomszédos államok vezetői több nemzetközi szervezet segítségét is kérték egy hibrid bíróság felállításához, amely a tervek szerint agresszió miatt vonná felelősségre Vantila volt miniszterelnökét.

[48] Residual Special Court for Sierra Leone 2012.

Kérdések

a) Mely nemzetközi szervezetek jöhetnek számításba jelen esetben egy hibrid bíróság létrehozásakor?

b) Mennyiben hozható létre jogszerűen egy hibrid törvényszék Vantila állam beleegyezése nélkül?

c) Miről kell megegyezni az érintett állam(ok)nak és nemzetközi szervezetnek egy hibrid büntetőtörvényszék létrehozásához?

d) Mitől számítana hibridnek egy törvényszék jelen esetben?

e) Van-e alapul vehető bírósági gyakorlat agresszió nemzetközi bűncselekménye esetén?

f) Mennyiben más az agresszió bűncselekményi és államfelelősségi tényállása?

AZ ENSZ RENDSZERE

Lovelace-ügy

ENSZ Emberi Jogi Bizottság (1981): Sandra Lovelace v. Kanada[49]

Sandra Lovelace egy kanadai őslakos csoporthoz tartozott, azonban amikor férjhez ment egy nem őslakoshoz, a hatályos kanadai szabályok szerint elvesztette őslakos státuszát és az ezzel együtt járó jogait, például hogy rezervátumban élhessen, amennyiben így dönt. Válása után vissza kívánt költözni a családja által lakott rezervátumba, azonban a kanadai hatóságok ezt megtagadták tőle. Miután kanadai bíróságok előtt nem nyert jogorvoslatot, az ENSZ Emberi Jogi Bizottságához fordult, kérve, állapítsák meg, hogy Kanada megsértette az 1966-os Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, különösen, mivel az őslakos státusz elvesztése csak a nőkre vonatkozott, férfiakra nem. A Bizottság elmarasztalta Kanadát a diszkriminatív és vállalt nemzetközi kötelezettséggel ellentétes gyakorlat miatt, ami ahhoz vezetett, hogy néhány éven belül megváltoztatták a kanadai szabályozást.

Fiktív jogeset

Totália egy autoriter berendezkedésű állam, ahol a kormány elnyomja politikai ellenfeleit, nem ismeri el sem az őslakos csoportok létét és státuszát, sem a kisebbségeket. Az állam azonban az ENSZ tagja, és ratifikálta a legfontosabb

[49] United Nations Human Rights 1981.

univerzális emberi jogi egyezményeket. A legutóbbi időszakos egyetemes felülvizsgálat (*Universal Periodic Review,* UPR) során kijelentette, nem kíván részt venni az eljárásban. Csupán egy nyilatkozatot tett közzé, amely szerint Totáliában minden ember teljesen egyenlő a törvény előtt, valamint csatolta az állammal összefonódott egyház álláspontját, amely szerint az állam ideális hely emberi jogi szempontból. Az UPR elfogadása után Totália csak annyit közölt, „tudomásul veszik" a feléjük intézett ajánlásokat.

Kérdések

a) Részt vett-e jelen esetben Totália az Emberi Jogi Tanács eljárásában? Válaszát indokolja!
b) Milyen következményekkel jár egy állam számára, ha nem vesz részt az UPR-ben?
c) Hogyan értelmezhető egy állam részéről a „tudomásul vétel" az UPR kapcsán?
d) Mennyiben kényszeríthetők ki az UPR-ben megfogalmazott ajánlások?

AZ EURÓPA TANÁCS RENDSZERE ÉS AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA (EJEB)

Tyrer-ügy

Emberi Jogok Európai Bírósága (1978): Tyrer v. Egyesült Királyság[50]

A 15 éves Anthony Tyrert az Egyesült Királyságban megvesszőzték 1972-ben, mivel testi sértés okozásában találták bűnösnek. Tyrer szerint a kiszabott büntetés – noha a Man-sziget szabályai ezt lehetővé tették – megalázó volt, mivel alsóöltözékét lehúzva egy asztalra kellett hozzá felfeküdnie. Az Emberi Jogok Európai Bírósága több fontos megállapítást tett az ügyben. Így például azt, hogy a vállalt

[50] European Court of Human Rights 1978.

(emberi jogi) kötelezettségeket az állam egész területén érvényesíteni kell, még az autonómiával bíró területeken is. Továbbá azt is elvi éllel szögezte le a Bíróság, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye egy „élő" dokumentum, amely értelmezésének követnie kell a kor viszonyait, változásait, így ha a vesszőzés már társadalmi megítélés szerint megalázónak számít az Egyezmény hatálybalépése óta eltelt évtizedekben, úgy azt az állam hatóságainak és a Bíróságnak is ekként kell értelmeznie.

Fiktív jogeset

1. „A" és „B" két szomszédos európai állam, mindketten szerződő felei az Emberi Jogok Európai Egyezményének. „A" állam állampolgárságával rendelkező turisták nyaralni indultak „B" állam tengerpartjára, azonban az egyik part menti településen egy rendőri razzia alkalmával „B" állam rendőri szervei gyanús fehér port találtak a turistáknál, és meghatározatlan időre őrizetbe vették őket. Hiába védekeztek a letartóztatott turisták azzal, hogy csupán gluténmentes liszt volt a csomagjukban, amelyet saját biokenyerük elkészítéséhez kívántak használni. Több nap elteltével végül a rendőri szervek engedélyezték számukra, hogy telefonáljanak aggódó hozzátartozóiknak. Miután a hozzátartozók révén „A" állam értesült a helyzetről, tiltakozott „B" állam kormányánál a turistákat ért bánásmód miatt.

Kérdések

a) Mely bírói fórum(ok)hoz fordulna „A" állam helyében?

b) Hivatkozhat-e arra „B" állam, hogy büntetőkódexe lehetőséget ad számára a gyanúsítottak korlátlan ideig való fogva tartására, ha ez a rendelkezés ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezményével? Válaszát indokolja!

c) A turisták mely emberi jogai sérülhettek az ügyben?

d) Mennyiben lenne jogszerű „B" állam azon érvelése, amely szerint az államba való megérkezéskor a turisták egy különleges

zónában tartózkodnak, ahol az állam álláspontja szerint nem érvényesülnek az emberi jogok?

e) Kinek a feladata bizonyítani a „fehér por" jellegét?

2. „C" állam 2026 szeptembere óta részese az Emberi Jogok Európai Egyezményének. Egy személyt, aki „C" állam állampolgára, állítása szerint „C" állam rendőri erői 2026 augusztusa és októbere között két hónapon keresztül vádemelés nélkül tartottak fogva, azt sem hagyva, hogy ügyvédjével kapcsolatba lépjen. A személy a hazai bírói fórumok előtt nem járt sikerrel, kérelmeit rendre elutasította az illetékes bíróság.

Kérdések

a) Mely nemzetközi bírói fórumhoz fordulhat a magánfél?

b) Mennyi idő áll a személy részére a nemzetközi bírói fórumhoz forduláshoz, ha az utolsó ítéletet 2027 márciusában hozták? Válaszát indokolja!

c) Mely, az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt jogai sérülhettek a magánfélnek?

d) Mennyiben köti „C" államot a nemzetközi bírói fórum ítélete?

e) Amennyiben „C" állam önként nem hajtja végre az ítéletben foglaltakat, hova fordulhat az állampolgár? Mely szerv felügyeli az ítéletben foglaltak végrehajtását?

3. „D" állam elfogadott egy olyan törvényt, amely egységesíti a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási díjakat. A jogszabály megállapítja, hogy a 60 év felettieknek mindig a 16–59 év közöttiek által fizetett összeg dupláját kell befizetniük. A törvény a kihirdetés után két évvel lép majd hatályba. Számos biztosító- és alkuszcég hevesen tiltakozott a jogszabály ellen, állítva, hogy az diszkriminatív, és korlátozza a gazdasági társaságok mérlegelési jogkörét. A biztosító- és alkuszcégek a helyi jogorvoslati lehetőségek kimerítése után az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordultak. Ezzel párhuzamosan Tibor úr, egy 80. évében járó, ám igen jó karban lévő idős állampolgár is jogorvoslatért fordult az EJEB-hez szabatos, anyanyelvén írt levélben. A joghatóság és elfogadhatóság vizsgálata után a Bíróság emlékeztette Tibor urat, hogy

az eljárás érdemi szakaszában ügyvédi képviseletre lesz szüksége. A pert végül Tibor úr nyeri, aki azonban rendkívüli módon sérelmezi, hogy a kártérítés összegét igen alacsonyan állapította meg a Bíróság. Tibor úr elmondása szerint „még egy bélyegre is kevés, nemhogy az ügyvédre".

Kérdések

a) Mennyiben állja meg a helyét a biztosító- és alkuszcégek részvétele az EJEB előtti eljárásban?
b) Mit értünk *actio popularis* alatt, és ez milyen megítélés alá esik az Európa Tanács emberi jogi rendszerében?
c) Tibor úr az eljárás mely szakaszáig kommunikálhat a bírósággal anyanyelvén?
d) Milyen lehetőségei vannak a kérelmezőnek, ha nem képes ügyvédet fizetni?
e) Mit tehet Tibor úr, ha túl alacsonynak találja a neki megítélt kártérítést?

DEROGÁCIÓ

Lawless-ügy

Emberi Jogok Európai Bírósága (1961): Lawless v. Írország[51]

Az Ír Köztársasági Hadsereghez (IRA) tartozással meggyanúsított Gerard Lawlesst ír hatóságok vádemelés nélkül tarották őrizetben hónapokon keresztül. Lawless az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult emberi jogainak megsértése miatt arra hivatkozva, hogy a hónapokon át tartó szabadságmegvonás bírósági ítélet vagy vádemelés nélkül ütközik az Emberi Jogok Európai Egyezményével. A Bíróság ítéletében rámutatott, hogy Írország az államban uralkodó terrorveszély miatt szükségállapotot hirdetett, amelynek nyomán

[51] European Court of Human Rights 1961.

lehetősége nyílt egyes emberi jogok részleges felfüggesztésére vagy Egyezménytől eltérő alkalmazására, így Írország nem sértette meg az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

Fiktív jogeset

Lukánia hosszú évtizedek óta részese az Emberi Jogok Európai Egyezményének. A néhány évvel ezelőtti populista fordulatot követően az állam egyre gyakrabban talált okot az emberi jogok korlátozására. Kezdetben a Covid-19-világjárvány, majd a Közel-Keleten dúló harcok miatt rendelték el a különleges jogrendet és függesztették fel bizonyos emberi jogok alkalmazását. A múlt hónapban azonban bejelentették, hogy a köztársasági elnök születésnapjára való tekintettel az azt megelőző és azt követő egy-egy hétben tilos 10 főnél nagyobb csoportnak gyülekezni, valamint mindenki számára tilalmazott magatartás a „nem illő" közösségimédia-posztok közzététele. Két héttel később a meteorológiai szolgálat jelezte, hogy Lukánia legnagyobb folyója áradni fog épp a főváros térségében. Lukánia kormánya erre elrendelte a gyülekezési jog korlátozását a folyó teljes szakaszán. Ezt törvényi formában tette, azonban a jogszabály azt is rögzíti, hogy a végrehajtási szabályokat később belügyminiszteri rendeletben teszik közzé. A korlátozásra nem jelöltek ki időbeli maximumot. A jogszabály szűkszavúan csak úgy fogalmazott: addig tart időbeli hatálya, „ameddig a szükség megkívánja". Több, emberi jogokkal foglalkozó civil szervezet jogi úton próbálja megállapíttatni a korlátozás jogellenességét.

Kérdések

a) Mely emberi jogok sérülhettek a köztársasági elnök születésnapjával kapcsolatos korlátozások bevezetésénél?

b) Milyen feltételek betartása esetén korlátozhatók az emberi jogok az Európa Tanács rendszerében?

c) Milyen lehetőségek állnak az Emberi Jogok Európai Bíróságának rendelkezésére, amennyiben úgy látja, Lukánia nem megfelelő módon korlátozta az Emberi Jogok Európai Egyezményében védett jogokat?

A KISEBBSÉGEK JOGAI

Szerif-ügy

Emberi Jogok Európai Bírósága (1999): Szerif v. Görögország[52]

A korabeli görög szabályok szerint a vallási vezető (mufti) kijelölését az állam hatóságai végezték. Ennek ellenére Ibrahim Szerif a görögországi Rodópi muszlim közösségében muftiként kezdett tevékenykedni arra hivatkozva, hogy őt saját vallási közössége választotta meg, ami elegendő felhatalmazást jelent. A görög hatóságok kezdetben ezért börtönbüntetésre ítélték, amelyet pénzbírság befizetésével váltott meg. A helyi jogorvoslati lehetőségek kimerítését követően Szerif az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, kérve, állapítsák meg a szabad vallásgyakorlás (EJEE 9. §) megsértését. A Bíróság Szerifnek adott igazat, mivel semmi olyan körülmény nem állt fenn, amely alapján a vallási kisebbség emberi jogainak állam általi korlátozása indokolható lett volna. Ennek következtében a vallási vezető állam általi kijelölése sérti a vallási kisebbség jogait.

Fiktív jogeset

Vadália államban szám szerint jelentős kisebbséget alkotnak a hockák, akiknek saját nyelvük, szokásaik és ebből kifolyólag identitásuk van. Vadália elfogadott egy új jogszabályt, amely szerint az általános iskolákban a hockák még használhatják saját nyelvüket, azonban a középiskolában már Vadália hivatalos nyelvén kell az oktatásnak zajlania, a hocka csak idegen nyelvként jelenhet meg. A hockák tiltakoznak az intézkedés ellen, azonban Vadália bíróságai csak egyéni kérelmeket fogadnak be, ezért a hockák csak egyesével érvényesíthetik igényüket. Vadália tagja az Európa Tanácsnak és részese az Emberi Jogok Európai Egyezményének.

[52] European Court of Human Rights 1999.

Kérdések

a) A nyelvi jogok egyéni vagy kollektív jognak tekinthetők?
b) Mennyiben tekinthető az Emberi Jogok Európai Egyezménye megsértésének, ha egy állam nem biztosítja a kollektív jogérvényesítést saját bíróságai előtt?
c) A hockák mely – Egyezményben biztosított – jogai sérülhettek az ügyben?
d) Mivel magyarázható, hogy kifejezetten nyelvi jogokat védő nemzetközi szerződést mind ez idáig nem fogadtak el?
e) Asszimilációnak vagy integrációnak minősítené a Vadália által hozott jogszabályt?
f) Melyik megengedett és melyik tilalmazott az asszimiláció és integráció közül a nemzetközi jogban?

A MENEKÜLTEK VÉDELME

Ilias és Ahmed-ügy

Emberi Jogok Európai Bírósága (2019): Ilias és Ahmed v. Magyarország[53]

Ilias és Ahmed a 2010-es évek nagy menekültáradatával érkezett a magyar–szerb határra. Magyarországra érkezésük előtt az állam által létrehozott tranzitzónában kellett várakozniuk. Azt, hogy tranzitzónában tartózkodtak, fogva tartásként értékelték, valamint sérelmezték a tranzitzónában uralkodó körülményeket. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának nagykamarája ítéletében megállapította, hogy a tranzitzóna körülményei nem tekinthetők embertelennek, valamint nem számítanak fogva tartásnak sem, mivel a kérelmezők a tranzitzónát Szerbia felé bármikor szabadon elhagyhatták. Megsértette viszont Magyarország az Emberi Jogok Európai Egyez-

[53] European Court of Human Rights 2019.

ményét, amikor eljáró hatóságai nem vizsgálták, hogy a Szerbiába való visszaküldéssel egy láncolatot *(chain refoulement)* idéznek elő, ami viszont a kérelmezőket kínzásnak és embertelen vagy megalázó bánásmódnak teheti ki.

Fiktív jogeset

„M" állam területén évtizedek óta polgárháború tombol, amelynek során egy olyan politikai irányzat került hatalomra, amely a válság megoldását a roxala vallási és etnikai kisebbségekhez tartozók áttérítésében, elüldözésében vagy asszimilálásában látja. A politikai rendszer megváltozása után az ehhez a kisebbséghez tartozókat rendszeresen érték atrocitások, fenyegetések, amelyek ellen a helyi és központi hatóságok nem tettek semmit, sőt, egyes források szerint még bátorították is a kisebbséggel szembeni fellépést. Egy, a roxala kisebbséghez tartozó személy feleségével és négyéves lányával együtt elmenekült „B" állam területére. „B" állam hatóságai csupán az orvos végzettségű személy számára voltak hajlandók megadni a menekültstátuszt, felesége és lánya számára nem. A hatóság a döntés indokolásában arra hivatkozott, hogy végzettsége folytán a személy hasznos tagjává válhat „B" állam társadalmának, míg felesége és lánya számára – érdemtelenségük miatt – kizárt a menekültstátusz elnyerése, így őket visszaküldték „M" államba.

Kérdések

a) Mennyiben feleltethető meg a jogesetben szereplő személy az 1951-es Genfi Egyezmény menekültfogalmának?

b) Mennyiben van lehetősége „B" államnak a nemzetközi jog szerint csak a személy kérelmének elfogadására, ugyanakkor családjának „M" államba történő visszaküldésére?

c) Milyen feltételek mellett lehet érdemtelenség miatti kizárásra hivatkozni menekültstátusz elbírálásánál?

d) Hogyan fogalmazható meg a különbség menekült, migráns és menedékkérő között?

KlimaSeniorinnen-ügy

Emberi Jogok Európai Bírósága (2024): Verein KlimaSeniorinnen Schweiz v. Svájc[54]

A több mint 2000 idős svájci hölgyet tömörítő szervezet azzal fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához, hogy állapítsák meg, az állam nem tesz eleget vállalt kötelezettségeinek az éghajlatváltozás terén. A Bíróság ítéletében kimondta, hogy noha az államnak igen tág mérlegelési jogköre *(margin of appreciation)* van annak terén, milyen intézkedéseket foganatosít a cél elérése érdekében, ezen intézkedéseknek kellően konkrétnak, transzparensnek kell lenniük, valamint alkalmasnak az elérni kívánt cél viszonylatában. Ennek következtében a Bíróság első alkalommal állapította meg, hogy az éghajlatváltozással összefüggő célok elérésére hozott elégtelen kormányzati intézkedések egyben a lakosság emberi jogait is sértik (EJEE 8. § magán- és családi élet védelme).

Fiktív jogesetek

1. Az „A" és „B" állam közötti határ egy szavannán át húzódik. „A" állam engedélyt adott egy határ közeli hőerőmű létrehozására egy multinacionális gazdasági társaságnak, amely fel is építette, és el is kezdte működtetni az erőművet. Az elégtelen biztonsági sztenderdek miatt azonban baleset történt, és veszélyes anyagok szabadultak el, amelyek bekerültek az amúgy

[54] European Court of Human Rights 2024.

is szegényes ivóvízkészletbe, ami a határ mindkét oldalán vándorló gnú- és kafferbivalycsordák egyedszámában 70–80%-os csökkenéshez vezetett az első hónapokban.

Kérdések

a) Milyen kötelezettségek terhelik „A" államot ebben a helyzetben?
b) Mely környezetvédelmi jogi alapelvekre hivatkozna „B" állam helyében?
c) Mennyiben vehető figyelembe, hogy az „A" állam területén működő hőerőművet egy multinacionális cég, nem pedig az állam üzemeltette?

2. „M" állam és „Sz" állam is részese az 1971-es Rámszári Egyezménynek, amely a vizes élőhelyek és vízimadarak védelmét tűzte ki céljául. Az „M" állam területének északkeleti részén élő bakcsó *(Nycticorax nycticorax)* a Rámszári Egyezmény alapján nem veszélyeztetett, azonban „M" államban védettnek számít. Kilövéséért 100 000 fityisz büntetésre lehet számítani. „Sz" államban viszont nem élvez védettséget, így számos vadász akkor lövi ki őket, amikor táplálékszerzési céllal átrepülnek „Sz" ország területére. „M" állam többször hevesen tiltakozott a gyakorlattal szemben, de tiltakozásai süket fülekre találtak „Sz" államnál.

Kérdések

a) Mennyiben sérti meg „Sz" állam a Rámszári Egyezményt, amikor nem lép fel a bakcsó kilövésével szemben?
b) Milyen lehetőségek állnak „M" állam rendelkezésére, ha meg kívánja óvni a területén lévő bakcsópopulációt?
c) Hogyan oldható fel a látszólagos ellentmondás az állat- és élőhelyvédelmi nemzetközi szerződés célja és mellékletének tartalma között?

3. Az 1972-es, antarktiszi fókák védelméről szóló nemzetközi szerződésnek 17 állam vált mind ez idáig részesévé. „L" állam is csatlakozott a 2000-es évek elején, „K" állam viszont sosem ratifikálta a szerződést. A közelmúltban

feltaláltak egy olyan módszert, amellyel a fóka zsírjának 95%-a kinyerhető, azonban sokkal nagyobb szenvedéssel jár az állat számára, mint a hagyományos technikák alkalmazása. „K" állam a hagyományos orvoslás terén használja fel a zsírt, amely a „K" államban elterjedt hit szerint férfiaknál gyógyítja az impotenciát, nőknél a meddőséget. Mivel „K" állam gazdasága számára csak a zsír hasznosítható, megegyezett „L" állammal, hogy az állatok bajszát diszkontáron átadják „L" államnak, ahol busás haszonnal értékesítik a szépségiparban. Az egyezményben részes többi 16 állam kegyetlen és egyben egyezményellenes gyakorlatnak minősítette „K" és „L" államok magatartását. Az 1972-es szerződésben részes 16 állam a Nemzetközi Bírósághoz fordult. „K" állam azzal érvelt, hogy csak kutatási céllal történik a fókák leölése, és amúgy sem részese a szerződésnek. „L" állam álláspontja szerint kutatási célból történik a fókák leölése, amelyet az egyezmény nem tilt, csak korlátoz, valamint a fókavadászatot nem ő végzi, hanem „K" állam, ő csak az amúgy kidobásra ítélt melléktermékeket hasznosítja. A 16, szerződésben részes állam szerint „L" állam felbujtóként vesz részt a folyamatban, „K" állam magatartása pedig kiüresíti a szerződést a részes felek számára, hiszen amennyiben a populáció eltűnik, az a szerződés megszűnését vonja maga után.

Kérdések

a) Mely környezetvédelmi jogi alapelvek sérülhettek az ügyben?

b) Határon átnyúló környezeti károkozás esetén mely szabályok vonatkoznak a szerződésben részt nem vevő félre?

c) Mennyiben „szervezhető ki" a szerződésben tiltott tevékenység más állam részére? Mentesül-e ebben az esetben az állam a felelősség alól?

d) Mennyiben támasztható alá „K" állam érvelése, amely szerint az egyezmény csak szűken alkalmazható, így ha a szöveg nem tér ki a leölés módjára, akkor a fókák leölésének módja – még ha egyértelműen kegyetlen is – nem lesz szerződésellenes.

KOMPLEX JOGESETEK

1. JOGESET

Témakörök: alapelvek, vitarendezés, felelősségtan

„A" állam és „B" állam között évek óta egyre mélyült a politikai viszály. „A" állam azzal vádolta „B" államot, hogy kibertámadások révén beavatkozott a demokratikus választási folyamatba, ezért ellenintézkedéseket foganatosított „B" állam ellen. „A" állam ezen cselekményeit „B" állam saját szuverenitása megsértéseként értékelte, és válaszlépés gyanánt felfüggesztette a kőolaj- és földgázexportot „A" állam irányába. A helyzetet súlyosbítja, hogy mindkét állam nukleáris fegyverekkel rendelkezik. Szomszédos „C" állam, amelyet erős gazdasági kapcsolat fűz mindkét félhez, felajánlotta a segítségét a vitarendezéshez.

Kérdések

a) Mit jelent a szuverenitás elve, az államok szuverén egyenlőségének elve a nemzetközi jogban?

b) Amennyiben igaznak bizonyul „A" állam állítása, miszerint „B" állam beavatkozott a választásokba, úgy megvalósul-e a szuverenitás elvének sérelme? Válaszát indokolja!

c) Milyen más nemzetközi jogi alapelv sérülhet még „B" állam magatartása révén?

d) A felek mely nemzetközi szervezetekhez vagy bírói fórumokhoz fordulhatnak, ha a köztük lévő konfliktust békés eszközökkel kívánják megoldani?

e) Rendezhető-e jogszerűen fegyveres erőszak alkalmazásával a felek közti vita? Válaszát indokolja!

f) „C" állam milyen módon nyújthat segítséget a vitarendezésben?

g) Jogosan hivatkozik-e „B" állam ellenintézkedésre? Válaszát indokolja!

2. JOGESET

Témakörök: államutódlás, szokásjog, területszerzési jogcímek

„C" és „D" állam 1835-ben megegyezett a kettejük között lévő folyón húzódó határvonal megállapításáról, amely a folyómedret követi, ezáltal nagyjából egyenlő mértékben felosztva a folyót a két állam közt. 1918-ban „D" állam szétvált „E" és „F" államokra nemzetiségi feszültség miatt, így „C" államnak immár „E" állammal lett közös határfolyója. Az 1920-as évektől kezdve „C" állam halászai egyre közelebb végzik tevékenységüket „E" állam folyópartjához. „E" állam nem végez halászati tevékenységet, ezért nem is tiltakozott „C" állam halászainak ilyen irányú magatartása ellen. Az 1970-es években megromlott a két állam közti viszony, és „E" állam bejelentette, hogy a területére merészkedő halászokra parti őrsége tüzet fog nyitni az 1835-ös szerződés alapján. „C" állam tiltakozott, mondván, szokásjogi úton immár a folyó legnagyobb része hozzá tartozik, valamint „D" állam jogutód nélküli megszűnésével a felek közti 1835-ös szerződés is megszűnt.

Kérdések

a) Jogosan hivatkozik-e „C" állam arra, hogy a felek közti szerződés megszűnt, mivel „D" államnak nincs jogutódja? Válaszát indokolja!

b) Mennyiben rontható le szokásjogi úton egy nemzetközi szerződés?

c) Elbirtokolhatja-e egy állam egy másik állam területét a hatályos nemzetközi jog alapján? Válaszát indokolja!

d) Mely ügyekben állapítottak meg nemzetközi jog alapján elbirtoklást? Mire hivatkozna „C" állam jogi képviselőjeként?

e) Mit tanácsolna „E" állam döntéshozói számára, hogyan kerülhető el a jövőben az elbirtoklás?

3. JOGESET

Témakörök: vitarendezés, kisebbségek jogai, felelősségtan, hadijog, emberi jogok, menekültek jogai, tengerjog

Andália és Rukalu két, egymással szoros történelmi-gazdasági kapcsolatban lévő állam, amelyek a köztük lévő tengeri szoros két partján fekszenek. A két állam viszonya nem volt mindig felhőtlen, Andália közel 200 évvel ezelőtt gyarmatosította Rukalut, amely csupán 1982-ben nyerte el függetlenségét. A függetlenség deklarálása után számos andáliai maradt Rukaluban, akiknek helyzetét 2003-ban sikerült bilaterális kisebbségvédelmi megállapodással rendezni. Az egyezmény aláírásának napján az andáliai külügyminiszter beteget jelentett, így államtitkári rangú helyettese képviselte Andáliát a ceremónián. A Rukalut képviselő tárgyalók nem ellenőrizték meghatalmazását, hiszen a miniszter helyettese korábban évtizedekig Rukaluban teljesített szolgálatot, így őt személyesen jól ismerték. A két fél a kisebbségvédelmi egyezményen túl 2005-ben oktatásügyi megállapodást is kötött egymással, amely a két állam egyetemi hallgatóinak biztosított jelentős állami támogatást, lakhatást, tandíjmentességet, kedvezményes kiutazást, és minimalizálta az adminisztrációs terheket a másik országban töltött tanulmányok során.

2003 után egy hosszabb békés időszak köszöntött a két államra, a köztük időről időre felmerülő apróbb konfliktusokat mindig sikerült tárgyalásos úton rendezni. Habár több évtizede független, gazdasági teljesítőképességét tekintve Rukalu a fejlődő országok közé sorolható. Ez részben az államot sújtó rendszeres földrengéseknek és árvizeknek tudható be. A legutóbbi, a Richter-skála szerinti 9,2-es erősségű földrengéssorozat után Andália jelentős humanitárius segélyt juttatott Rukaluba, amelynek során rengeteg élelmiszer, palackozott víz, gyógyszer, kötszer és sátor érkezett a katasztrófa sújtotta államba.

A tavalyi évben a természeti katasztrófákkal küzdő Rukaluban politikai válság is kibontakozott, amelynek során a hatalmon lévő párt az ország északi

részén élő andáliaiakat tette felelőssé az ország helyzetéért. Az andáliai kisebbség így a politikai gyűlölethullám céltáblájává vált. Hamarosan számos inzultus érte az ehhez a kisebbséghez tartozókat, amelyek ellen a rukalui központi kormányzat nem tett semmit. Az atrocitások végrehajtói jellemzően magánszemélyek voltak, de meg nem erősített információk szerint néhány rendőrőrsön kínzás is történhetett (az andáliai kisebbség vezetői közül többeket is pár napra – nem tájékoztatva őket az indokról – őrizetbe vettek a régió kisebb településein, városok egyes kerületeiben). A célzott támadások hatására jelentős számban menekültek az andáliai kisebbséghez tartozók a tengeri korridoron keresztül anyaországukba, jóllehet több csónakot is visszatartott a rukalui parti őrség.

Andália a két állam közti kisebbségvédelmi egyezményre hivatkozva jegyzékben tiltakozott Rukalunál, majd tárgyalásos úton kívánta rendezni a vitát. Rukalu elzárkózott a tárgyalásoktól, mondván: a két állam közti szerződés nem érvényes, mivel azt andáliai oldalról erre nem feljogosított személy írta alá, továbbá az ENSZ Titkárságán sem iktatták be. Andália véleménye szerint a szerződés kiváltja a hozzá fűzött joghatást, továbbá az eltelt évek során a szerződés tartalmát a felek alkalmazták, így az szokásjogi úton kötelezővé vált.

Mivel a tárgyalások sikertelenül zárultak, Andália bejelentette, hogy a kisebbségvédelmi szerződés megszegése miatt ellenintézkedésként felfüggeszti a Rukaluba irányuló segélyszállítmányokat. Rukalu ezt nem fogadta el, mivel szerinte a segélyszállítmányok felfüggesztése rukalui állampolgárok tömegének életét veszélyeztetné, és felszólította Andáliát, folytassa a segélyszállítmányok küldését. A segélyszállítmányok eljuttatását Andália azonban a 2003-as kisebbségvédelmi egyezmény betartásához kötötte, amelyre Rukalu nem volt hajlandó. Nem sokkal ezután Rukalu bejelentette, hogy nem enged Andália zsarolásnak titulált magatartásának, és ő fog ellenintézkedést alkalmazni, amelyben a segélyszállítmányok szüneteltetésére válaszul felfüggeszti a 2005-ös oktatásügyi megállapodást.

Az elmérgesedő konfliktusban az ENSZ-főtitkár próbált közvetíteni, akinek a fellépése viszont – mivel korábban Rukalu miniszterelnöke

volt – elutasításra talált Andália részéről. Ezek után a főtitkár az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé utalta az ügyet, arra hivatkozva, hogy a helyzet a nemzetközi békét és biztonságot fenyegeti. A Biztonsági Tanács, miután az ügyet megtárgyalta, más következtetésre jutott. A testület szerint a helyzet nem fenyegeti a nemzetközi békét és biztonságot, csupán ahhoz vezethet, ezért az ENSZ Alapokmány VI. fejezete alapján eljárva határozatában felhívta a feleket, hogy a köztük lévő konfliktust mihamarabb rendezzék. Az ENSZ-főtitkár álláspontja szerint a Biztonsági Tanács határozata nélkülözte a politikai realitásokat és a kellő határozottságot, ezért saját hatáskörben eljárva felhívta a feleket, hogy vitájukat a Nemzetközi Bíróság előtt rendezzék.

Az Andália és Rukalu közti konfliktus az ezt követő hónapokban tovább mélyült. A Rukaluban élő andáliai kisebbségi vezetők letartóztatása után az andáliai kisebbség radikalizálódott, sorozatos utcai tüntetéseken adva hangot elégedetlenségének. A tiltakozások során a tömeg kezdetben „Autonómiát az andáliaiaknak!" transzparensekkel vonult utcára, majd később Rukalu északi területeinek Andáliához csatolását tűzték ki célul, amely követelést helyi népszavazás útján szerették volna legitimálni. Rukalu kormánya kemény fellépést ígért a tüntetésekben részt vevőkkel szemben, mivel álláspontja szerint Rukalu alkotmánya nem teszi lehetővé az egyes területek elszakadását.

A függetlenségi törekvésekre Rukalu a rendőri erők bevetésével válaszolt. A rendőri szervek könnygázzal oszlatták a tömeget. Az andáliai kisebbséghez tartozó tüntetők szerint nem pusztán egyszerű könnygázt, hanem mustárgázt alkalmaztak. Kórházi leletek néhány esetben durva bőrkiütéseket, illetve tüdőn keletkezett hólyagokat mutattak ki a kórházba szállított tüntetőkön, valamint ként találtak a tüntetők szervezetében, ami a mustárgázzal való érintkezés lehetséges következménye.

Mindeközben az andáliai kisebbséghez tartozók egy része továbbra is csónakokon kívánt eljutni Andáliába, a két ország közti tengeri korridoron keresztül, noha a csónakok jelentős részét a rukalui parti őrség nem engedte át andáliai felségvizekre. A helyzetet megelégelve Andália bejelentette, hogy

Rukalu magatartását az andáliai kisebbséggel szemben a nemzetközi jog megsértésének tekinti, és parti őrsége több hajóját is a menekültek csónakjai mellé vezényelte, hogy azokra a menekülők átszállhassanak, és biztonságban eljuthassanak Andália területére. Az andáliai hajók megjelenését Rukalu a területére történő behatolásnak tekintette, és felszólította Andáliát, hogy az összes érintett hajó adatait küldjék át a rukalui hatóságoknak, és kérjenek engedélyt a parti tengerre való behatoláshoz. A hivatalos állami álláspont szerint az andáliai hajók pusztán a békés áthaladás jogát gyakorolták, ezért nem kötelesek bejelenteni áthaladásukat egészen addig, amíg az békés és folyamatos. Néhány nappal később az első incidensre is sor került, amikor Rukalu figyelmeztető lövést adott le az andáliai parti őrség hajóira. Az egyik lövés véletlenül az RS Atlas nevű hajót találta el, amely a találat következtében elsüllyedt, 17 személy halálát okozva. A két állam között vita tárgyát képezi, hogy az RS Atlas Rukalu partjaitól 11 vagy 13 tengeri mérföldre tartózkodott, amikor a találat érte. Mind ez idáig egyik fél sem jelölt ki csatlakozó övezetet az ország partjai mentén.

Andália válaszul az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult, és bejelentette, hogy Rukalu magatartását fegyveres támadásnak tekinti, így érvényesíti az ENSZ Alapokmány szerinti önvédelmi jogát. Első intézkedésként blokádot állított fel Rukalu partjaitól 12 tengeri mérföldre, kijelentve, hogy tüzet nyit bármely hajóra, amely rukalui zászló alatt hajózik (kivéve természetesen a menekülteket szállító csónakokat). A tervezett blokádot addig kívánják fenntartani, amíg a rukalui kormányzat nem ír ki helyi népszavazást az andáliai kisebbség autonómia iránti vagy elszakadási kezdeményezéséről. Második lépésként nem állandó tagként Andália kezdeményezte a Biztonsági Tanácsban, hogy fogadjanak el Rukaluval szemben átfogó és célzott szankciókat, azonban ehhez nem sikerült a Biztonsági Tanácsban a szükséges többséget megszereznie. Ezek után egyoldalúan az önvédelmi jog keretében kívánta a gazdasági szankciókat megvalósítani, és bejelentette, hogy a már megvalósult blokád segítségével minden hajót átvizsgál, amely Rukaluba tart, és feltartóztat minden olyan szállítmányt, amely fegyvert, üzemanyagot vagy könnyűipari termékeket szállít.

A helyzet fokozódását több nemzetközi szervezet is aggodalommal követi. Államok és nemzetközi szervezetek egy jelentős – 150 tagból álló – csoportja, a Békét a Világnak Mozgalom nyílt levélben szólította fel a feleket a békés vitarendezés fontosságára. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala (UNHCR) egy konkrét javaslattal is előállt: megfigyelőcsapatot kívánt küldeni Rukaluba, amelyet azonban Rukalu nem volt hajlandó fogadni. Ezt követően a UNHCR tanácsadó véleményt kért a Nemzetközi Bíróságtól, amelyben az andáliai kisebbséghez tartozó tüntetők mustárgázzal való feloszlatásának jogszerűségére kérdezett rá. A Bíróság az eltelt két hétben még nem reagált a megkeresésre.

Kérdések

a) Jogosan hivatkozik-e Rukalu a 2003-es kisebbségvédelmi szerződés érvénytelenségére? Kötelezők-e szokásjogi úton a szerződésben foglaltak?

b) Mit tanácsolna a Rukaluban élő andáliai kisebbség tagjainak, mely nemzetközi fórumhoz lenne érdemes panasszal fordulniuk, ha jogsérelmüket szeretnék orvosolni?

c) Jogszerűnek tekinthetők-e Andália, majd Rukalu tervezett ellenintézkedései?

d) Mennyiben kötelesek a vitában álló felek az ENSZ-főtitkár közvetítését elfogadni? Milyen jogi minősítése van a főtitkár békés vitarendezés iránti felhívásának?

e) Bevethető-e jogszerűen mustárgáz a tüntetőkkel szemben? Válaszát indokolja! Változtatna-e álláspontján, ha kisebbséghez nem tartozó állampolgárokkal szemben vetettek volna be mustárgázt?

f) Visszatarthatja-e Rukalu az andáliai kisebbséghez tartozó személyek csónakjait? Menekültnek tekinthetők-e ezen személyek?

g) Mennyiben esik más megítélés alá, ha kiderülne, hogy az RS Atlas 11 vagy 13 tengeri mérföldre hajózott a parttól?

h) Jogosan hivatkozik-e Andália az önvédelemre? Válaszát indokolja!

i) Kérhet-e tanácsadó véleményt a UNHCR a Nemzetközi Bíróságtól? Köteles-e a Bíróság érdemben eldönteni a feltett kérdést?

4. JOGESET

Témakörök: a nemzetközi jog és a belső jog viszonya, bírói vitarendezés, szerződéstan, felelősségtan, az erőszak tilalma, a konzuli kapcsolatok joga, nemzetközi büntetőjog

Antigónia és Rigwána két szomszédos, európai állam. Mindketten tagjai az Európa Tanácsnak és az ENSZ-nek, azonban egyik sem az Európai Unió tagállama. A két állam közös történelme több száz évre nyúlik vissza, és hol a közös ellenséggel szembeni együttműködés, hol az egymás rovására történő területszerzési kísérletek jellemezték viszonyukat. A 20. század háborúi azonban alaposan átrendezték a két ország közötti határvonalat, így számos antigóniai és rigwánai rekedt a határ „másik" oldalán. A helyzetet megoldandó a két állam 1996-ban lakosságcsere-egyezményt kötött egymással, majd 2005-ben egy kétoldalú megállapodással biztosították a területükön élő, de a másik államhoz tartozó személyeknek a kettős állampolgárság felvételének lehetőségét. Mindkét állam aláírta és ratifikálta az ENSZ égisze alatt 1951-ben elfogadott, a Menekültek helyzetéről szóló egyezményt, az 1954-es Hontalan személyek jogállásáról szóló nemzetközi szerződést, valamint az Európa Tanács Nemzeti kisebbségek védelméről szóló 1995. évi keretegyezményét.

Antigónia szövetségi állam, amelynek tartományai szabadon alakíthatják politikájukat az egészségügy, a turizmus, az oktatás és a kultúra terén. A rigwánai határ mellett fekvő Kurule tartomány vezetése néhány évvel ezelőtt úgy határozott, hogy a kettős állampolgársággal rendelkező személyek csak önköltséges módon vehetnek részt a felsőoktatásban, valamint az életmentő egészségügyi ellátáson túl minden más egészségügyi szolgáltatásért is külön díj megfizetésére kötelesek. A tartományban élő rigwánai kisebbség felháborodására válaszul a tartományban több intézkedést is bevezettek, hogy ezáltal megkönnyítsék a rigwánai állampolgárságról való lemondást. Ennek keretében Kurule tartomány honlapján „lemondó nyilatkozat formanyomtatvány" néven egy dokumentumot ajánlanak a látogatók figyelmébe, valamint feltüntették a rigwánai konzulátus címét

és nyitvatartását, ahol a nyilatkozat megtehető. Kedvezményt jelent, hogy a rigwánai állampolgárságukról lemondó személyek a lemondást követő két évben többféle adómentességben is részesülnek.

Az események hatására Rigwána tárgyalásokat kezdeményezett Antigóniával, amely azonban elzárkózott a vitarendezés ezen formája elől arra hivatkozva, hogy alkotmánya alapján nincs lehetősége beavatkozni Kurule tartomány ügyeibe. Több hónapig tartó diplomáciai manőverezés után végül a pápa közvetítésével sikerült a feleknek megállapodni, hogy a köztük lévő vitás kérdéseket a Nemzetközi Bíróság előtt rendezik. A Bíróságnak feltett kérdés a következő volt: megsértette-e Antigónia a két fél közti 2005-ös kétoldalú egyezményt, valamint az ENSZ és az Európa Tanács égisze alatt kötött multilaterális megállapodásokat. Ítéletében a Bíróság rendkívül szűkszavúan arra a megállapításra jutott, hogy „Antigóniának biztosítania kell vállalt nemzetközi jogi kötelezettségeit". A Bíróság ugyancsak felhívta a felek figyelmét, hogy „kötelesek tiszteletben tartani egymás alkotmányos berendezkedését, valamint a tartományi-szövetségi jogalkotó hatásköröket". A Bíróság ítéletét mindkét fél saját javára értelmezte. Antigónia szerint alkotmánya értelmében nincs lehetősége további cselekvésre, Rigwána álláspontja szerint pedig Antigónia továbbra is hátrányos megkülönböztetésnek teszi ki a területén élő kettős állampolgárokat, és nem tesz eleget nemzetközi jogi kötelezettségeinek.

Az antigóniai–rigwánai kettős állampolgárok helyzete időközben semmit nem javult Kurule tartományban, a vélt diszkrimináció miatt azonban több kettős állampolgár is az Emberi Jogok Európai Bíróságához (EJEB) fordult 2012–2015 között, emberi jogaik megsértésére hivatkozva. Az EJEB előtt zajló összes eljárásban Antigónia jogi képviselői arra hivatkoztak, hogy a Bíróság addig nem mondhat ítéletet, amíg a Nemzetközi Bíróság előtti eljárás le nem zárul. A 2015-ös döntés meghozatala után pedig Antigónia képviselői azzal az indítvánnyal fordultak az EJEB-hez, hogy a Nemzetközi Bíróság döntése Antigóniának adott igazat, így az EJEB előtti eljárás okafogyottá vált.

A két állam közti politikai konfliktus gazdasági következményekkel is járt, a drasztikusan csökkenő kereskedelmi kapcsolatokat mindkét fél gazdasága megsínylette. Ennek hatására Antigónia és Rigwána kormányfői két évvel ezelőtt rövid, zárt ajtók mögötti megbeszélést tartottak, amelynek

végén egy közös sajtótájékoztatón kifejtették, hogy mindketten a helyzet mielőbbi megoldásában érdekeltek, és tárgyalásos úton kívánják rendezni a köztük lévő nézeteltérést. A fentiekről rövid, írásos szándéknyilatkozat is készült, amelyet mindkét fél a kamerák előtt aláírt.

Egy hónappal később végül megkezdődtek a két fél közti tárgyalások, amelyekre Rigwána több ötlettel, megoldáscsomaggal is készült, azonban az antigóniai fél egyiket sem volt hajlandó érdemben megvitatni. Több hónapnyi eredménytelen tárgyalás után Rigwána katonai akciót helyezett kilátásba, amennyiben a másik fél nem reagál érdemben. Ennek hatására Antigónia is előállt egy saját javaslattal, amely azonban Rigwána szerint pusztán időhúzás céljából történt, és nem tartalmazott semmit, ami közelebb juttathatná a feleket a megoldáshoz.

Egy fél év múltán szeptemberben az ENSZ Közgyűlés első ülése utáni állófogadáson Antigónia külügyminisztere – aki a szemtanúk állítása szerint erősen illuminált állapotban volt – úgy fogalmazott a körülötte állóknak: „A kurulebeliek csinálják jól. Szívem szerint az összes rigwánaitól elvenném az antigóniai állampolgárságot. Aki pedig ellenkezik, azt kitoloncolnám az országból!"

Másnap Rigwána bejelentette, hogy ellenintézkedésként felhagy a tárgyalásokkal, felfüggeszti a két állam közti 2005-ös kettős állampolgárságról szóló egyezmény alkalmazását, kereskedelmi kapcsolatait Antigóniával szintén, és felszólítja szövetségeseit, hogy tegyenek hasonlóképpen. Antigónia kormányfője válaszul egy közleményt adott ki, leszögezve, hogy a külügyminiszter kijelentése nem tükrözi Antigónia álláspontját, magánvéleménynek tekinthető, és Rigwána magatartása sérti a nemzetközi jogot.

Ősszel Antigóniának és Rigwánának nem sikerült megnyugtatóan rendezni a köztük kialakult és azóta is fennálló konfliktust. Az év végén az Antigóniához tartozó Kurule tartomány honlapját meghekkelték, aminek következtében a szolgáltatások elérhetetlenné váltak, és napokig csak az „Igazságot a rigwánaiaknak!" mondat volt látható az oldalon, háttérben a rigwánai zászlóval. A probléma elhárítása után Antigónia megbízott egy független szakértői csapatot, hogy vizsgálja ki a történteket. A szakértők által szolgáltatott bizonyítékokra hivatkozva – amelyeket Antigónia végül nem hozott teljes terjedelemben nyilvánosságra – Antigónia arra az álláspontra

helyezkedett, hogy kibertámadás érte Rigwána részéről. Ezt követően Antigónia nagyszabású politikai kampányba kezdett, és a kormányzat részéről egyre inkább a katonai válasz lehetőségének hangoztatása került a külügyi kommunikáció középpontjába.

Decemberben a Kurule tartomány székhelyén található rigwánai főkonzulátus a lakosság felfokozott hangulatának céltáblájává vált. Kezdetben Facebookon érkező fenyegetésekre és becsmérlő véleménynyilvánításra került sor, majd karácsonykor a főkonzulátus előtt tüntetők graffitivel lefújták az épületet, letépték a rigwánai zászlót, valamint utcakővel bedobták a főkonzulátus ablakát, mielőtt a kivezényelt rendőri erők feloszlatták volna őket. Másnap Rigwána felszólította Antigóniát, hogy tegyen eleget a konzuli kapcsolatok jogáról szóló 1963. évi bécsi egyezményben foglaltaknak, amelynek mindkét fél részese, és amely a fogadó állam számára kötelezettségként állapítja meg a konzuli helyiségek védelmének biztosítását. Antigónia ezzel szemben kijelentette, hogy nincs tudomása hitelt érdemlő bizonyítékról a főkonzulátus ellen irányuló fenyegetések kapcsán, ezáltal fokozott biztonsági intézkedések sem szükségesek. Ugyanakkor egy zárt ajtók mögötti megbeszélés során Antigónia ígéretet tett, hogy titkosszolgálati eszközökkel a jövőben figyelni fogja a főkonzulátust érintő online kommunikációt, és jelzi Rigwánának az esetleges fenyegetéseket. Rigwána nemzetközi kapcsolatokért felelős kormányszóvivője mélységes felháborodását fejezte ki az antigóniai reakció kapcsán, és kiemelte, hogy kormánya álláspontja szerint Antigónia megszegte az 1963-as Bécsi Egyezményt a konzuli kapcsolatokról.

Látva a nemzetközi közösség inaktivitását a kérdésben, Rigwána vezetése úgy döntött, hogy saját kezébe veszi az események irányítását. Amikor tavaly januárban Antigónia-párti békés, szolidaritást kifejező tüntetés indul Rigwána fővárosában, a rigwánai vezetés kemény válaszhoz folyamodott, és rendőri erőkkel erőszakosan feloszlatta a tüntetést. A rendőri brutalitás további tiltakozást váltott ki az országban élő antigóniai kisebbségből, aminek hatására két nappal később a rigwániai palota elé vonulva követelték az intézkedést elrendelő rendőri vezetők felelősségre vonását és az antigóniai kormány lemondását. Miután a tüntetés néhány óra leforgása alatt több tízezresre duzzadt, és a tüntetők vezérszónoka a kormányfő felakasztását

skandáltatta a tüntetőkkel, az antigóniai vezetés elrendelte a katonaság bevetését, amelynek következménye a tüntetők oldaláról 17 halott és több száz sebesült lett.

Az erőszakos fellépést a nemzetközi közösség egyhangúlag elítélte: mind az ENSZ és az Európa Tanács, mind jogvédő szervezetek, NGO-k, továbbá a környező államok is kifejezték felháborodásukat. Antigónia szinte azonnal az emberi jogok súlyos megsértésének és emberiesség elleni bűncselekménynek nyilvánította az eseményeket, és kezdeményezte a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) eljárásának megindítását két rendőri vezető, két katonai vezető és a kormányfő vonatkozásában. Az ICC Statútumát Antigónia aláírta és ratifikálta, míg Rigwána szintén ratifikálta, azonban a ratifikációt tartalmazó dokumentumot nem küldte meg az ENSZ főtitkárának.

Kérdések

a) Hogyan biztosíthatná Antigónia a nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségét, ha az látszólag ütközik az alkotmányával?

b) Mennyiben állja meg a helyét Antigónia jogi képviselőjének érvelése, miszerint az EJEB addig nem dönthet az ügyben, amíg a Nemzetközi Bíróság előtt folyamatban van a helyzet általános vizsgálata?

c) Köthet-e a két fél nemzetközi szerződést egy olyan kérdéskörben, amelyben a Nemzetközi Bíróság már ítéletet hozott? Változtatna-e álláspontján, ha a szerződés ellentétes tartalmú lenne a Bíróság ítéletével?

d) Fennáll-e Antigónia nemzetközi jogi felelőssége? Ha igen, akkor mely cselekmények kapcsán? Ha nem, akkor miért nem?

e) Jogszerű lehet-e az Antigónia által mérlegelt katonai válasz a kibertámadásnak minősített akcióra? Melyek lehetnek egy ilyen megállapítás jogkövetkezményei?

f) Hogyan biztosítható a főkonzulátus védelme? Mit tehet Rigwána, ha nem látja megfelelőnek a konzuli helyiség védelmét?

g) Mennyiben tekinthető a rigwánai erők fellépése emberiesség elleni bűncselekménynek?

h) Fennállhat-e a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága? Ha igen, milyen jogalapon?

5. JOGESET

Témakörök: a nemzetközi jog alanyai, emberi jogok, az őslakosok jogai, az erőszak tilalma, légtérjog, tengerjog, humanitárius intervenció, bírói vitarendezés, szerződéstan

Vindara és Gurtala két demokratikus berendezkedésű állam, amelyek korábban egymással békés viszonyban éltek, történelmüket nem tarkították fegyveres konfliktusok. Ez részben annak köszönhető, hogy a két államnak nincs szárazföldi határa, egy viszonylag keskeny tengerrész választja el őket egymástól, amely a legkeskenyebb pontján 45 tengeri mérföld széles. Gurtala állam területén jelentős, becslések szerint félmilliós kartaka nevű kisebbség él, akik régészeti leletek szerint már az állam megalapítása előtt közel 2000 évvel is ott éltek. Mindkét állam az ENSZ tagja, azonban egyetlen regionális nemzetközi szervezet tagságával sem rendelkeznek (EU, OAS, ET).

A tavalyi évben Gurtala kormánya rendeletben úgy döntött, elveszi a kartaka kisebbségtől az addig élvezett területi autonómiát, a térség kormányzását pedig egy fővárosból kinevezett kormányzóra és az egyharmad részben az őslakos kartakák képviselőiből, egyharmad részben az újonnan kinevezett kormányzó embereiből, egyharmad részben pedig egy frissen létrehozott gazdasági társaság képviselőiből álló testületre bízná. (E gazdasági társaság célja a nyersanyagokban – urán, ezüst, kobalt, szilícium – rendkívül gazdag, kartakák lakta térségben a hatékony kitermelés és értékesítés megszervezése.) A kormányszóvivő érvelése szerint az őslakosok megfelelő érdekképviselete az új rendszerben biztosított, a gazdasági társaság létrehozására pedig a korábbi nem megfelelő, korrupciótól zajos és kevéssé hatékony kitermelési gyakorlat miatt volt szükség.

A kartaka népcsoport hazai és nemzetközi fórumokon is tiltakozott az új szabályok bevezetése ellen, de tiltakozásuk süket fülekre talált. A kartakák ezek után éhségsztrájkba és békés tüntetésekbe kezdtek, amelyek során Gurtala állam miniszterelnökét ábrázoló babákat tűkkel szurkáltak meg. Az eseményt közvetítette az állami televízió is, majd lejátszották Gurtala miniszterelnökének üzenetét, amelyben hangsúlyozta, épp az ehhez

hasonló barbár gyakorlat miatt volt szükség a fenti intézkedések bevezetésére. A miniszterelnök egyúttal kilátásba helyezte, hogy az összes felsőoktatási intézményben kötelezően bevezetik a gurtán nyelvet, valamint oktatási és kulturális központokat hoznak létre, hogy a kartakák is „megismerhessék a fejlett civilizáció nyújtotta lehetőségeket". Válaszul a kartakák bejelentették, hogy nem vesznek részt az újonnan létrehozandó helyi irányító testületben, és egyre nagyobb tiltakozási hullámok söpörtek végig Gurtala állam kartakák által lakott részein. Gurtala belügyekért felelős minisztere két nappal később bejelentette a szükségállapot bevezetését, és a tiltakozó kartakák vezetőit letartóztatták államellenes bűncselekmények elkövetésére való agitáció miatt.

Ezek után a kartakák törzsi hagyományok szerint megválasztott főnöke a közeli Vindara állam kormányához fordult segítségért, azt kérve, hogy egy jól irányzott katonai művelettel „térítse észhez" a megtévedt gurtalai vezetőket. Vindara állam súlyos emberi jogi jogsértésnek minősítette a történteket, és bejelentette, hogy katonai repülőgépeivel nyomon fogja követni az eseményeket, továbbá hogy a helyzet fokozódása esetén megteszi a szükséges lépéseket. Gurtala állam válaszlépésként kijelölt egy – a parti tengerén túlnyúló sávra kiterjedő – légvédelmi azonosítási övezetet (ADIZ), és bejelentette, hogy az övezetbe belépő gépeket sikertelen felszólítás után ellenséges gépnek tekinti és lelövi.

Néhány nappal később egy vindarai gép a gurtalai ADIZ-ba mintegy húszperces időtartamra berepült. Mivel a gép nem reagált a gurtalai légvédelem légtérelhagyásra vonatkozó felszólítására, Gurtala hat vadászgépet küldött a levegőbe, hogy kikísérjék az állam légteréből. A vindarai gép a felé tartó gépeket látva megfordult, és a gurtalai légtér határáig repült. A gurtalai gépek azonban a határ túloldalára is elkísérték, amely viszont a vindarai ADIZ részét képezi. A határon várakozó vindarai gépek erre tüzet nyitottak, és az összecsapásban két vindarai és öt gurtalai repülőgép megsemmisült. A pilótákat nem sikerült kimenteni. Sajtóközleményében mindkét állam fegyveres támadásnak minősítette a történteket, és az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult. A Biztonsági Tanács azonnal felszólította a feleket,

hogy „ne tegyenek semmit, ami a konfliktus eszkalálódásához vezethet", másban azonban a Biztonsági Tanács tagjai nem tudtak megállapodni, így különösen nem a helyzet minősítésében vagy a felelősség kérdésében.

A Biztonsági Tanács tétlenségét látva mindkét állam a maga kezébe vette az események irányítását. Gurtala tengeri blokádot és kereskedelmi embargót vezetett be Vindarával szemben, Vindara pedig egy jól irányzott légicsapással megsemmisítette a gurtalai miniszterelnök tengerparton fekvő nyári rezidenciáját, és magatartását „humanitárius intervencióként" határozta meg. Ehhez időközben kikérte a humanitárius intervencióval foglalkozó három legtöbbet idézett nemzetközi jogász véleményét, akik megszorításokkal, de úgy érveltek, hogy az őslakos népek a nemzetközi jog *sui generis* alanyai, amit az Emberi Jogok Amerika-közi Bíróságának joggyakorlata is alátámaszt, így választott vezetőjük jogszerűen kérhet fel egy másik államot humanitárius intervencióra.

Gurtala ezzel szemben hírszerzési információkra támaszkodva a nemzetközi közösség elé tárta, hogy a három nemzetközi jogtudós csak jelentős összeg ellenében helyezkedett a Vindarát támogató álláspontra, valamint egy olyan hangfelvételt is nyilvánosságra hozott, amelyben a kartaka törzsfőnök a területén fellelhető nyersanyagokból jelentős részesedést ígért a vindarai kormánynak, amennyiben katonai úton biztosítják a terület *de facto* függetlenségét. Gurtala álláspontja szerint nincs olyan nemzetközi szerződés vagy szokásjogi norma, amely az őslakos népek nemzetközi jogi jogalanyiságát alátámasztaná, a Vindara által hivatkozott jogtudósi álláspontok és bírósági döntések pedig nem alkalmazhatók univerzálisan, főleg nem a nemzetközi jog elsődleges forrásaival szemben.

Vindara és Gurtala légi incidensüket rendezve novemberben megállapodást kötött, amelyben kölcsönösen vállalták, hogy nem tesznek semmi olyat, ami a köztük lévő békés viszonyt a továbbiakban veszélyeztetné, vagy gátolná a további békés vitarendezést. A megállapodáshoz – amelyet preambulumában örök barátsági szerződésnek neveztek el – joghatósági klauzulát is fűznek, amely szerint a megállapodás megsértése esetén a Nemzetközi Bírósághoz fordulhatnak a felek. A dokumentum egy héttel

későbbi nyilvánosságra hozatalakor Vindara államfője az állami televízióban úgy kommunikálja az eseményeket, hogy a megállapodás természetesen nem alkalmazható olyan esetekben, amikor Vindara állam területi épsége, politikai integritása kerülne veszélybe.

Decemberben Gurtala állam néhány hét alatt egy mesterséges szigetet hozott létre a partvonaltól 10 tengeri mérföld távolságra. A két állam közti sekély tengerrészen a 7 km² területű, a parttal párhuzamosan fekvő, hosszúkás formájú mesterséges sziget kialakítására Gurtala állam szerint hullámtörési célzattal volt szükség, illetve hogy biztosítani tudják a megfelelő halászati tevékenységet. Ennek érdekében néhány tucat halászt telepítettek a mesterséges szigetre, és elkezdték egy kikötő kialakítását is, továbbá egy, a repülőgépek landolására és felszállására alkalmas kifutópálya előkészítési munkálatai is megkezdődtek. A nemzetközi közvéleményt megosztotta Gurtala magatartása, Vindara állam pedig határozottan tiltakozott a mesterséges sziget létrehozása ellen, mondván, egy katonai létesítmény felállítása a vindarai határhoz közel nyílt provokációnak tekinthető, és a felek közti örök barátsági szerződés egyértelmű megszegése. Gurtala azonban a szigetet turisztikai látványosságként tüntette fel, és arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szigetre pusztán gazdasági okok miatt volt szükség, katonai tevékenységekre ott nem került sor. Ezzel szemben néhány nappal később nagyjából százfős gurtalai katonai alakulat érkezett a szigetre, a kormányszóvivő szerint ideiglenes jelleggel és az építkezések biztosítása céljából.

Miután sorozatos tiltakozásai nem vezetnek eredményre, Vindara állam januárban egy kora hajnali akció során megszállta a szigetet, arra hivatkozva, hogy az közvetlen fenyegetést jelent az állam biztonságára nézve. A szigeten lévő halászokat a vindarai Védelmi Minisztérium állásfoglalása szerint „saját biztonságuk érdekében, átmeneti jelleggel Vindara területén szállásolták el", a közel százfős katonai személyzetet pedig „hadifogolynak tekintik, és egy kiemelt biztonsági vindarai létesítményben őrzik". Vindara állam egyúttal ígéretet tett arra, hogy a vitarendezés befejeztével azonnal átadja mind a civileket, mind a katonai személyzetet Gurtalának. Ezt követően Vindara hozzákezdett a sziget megsemmisítéséhez arra hivatkozva, hogy annak létrehozása a nemzetközi joggal ellentétesen történt.

Ugyanazon a napon Gurtala állam fegyveres támadásnak minősítette a történteket, és az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult, amely azonban az egyik állandó tag vétója miatt nem tudott határozatot hozni a kérdésben. Ezt követően Gurtala a Nemzetközi Bíróság előtt keresetet nyújtott be, kérve, állapítsák meg Vindara felelősségét a szigetet ért támadás és az örök barátsági szerződés megszegése miatt. Gurtala álláspontja szerint a Nemzetközi Bíróságnak a novemberben kötött szerződés alapján fennáll a joghatósága, míg a Vindara által tett nyilatkozat nem tekinthető fenntartásnak, hiszen az kétoldalú szerződéshez a nemzetközi jog alapján nem tehető. Vindara szerint nem fenntartásról, hanem értelmező nyilatkozatról van szó, amelyet – miután az egyik részes fél alkalmazta, s így autentikus értelmezésnek tekinthető – a Nemzetközi Bíróság köteles figyelembe venni. Vindara ezeken felül úgy érvelt, hogy a mesterséges szigetet Gurtala hozta létre, ezáltal Gurtala a nemzetközi jog általános elvei szerint saját felróható magatartására kíván hivatkozni előnyök szerzése végett. Vindara megítélése szerint szerződésüket tárgyából kifolyólag sem lehet alkalmazni fegyveres konfliktusban. A felek jelenleg a Nemzetközi Bíróság döntésére várnak.

Kérdések

a) Mely őslakos népeket megillető jogok sérülhettek ebben az esetben? Mit tehet a népcsoport, ha az állam, amelynek a területén élnek, nem biztosítja ezen jogokat?

b) A légi összecsapás tekinthető-e fegyveres támadásnak? Ha igen, akkor melyik állam részéről? Ha nem, akkor miért nem? Van-e jelentősége annak, hogy az ADIZ-ban zajlottak ezek a cselekmények?

c) Mennyiben tekinthető Vindara beavatkozása humanitárius intervenciónak? Mennyiben lehet jogszerű vagy jogellenes egy humanitárius intervenció a jelen helyzetben?

d) Az őslakos népek tekinthetők-e a nemzetközi jog alanyainak az általános nemzetközi jog szerint? Válaszát indokolja!

e) Milyen módon állhat fenn a Nemzetközi Bíróság joghatósága az ügyben?

f) Mennyiben alkalmazható a felek közti kétoldalú nemzetközi szerződés az ügy érdemének elbírálásában?
g) Mennyiben tekinthető jogszerűnek az ügyben szereplő mesterséges sziget létrehozása?
h) Hogyan értékelhető nemzetközi jogi szempontból Vindara magatartása a mesterséges sziget megsemmisítése, valamint a rajta lévő polgári és katonai személyek vonatkozásában?

6. JOGESET

Témakörök: az emberi jogok korlátozása, nemzetközi büntetőjog, állampolgárság, választottbírói vitarendezés, felelősségtan, az erőszak tilalma, a diplomáciai és konzuli kapcsolatok joga

Ribela és Akvila két, közel 800 km hosszan határos szomszédos állam. Lakosságszám, terület és katonai potenciál terén Akvila jelentős előnyben van Ribelával szemben, utóbbi ország viszont demokratikus berendezkedésű, gazdaságilag és technológiailag fejlettebb jogállam. A két állam közti viszony az utóbbi évtizedekben békésnek volt mondható, leginkább az egymás közti gazdasági kapcsolatok élénkítésére törekedtek. Mindkét állam az ENSZ tagja, az ENSZ szakosított intézményeinek mindegyikében részt vesznek, azonban egyéb nemzetközi szervezetekben nem, továbbá regionális megállapodásokhoz sem csatlakoztak.

A nagyobb részben Akvila területén élő jotun kisebbség tagjai mintegy 3 millió főt számlálnak, és főként az ország nyugati, kevésbé fejlett, sivatagos területeit lakják. Ribelában a jotun kisebbség csupán félmillió tagja él, az akvilai határhoz közeli, sztyeppés területen. A jotun kisebbséghez tartozók etnikai és vallási szempontból is különálló csoportot alkotnak, eltérnek mind az akvilai, mind a ribelai többség etnikumától és vallásától. A jotun kisebbség a lifát vallást követi, amelynek szertartásai során a hívők nyílt tereken tábortüzeket raknak, táncolnak, kültéri meditációban és kántálásban fejezik ki a valláshoz való tartozásukat. Ribelában a jotun kisebbség viszonylag zökkenőmentesen integrálódott a többségi társadalomba, az állam keleti

területein helyi, kulturális-képviseleti autonómiával rendelkeznek. Akvilában ezzel szemben a mindenkori kormányzat sokáig azt is tagadta, hogy a jotunok önálló etnikum lennének.

A tavalyi év első felében Akvilában hatalomra került vezetés a korábbinál erélyesebb nacionalista retorikát alkalmazva a központosítás és a nemzeti egység eszméit tűzte zászlajára. Ennek megvalósítása érdekében a jotun kisebbségnek kötelezően az akvilai többség által használt államnyelvet kellett használnia minden közintézményben. Megtiltották a lifát vallás nyilvános gyakorlását arra hivatkozva, hogy a közterek kisajátítása közrendbe ütköző magatartásnak tekinthető, a kántálással és hangos táncos eseményekkel pedig zavarják más vallások követőit. Az akvilai kormányzat intézkedéseit a jotun kisebbség részéről tüntetéshullám kísérte, amely kiegészült a szomszédos államok – így Ribela – diplomáciai csatornákon keresztüli tiltakozásával.

Ezt követően tavaly nyáron az akvilai kormány úgy döntött, áttelepíti a jotun kisebbségből kiragadott elégedetlen elemeket az ország belső részére. Ezzel egy időben az akvilai többségi lakosság módszeres áttelepítése is zajlott a korábban csak jotunok lakta területekre. Abból a célból, hogy – amint fogalmaztak – „megértessék az akvilai kultúra értékeit és előnyeit", Akvila helyi tisztviselői számos jotunt újonnan létrehozott „rekreációs táborokba utaltak". Az ellenállókat sok esetben rendőri erő alkalmazásával szállították a táborokba. A tavalyi év nyara óta nyilvánosságra kerülő felvételek tanúsága szerint a táborokban ideológiai átnevelés zajlik, amelynek során az akvilai hatóságok a hatalmon lévő párt tanait sulykolják, miközben mantraszerűen ismételtetik a táborban lévőkkel, hogy elsődlegesen akvilai állampolgárok, minden más csoporthoz való tartozás csak másodlagos lehet. Egy, a YouTube-ra kikerült felvétel azt mutatta, hogy egy esetben a biztonsági őrök lifát vallási szimbólumok meggyalázására is kényszerítették a táborban lévő személyeket. A legnotóriusabb ellenállókat pedig – egy néhány héttel korábban elfogadott kormányrendelet rendelkezéseivel összhangban – megfosztották állampolgárságuktól, s csoportokban toloncoltak át őket az éj leple alatt a szárazföldi határ lakatlan részein Ribela területére.

A felvételek napvilágra kerülése után számos állam tiltakozott az akvilai kormányzat tevékenysége miatt. Ribela a területére irányuló deportálások

ellen is élesen kikelt, minden szempontból jogellenesnek nyilvánítva ezt az akciót. Az ügy az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé is került, azonban az Akvilával szimpatizáló egyik állandó tag vétója miatt intézkedésre vagy akár elítélő határozat elfogadására nem került sor. Az ENSZ tétlenségét látva Ribela úgy döntött, nemzetközi bírói fórum elé viszi az ügyet, és a népirtás elleni egyezmény, valamint a nemzetközi jog egyéb, a nemzetközi közösség egészét kötelező szabályainak megsértésével vádolta Akvilát.

Mindkét állam tett alávetési nyilatkozatot a Nemzetközi Bíróság Alapszabálya szerint, és elfogadta az Állandó Választottbíróság (ÁVB) Statútumát is, valamint mindketten részesei a népirtás bűntettének megelőzéséről és megbüntetéséről szóló 1948. évi egyezménynek. Utóbbi egyezményhez Akvila a megerősítéskor fenntartást fűzött: eszerint nem fogadja el, hogy a szerződésből eredő kötelezettségekkel kapcsolatos jogvitát bármely fél kérelmére a Nemzetközi Bíróság elé lehessen bocsátani. Ribela akkor rögtön kifogással élt Akvila fenntartása kapcsán, amelyet azonban nem küldött meg az ENSZ Titkárságának, így annak tartalma nem érhető el a nyilvánosság számára. Megjegyzendő továbbá, hogy a felek 1975-ben kötöttek egy Barátsági és együttműködési megállapodás elnevezésű szerződést, amelyben kijelentik, hogy a köztük esetlegesen felmerülő jogvitákban az ÁVB joghatóságát fogadják el.

A fentiekre tekintettel Ribela végül az Állandó Választottbírósághoz fordult tavaly októberben. Álláspontja szerint Akvila megsértette az 1948. évi genocídium egyezményt azzal, hogy kulturális népirtást valósított meg a jotun kisebbség tagjaival szemben, felszámolni kívánva identitásukat, indokolatlanul korlátozva vallásszabadsághoz való jogukat. Ribela szerint Akvila célja a jotun kisebbség teljes asszimilálása, amely ellentétes a nemzetközi jog alapvető normáival. Ribela az Állandó Választottbíróság joghatóságát a felek közti, 1975-ben született megállapodásra alapozta.

Az ÁVB a megkeresés után a honlapján közzétett nyilatkozatban ismertette a nyilvánossággal, hogy mindössze két nappal korábban Akvila kormányától jegyzéket kapott, amely egy fenntartást tartalmazott az 1975-ös Barátsági és együttműködési megállapodáshoz, amelynek szövege szerint Akvila nem ismeri el az ÁVB joghatóságát olyan esetekben, ahol a Bíróság által vizsgált ügy egy olyan másik nemzetközi szerződéshez

kapcsolódik, amelyhez egy nemzetközi bírói fórum joghatóságát érintő fenntartást fűztek. Ribela kormánya még aznap reagált Akvila lépésére, és a nemzetközi jog „megcsúfolásának", „megvetendő és hamvába holt próbálkozásnak" nevezték az akvilai kormányzat utólagos fenntartásról szóló nyilatkozatát.

Néhány nappal később független megfigyelők arra lettek figyelmesek, hogy az akvilai táborokban egyre gyakrabban jelentkezik áramszünet, és a biztonsági rendszerek meghibásodása miatt egyre gyakoribbak a táborokból való szökések is. Az akvilai kormányzat nyilatkozatában kibertámadásnak minősítette a történteket, amiért egyértelműen Ribelát tette felelőssé. Ribela tagadta a vádakat, de a kormányszóvivő megjegyezte, hogy ha igazak is lennének az állítások, akkor sem jogellenes az egyes kiberműveletek alkalmazása, hiszen azok ellenintézkedésnek tekinthetők a népirtás elleni egyezmény Akvila általi megszegése miatt.

Az Akvila és Ribela közti feszült viszony sem tavaly év végén, sem az idei év elején nem rendeződött. A nemzetközi közösség nyomására végül a felek tárgyalóasztalhoz ültek, és kompromisszumos megoldással elfogadták az Állandó Választottbíróság joghatóságát. Januárban az ÁVB döntött a felek közti ügyben. A Bíróság álláspontja szerint Akvila megsértette az 1948. évi genocídium egyezményt, és utasította az országot a jotun kisebbség jogainak tiszteletben tartására, valamint az emberi jogi jogsértések megszüntetésére. Akvila a döntés tartalmát az állami szuverenitásba való beavatkozásként és a nemzetközi jog alapelveinek sárba tiprásaként aposztrofálta. Ezután a kormány képviselője bejelentette, hogy az általuk jogtalannak, belügyekbe beavatkozónak tartott ítéletet nem hajlandók végrehajtani.

Pár héttel később egyre intenzívebb kibertámadások érték az akvilai kormányzati portálokat, elektronikai rendszereket, továbbá akvilai nemzetbiztonsági szakértők jelezték aggodalmukat, hogy a zárt csatornákon folyó kormányzati kommunikáció is veszélybe kerülhet. Az akvilai hatóságok tehetetlennek mutatkoztak az idegen szerverekről történő bejutás megfékezésében. Két héttel később napokra ellehetetlenült a bankautomaták használata, nem sokkal később pedig az Akvilai Központi Kórházban ment el az áram. A rendszerbe való betörés során a tartalékgenerátort is üzemképtelenné tették, aminek következtében 68 lélegeztetőgépen lévő személy

életét vesztette, több tucat, kórházban ápolt személy pedig jelentős egészségromlást szenvedett el. Akvila az esetet kibertámadásnak minősítette, s meg nem nevezett biztonságpolitikai forrásokra támaszkodva bejelentette, hogy Ribelát tartja felelősnek a történtekért, valamint elrendelte a fegyveres erők teljes mozgósítását. Ribela tagadta a cselekmények elkövetését, a nemzetközi közösség más tagjai pedig tartózkodtak az események minősítésétől, egyúttal több, térségbeli állami vezető higgadtságra és nyugalomra szólította fel a feleket.

Február végén egy akvilai katonai bázisról rakétatámadást indítottak a Ribela kormányzati negyedében található informatikai központ ellen. A rakéta becsapódásakor több tucat ott tartózkodó katonai és polgári személy életét vesztette, ennél is többen megsérültek. Néhány perccel később az akvilai kormányszóvivő bejelentette, hogy „Akvila sikeresen megvédte magát, és nem történt más, mint az önvédelemhez való jog gyakorlása". Ribela azonnal válaszcsapást helyezett kilátásba, egyúttal az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult. Egy szokatlanul határozott hangnemű határozatban a Biztonsági Tanács az ENSZ Alapokmány VII. fejezetére hivatkozva elrendelte a harci cselekmények azonnali beszüntetését, és egyhangúlag felhívta a felek figyelmét, hogy a köztük lévő további fegyveres konfliktus gazdasági vagy akár katonai szankciót is maga után vonhat.

A Biztonsági Tanács fellépése következtében a felek közti konfliktus hamarosan csillapodni látszott. Ekkor Ribela bejelentette, hogy állampolgárságot biztosít a jotun kisebbség azon tagjainak, akik elhagyni kényszerültek Akvilát, s akiknek bármely családtagja ribelai állampolgár, vagy aki nyilatkozik kisebbségi csoporthoz való tartozásáról, és kijelenti, politikai okból veszélyben van az élete. A ribelai kormány továbbá jelentős szociális támogatásban is részesítette az újonnan állampolgárságot szerzett személyeket. Akvila ismét határozott hangon felszólalt ezen intézkedésekkel szemben, amelyek szerinte „arra csábítanak akvilai állampolgárokat, hogy tagadják meg hazájukat". Erre reagálva Ribela hivatkozott az állami szuverenitás elvére, azt ecsetelve, hogy „minden állam maga döntheti el, kinek és milyen feltételekkel nyújt állampolgárságot".

Miután néhány hét alatt több mint kétezren igényeltek postai úton és kaptak gyorsított eljárásban ribelai állampolgárságot Ribela Akvilában

működő konzulátusainak hathatós segítségével, Ribela kormánya bejelentette, hogy újdonsült állampolgárait konzuli védelemben kívánja részesíteni. Ennek megfelelően jegyzékben azt követelte az akvilai kormánytól, biztosítson hozzáférést konzuli tisztviselőinek a „rekreációs tábornak" nevezett intézményekhez, ahol a ribelai álláspont szerint személyi szabadságuktól megfosztották a ribelai állampolgárokat. Az akvilai kormány nyilatkozatában felháborítónak nevezte a „látszat-állampolgárságot" és a „nemzetközi jog normáinak kiforgatását", és a jegyzéket válasz nélkül hagyva az összes ribelai diplomáciai képviselőt és konzuli tisztviselőt *persona non gratává* nyilvánítva felszólította őket, hagyják el az állam területét.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető jogszerűnek a vallásszabadság korlátozása a nemzetközi jog általános szabályai szerint?

b) Mennyiben támasztható alá jogi érvekkel Ribela álláspontja, miszerint Akvila részéről kulturális népirtás elkövetése valósult meg?

c) Hogyan értékelné jogilag Akvila azon intézkedését, amellyel a jotun kisebbséghez tartozó egyes személyeket megfosztotta állampolgárságuktól, majd kiutasította őket a területéről?

d) Megállapítható-e az Állandó Választottbíróság joghatósága? Válaszát indokolja! Érvényesnek tekinthető-e az Akvila által az Állandó Választottbíróság Statútumához fűzött fenntartás?

e) Mennyiben minősíthető ellenintézkedésnek a Ribela részéről végrehajtott kibertámadás, ha megállapítható, hogy Ribelának tudhatók be e cselekmények?

f) Milyen módon kényszeríthető ki az Állandó Választottbíróság ítélete?

g) Jogszerűen hivatkozik Akvila önvédelemre? Válaszát indokolja!

h) Mennyiben tekinthető jogszerűnek Ribela részéről az állampolgárság megadása a jotun kisebbség tagjainak?

i) Helyesen alkalmazta ebben az esetben Ribela a konzuli védelem intézményét? Válaszát indokolja!

j) Jogszerűnek tekinthető a diplomáciai és konzuli tisztviselők Akvila részéről történő *persona non gratává* nyilvánítása és kiutasítása?

7. JOGESET

Témakörök: a nemzetközi jog alanyai, felelősségtan, bírói vitarendezés, diplomáciai védelem, világűrjog, nemzetközi környezetvédelmi jog, nemzetközi büntetőjog, nemzetközi szervezetek joga

Tugara egy hosszú tengerparttal, jelentős területtel és folyamatosan növekvő lakossággal rendelkező állam, amely az elmúlt években számottevő gazdasági fejlődésen ment keresztül, azonban még mindig fejlődő országnak tekinthető. Keleti szomszédja Nábiu, egy szigetállam, amely mintegy ezer kisebb-nagyobb szigetből tevődik össze, gazdasági-technológiai szempontból igen fejlett, területe és lakossága mintegy harmada Tugarának, elhelyezkedését tekintve pedig a legnyugatabbra lévő szigetei mintegy 60–80 tengeri mérföldre fekszenek a tugarai partoktól. Mindkét állam tagja az ENSZ-nek, egyik sem részese regionális nemzetközi szervezeteknek, s aláírták és ratifikálták az 1967. évi Világűregyezményt és az 1979. évi Hold-egyezményt is.

A Nábiu területén bejegyzett Galactic Megacorp elnevezésű gazdasági társaság azzal a céllal jött létre, hogy a világűrben tevékenykedjen. A cég jelenleg műholdak felbocsátásával foglalkozik, azonban deklarált célja a kereskedelmi célú űrrepülés és a Hold ásványkincseinek kiaknázása is. A társaságot tevékenységében Nábiu kormánya minden téren támogatja, így többek között nemzetgazdasági szempontból kiemelkedő fontosságúnak minősítette. Jelentős összefonódás figyelhető meg a gazdasági és politikai vezetők között, a cég pedig a legtöbb társasági adót befizető gazdasági társaság az országban. Az idei évre a Galactic Megacorp immár a világ 50 államában van jelen leányvállalatai és fióktelepei révén, amelyek közül az egyik legtöbb bevételt termelő Tugarában működik.

A Galactic Megacorp tavaly szeptemberben kezdte meg a kereskedelmi célú űrrepülést, amelynek sikeressége révén egyre több jómódú személy vállalkozik rövid időtartamú űrutazásra. Tugarában készült jelentős tanulmányok felhívták ugyanakkor a figyelmet a rakéták által kibocsátott káros anyagok okozta komoly környezetkárosításra. A tugarai kormány

ezt követően felszólította Nábiut a rakétakilövések „észszerű korlátok közé szorítására". Nábiu azonban ezt nyíltan visszautasította, arra hivatkozva, hogy a Galactic Megacorp a nemzetközi jog alanyának tekinthető, és tevékenységével az emberiség közös érdekét szolgálja, így a kormánynak nincs sem oka, sem lehetősége a társaság tevékenységének korlátozására.

Tugara a fenti érvelést elvetve saját, belső bírói fórumai előtt pert indított a Galactic Megacorp leányvállalata ellen tavaly novemberben. A tugarai bíróság döntése alapján a társaság érintett leányvállalatának működését határozatlan időre felfüggesztették, mindaddig, amíg az anyavállalat nem hajlandó megfelelő mértékben csökkenteni környezetkárosító tevékenységét, illetve jövőbeli működéséhez teljes körű környezeti hatásvizsgálat lefolytatására és benyújtására kötelezte a Galactic Megcorp leányvállalatát.

Nábiu a tugarai bíróság döntését nem fogadta el, a Nemzetközi Bírósághoz fordult, ahol diplomáciai védelmet kívánt nyújtani a nála bejegyzett társaságnak. Tugara tagadta a Nemzetközi Bíróság joghatóságát arra hivatkozva, hogy ha a társaság Nábiu korábbi érvelése alapján a nemzetközi jog önálló alanya, akkor nincs lehetősége diplomáciai védelem nyújtására.

Amíg Tugara és Nábiu a Nemzetközi Bíróság ítéletére várt, a Galactic Megacorp mind a Nábiu területén, mind a világ többi államában működő leányvállalatai és fióktelepei révén folytatta tevékenységét. A tavalyi év decemberében megkezdték a Hold ásványkincseinek kiaknázását. Az első rakományok – igen gazdag szilícium-, titán- és magnéziumásványok, s mellettük egyéb kőzetek – idén januárban érkeztek a Földre. E szállítmányok 5%-át a Galactic Megacorp kutatási célokra ajánlotta fel, az egyes földi kutatóintézetek felé történő elosztásra pedig az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetét, az UNESCO-t kérte fel a vállalat.

Februárban a Holdról érkező rakományok mennyiségében exponenciális növekedés volt megfigyelhető, és ezzel párhuzamosan az előre nem látható kockázatok, balesetek száma is emelkedni kezdett. A hónap végére már minden 7-8. szállítmány az érkezésekor megsérült vagy megsemmisült, gyakran jelentős környezeti károkat okozva. A Holdról küldött egyik csomag emberi mulasztás folytán Tugara határ menti erdeiben landolt, kigyulladt, és az erdő jelentős részét lángba borította. Emberi életek kerültek veszélybe, de az eset halálos áldozatot nem követelt. Tugara hevesen tiltakozott a tör-

téntek miatt, és elsődlegesen diplomáciai csatornákon keresett megoldást. Rendezési javaslatai azonban merev elutasításra találtak Nábiu részéről. Utóbbi arra hivatkozott, hogy a Galactic Megacorp által kutatási célokra felajánlott ásványok az egész emberiség javát szolgálják, így az esetleges környezeti károk olyan járulékos veszteséget jelentenek, amely elfogadható a nagyobb cél elérése érdekében.

A diplomáciai erőfeszítések sikertelensége következtében Tugara néhány héttel később a Nemzetközi Büntetőbírósághoz fordult – amely testület Statútumának mind Tugara, mind Nábiu részese immár 5, illetve 10 éve – azzal, hogy a Galactic Megacorp vezetőjét, Caleb Rustot ökocídium miatt vonják felelősségre. Tugara érvelése szerint a Caleb Rust által vezetett gazdasági társaság tevékenysége közvetlen, súlyos és visszafordíthatatlan károkat okozott a tugarai élővilágban, ami kimeríti a bűncselekményi fogalmat. Tugara közölte továbbá, hogy a komplementaritás elve alapján nem kíván eljárni az ügyben. Nábiu nem sokkal később jelezte: a cselekmény jogi következményeit maga szeretné megvizsgálni, a nemzetközi büntetőbírósági eljárást politikai akciónak tartja, és mindenben támogatja Caleb Rustot.

Mindeközben a Galactic Megacorp tovább végezte kitermelői tevékenységét a Holdon, sőt annak volumenét még jócskán növelte is. A lezuhanó és több esetben jelentős károkat okozó ásványkincsszállítmányok azonban egyre több állam tiltakozását váltották ki. Az ügy végül oda jutott, hogy Tugara – amely ország jelenleg az ENSZ Biztonsági Tanács (BT) nem állandó tagja – kezdeményezte a BT-ben gazdasági szankciók bevezetését Nábiuval szemben. Előterjesztésében Tugara arra hivatkozott, hogy a Nábiu területén bejegyzett társaság közvetlen fenyegetést jelent a nemzetközi békére és biztonságra. Nábiu felháborodásának adott hangot, s meg sem várva a tanácskozás végét, bejelentette: azonnali hatállyal kilép az ENSZ-ből.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető a Galactic Megacorp – mint multinacionális gazdasági társaság – a nemzetközi jog alanyának? Válaszát indokolja!

b) Milyen mértékben engedhető vagy tiltható egy olyan gazdasági társaság tevékenysége az érintett államok részéről, amely

nemcsak a bejegyzés helye szerinti állam területén, hanem Nábiun kívül is okoz környezeti kárt?

c) Mennyiben köteles Nábiu tiszteletben tartani a tugarai bíróság döntését, amelyet az a Galactic Megacorp társaság ügyében hozott?

d) Mennyiben tekinthető jogszerűnek Nábiu diplomáciai védelem nyújtása iránti igénye?

e) Mennyiben látja megalapozottnak a Nemzetközi Bíróság joghatóságát?

f) A nemzetközi jog mely normái és hogyan szabályozzák az egyes ásványkincsek Holdon történő kitermelését?

g) Hogyan, mely nemzetközi fórumok előtt és kivel szemben érvényesítheti környezeti kár okozása miatti igényét Tugara?

h) Mennyiben véli megállapíthatónak a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságát?

i) Lehetséges-e az ENSZ-ből kilépni? Ha igen, vajon mennyiben befolyásolhatja az ENSZ Biztonsági Tanácsának szankcionálási lehetőségét, ha az érintett állam kilép a szervezetből?

8. JOGESET

Témakörök: kalózkodás, az emberi jogok univerzális és regionális védelme, a menekültek jogai, az erőszak tilalma, humanitárius intervenció, békefenntartás, tanácsadó vélemény, kormányelismerés

Garala és Lugánia a Klax-tenger partján fekvő két ország, amelyek egymással kölcsönös gazdasági függőségben fejlődtek. Lugánia elsődlegesen agrártevékenységet folytat, valamint a turizmusból szerzi bevételei számottevő részét. Ezzel szemben Garalának jelentékeny ipari kapacitása van, valamint szolgáltató és informatikai szektora is közepesen fejlett. A két állam között súrlódásokhoz csak a Harada-öböl helyzete vezetett a múltban, amely vitát több próbálkozás ellenére sem sikerült rendezni. Mindkét állam tagja az ENSZ-nek és szakosított intézményeinek, valamint az Európa Tanácsnak, azonban semmilyen más nemzetközi szervezethez nem csatlakoztak.

A tavalyi évtől kezdődően – részben a fokozódó nemzetközi helyzet hatására – Lugánia turizmusból származó bevételei elapadtak, és a part menti lakosság egy része kalózkodásra adta a fejét. Ennek következtében a következő évben fokozatosan emelkedett az elsődlegesen külföldi lobogó alatt hajózó, parthoz közeli halászhajók és jachtok, majd teherszállító és tankerhajók ellen elkövetett támadások száma. Az egyre mélyülő bizonytalanság és az ország más területein is elharapózó erőszak miatt helyiek ezrei kerestek biztonságot a szomszédos Garalában. Kezdetben a lugániai fegyveres erők és a parti őrség hatékonyan léptek fel a kalóztevékenységgel szemben, azonban a folyamatosan romló gazdasági helyzet miatt közülük mind többen fogadtak el kisebb-nagyobb összegeket a portyázó kalózcsapatok vezetőitől. A hatóságok hamarosan már nem felszámolni szándékoztak a kalózokat, hanem biztosítani szabad fosztogatásukat anyagi ellenszolgáltatás fejében.

Tavaly őszre a garalai gazdaság is igen nehéz helyzetbe került a globális energiaválság miatt. A krízisre a garalai kormány részben a határok megerősítésével reagált, az oltalomkeresőket pedig a határtérségben újonnan létrehozott tranzitzónákban kezdték várakoztatni. A menekülő lugániaiak több esetben sérelmezték a garalai hatóságok általi durva bánásmódot, a túlzsúfoltságot, a fűtési-melegedési lehetőségek korlátozott voltát és a nyelvi akadályokat, mivel ügyeiket nem tudták anyanyelvükön intézni. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) helyszínen segítő munkatársai igyekeztek enyhíteni az ellátási és elhelyezési nehézségeken, azonban a UNHCR kormányzattal folyatatott tárgyalásai az emberségesebb bánásmódot illetően nem vezettek eredményre. Több nemzetközi hírcsatorna is dokumentumfilmet forgatott a helyben uralkodó állapotokról, amelynek hatására Lugánia kezdeményezte az ENSZ emberi jogi főbiztosának vizsgálatát. A garalai hatóságok körbevezették a helyszínre érkező főbiztost és kollégáit, aki november elején napvilágot látott jelentésében apróbb szabálysértésekről számolt be, de súlyos, szisztematikus emberi jogi jogsértéseket nem talált megalapozottnak.

A menekültek csalódottságuknak adtak hangot az ENSZ emberi jogi főbiztosának jelentése kapcsán, majd jogi képviselőik útján bejelentették, hogy az úgynevezett piloteljárás keretében az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordulnak az Emberi Jogok Európai Egyezménye több pontjának

megsértése miatt. Garala külön nyilatkozatban kommunikálta a Bíróság felé, hogy a tranzitzónák különleges státuszúak, így azokat eltérő jogi rezsim alá tartozónak tekintik, amelyben jogszerűen alkalmazzák megszorításokkal az emberi jogokat. A garalai érvelés szerint a tranzitzónában lévő személyek nagy része teljesebb ellátást kap, mint számos nehéz helyzetben lévő garalai állampolgár, valamint az állam a gazdasági helyzet miatt egyszerűen nem képes többet nyújtani a menekültek számára. Az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt az eljárás jelenleg is folyamatban van, annak lezárása legalább egy évet vesz igénybe, így a lugániai menekültek jogi képviselői a Bíróság Eljárási Szabályzatának 39. szabálya alapján ideiglenes intézkedések elrendelésének kezdeményezését fontolgatják a Bíróságnál.

A UNHCR fellépése mellett több állam is közvetítőként próbált részt venni a helyzet rendezésében. Közülük húszan egy közös tervezetet terjesztettek az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé, amelyben egy békefenntartó művelet létrehozását javasolták. A határozattervezet szerint a művelet kiterjedne egyrészt a két állam partszakaszának kalózkodás által érintett részére, másrészt a tranzitzónák működésének ellenőrzésére, releváns nemzetközi szervezetek bevonásával. Lugánia előzetesen jelezte, hogy támogatja a tervet, Garala képviselői azonban mindeddig nem nyilvánítottak véleményt.

Garala és Lugánia helyzete mit sem javult a tavalyi év végére. Decemberben a lugániai kormány átfogó korrupcióellenes intézkedések bevezetését jelentette be, amelynek fő célja a kalózokat kenőpénzek elfogadása fejében támogató katonatisztek és civil tisztviselők elmozdítása lett volna. Ezek megvalósítására azonban már nem kerülhetett sor, mivel szilveszter éjszakáján Salazco vezérezredes a fegyveres erők hozzá hű egységei segítségével megdöntötte a központi kormányzatot. A fővárosban, Banuliban néhány napos heves utcai harc után a puccsisták letörték a kormányerők ellenállását, és a korábbi kormánytagok és állami vezetők jelentős részét házi őrizet alá helyezték. Néhány magas rangú lugániai tisztviselőnek, így több miniszternek és a legfőbb ügyésznek sikerült külföldre menekülnie, ahonnan a szomszédos államok katonai beavatkozását sürgették. Az új (katonai) kormány ideiglenes jelleggel, rendeleti úton felfüggesztette a szólás-, gyülekezési és sajtószabadságot, amíg „a kedélyek le nem csillapodnak", konkrét időbeli korlátot azonban nem határozott meg.

Az új katonai junta hamarosan nyilatkozatok sorát adta ki, amelyekben részben cselekményeik jogszerűségét kívánták bizonyítani, részben a nemzetközi közösséget és a befektetőket kívánták megnyugtatni az ország kedvező biztonsági helyzetét ecsetelve. A környező államok közel kétharmada januárban elismerte az új kormányt, a szélesebb nemzetközi közösség véleménye azonban megoszlott a kérdésben, így Garala sem deklarálta az új kormány elismerését, és a diplomáciai kapcsolatokat felfüggesztve hazahívta nagykövetét Lugániából.

A kalóztevékenység fokozódása miatt Garala és az őt támogató államok január végén az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordultak, kérve, hogy a BT hozzon határozatot a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető helyzetben. A Biztonsági Tanácsban 8 igen szavazatot sikerült szerezni, a katonai fellépést lehetővé tevő határozatot azonban az állandó tagok egyike sem támogatta. Látva a Biztonsági Tanács megosztottságát, Garala és támogatói márciusban az ENSZ Közgyűléséhez fordultak, ahol a tagállamok közel háromnegyede támogatta, hogy egyrészt ítéljék el a lugániai kalóztevékenységet, másrészt deklarálják a nemzetközi közösség kötelezettségét a helyzet megoldása terén.

Február elején az ENSZ Közgyűlés határozatán felbátorodva Garala két másik, szomszédos állammal együtt fegyveres műveletbe kezdett Lugánia területén, csapást mérve a lugániai légierő bázisaira, valamint páncélosokat küldve Banuli irányába. A katonai műveletet humanitárius intervencióként állították be, arra hivatkozva, hogy csak a jelenlegi, általuk el nem ismert kormány elmozdításával állítható helyre a régióbéli biztonság és stabilitás, illetve szavatolható az emberi jogok betartása. Garala egyúttal azt is deklarálta, hogy nem fűződik gazdasági érdeke a katonai beavatkozáshoz. Legitimációs alapként pedig az ENSZ Közgyűlés határozatára hivatkoztak. A Lugániából elmenekült miniszterek és a legfőbb ügyész is üdvözölte a katonai műveletet, és támogatásukról biztosították Garalát.

Lugánia a támadás hírére azonnal teljes mozgósítást rendelt el, és minden katonai kapacitását bevetve igyekezett feltartóztatni a támadást. Mindeközben a garalai katonai művelet széles körű felháborodást váltott ki a nemzetközi közösségből. Lugánia ezt kihasználva meggyőzte az ENSZ Közgyűlésben a tagállamok több mint felét, hogy tanácsadó véleményt kérjenek a Nemzetközi Bíróságtól. A tanácsadó véleményben az államok a humanitárius intervenció jogszerűsége kapcsán kértek állásfoglalást a Bí-

róságtól, valamint – lugániai nyomásra – ideiglenes intézkedés elrendelését is kérték, felszólítva a Bíróságot, hogy rendelje el a Garala által indított katonai művelet beszüntetését.

Kérdések

a) Milyen jogi lehetőségei, illetve eszközei vannak a lugániai és garalai partok mentén kialakult helyzetben a parti államoknak és a nemzetközi közösségnek a kalóztevékenységgel szembeni fellépés érdekében?

b) Minimumkövetelményként mit kell biztosítania a nemzetközi jog vonatkozó szabályai szerint Garalának a területére menekültek számára?

c) Milyen további eszközök állnak az ENSZ rendelkezésére az emberi jogok védelmére hivatott mechanizmusai részéről, miután az emberi jogi főbiztos nem állapított meg súlyos jogsértést a garalai tranzitzónákban?

d) Milyen feltételekkel fordulhatnak a lugániai menekültek az Emberi Jogok Európai Bíróságához? Az Emberi Jogok Európai Egyezménye mely rendelkezéseinek megsértését vélné megalapozottnak?

e) Mennyiben javasolná ebben a helyzetben egy ENSZ-békeművelet létrehozását, és milyen jogalapon?

f) Hogyan hat a kormányelismerés megtagadása a Lugánia és Garala közötti diplomáciai és konzuli kapcsolatok alakulására?

g) Elfogadták az ENSZ Biztonsági Tanács határozatát? Ha a Biztonsági Tanács adott esetben nem tud cselekedni, átvállalhatja más ENSZ-szerv a nemzetközi béke és biztonság helyreállításának, fenntartásának feladatát? Válaszait indokolja!

h) Mennyiben feleltethető meg a garalai katonai művelet „humanitárius intervenciónak”?

i) Jogszerűen kért-e a közgyűlési többség ideiglenes intézkedést az ENSZ Nemzetközi Bíróságától a tanácsadó véleményben? Mennyiben köteles megválaszolni a Nemzetközi Bíróság a tanácsadó vélemény adása iránti felkérésben neki címzett jogkérdést?

9. JOGESET

Témakörök: a népek önrendelkezési joga, az erőszak tilalma, állam, immunitás, szokásjog, bírói vitarendezés, hadijog

Viria és Metulon két, eltérő kontinensen fekvő állam, amelyek diplomáciai kapcsolatban állnak egymással, azonban gazdasági, kereskedelmi kapcsolataik elenyészők. Mindkét állam tagja az ENSZ-nek és szakosított intézményeinek, de más nemzetközi szervezetnek nem. Mindkét állam tett alávetési nyilatkozatot, elismerve ezzel a Nemzetközi Bíróság joghatóságát. Viria alávetési nyilatkozata azonban tartalmaz egy kitételt, miszerint „az állam belső joghatóságához tartozó kérdések kapcsán a Nemzetközi Bíróságnak nincs joghatósága".

A Viria területén évszázadok óta élő khaszori kisebbség – amely az állam lakosságának mintegy harmadát teszi ki – hosszú ideje függetlenedni szeretne. Jelenleg részleges autonómiával rendelkeznek, amely kulturális és nyelvi jogokban ölt testet. A helyi közigazgatásban használhatják saját nyelvüket, azonban a központi hatalom adminisztratív akadályokkal blokkolta az etnikai alapon szerveződő khaszori párt megalapítását. A khaszori kisebbség elsődleges célkitűzése területi autonómia és saját parlament létrehozása volna, amit azonban Viria alkotmánya nem tesz lehetővé. Tavaly márciusban tüntetéssorozat kezdődött a khaszorik lakta településeken, amire a központi kormányzat egyre erőteljesebb rendőri fellépéssel reagált. A khaszorik egy kis csoportja ennek hatására militarizálódott, és terrortámadások sorozatával fenyegették meg Viria kormányát.

Tavaly nyáron a khaszorik saját maguk szerveztek népszavazást az általuk lakott területeken, ezen a résztvevők 80%-a voksolt az elszakadás mellett, jóllehet a választópolgárok csupán 45%-a vett részt a referendumon. A központi kormányzat érvénytelennek nyilvánította a népszavazást, mivel azt egy be nem jegyzett párt szervezte, az arra hatáskörrel rendelkező hivatalos hatóság helyett. A khaszorik politikai szervezete ettől függetlenül a „népszavazás" eredményére hivatkozva deklarálta az elszakadást, az önálló Khaszória megalapítását, valamint kormányuk létrejöttét. Viria kormányfője bejelentette,

hogy az alkotmányellenesen létrejött államalakulatot soha nem fogja elismerni, majd fegyveres erőit mozgósította az általuk „lázadásnak" tekintett mozgalom leverésére és az „állam elleni bűncselekmények elkövetőinek" felelősségre vonására. A khaszorik helyzete azonban megosztotta mind Viria lakosságát, mind a hadsereg vezetését. Utóbbi nem kívánt erőszakkal fellépni, ezért a fegyveres erők megálltak az újonnan kialakított határon, és nem hatoltak be khaszori területre.

Az ENSZ tagállamainak véleménye megoszlik az új állam elismerése kapcsán. Metulon az elsők között ismerte el Khaszóriát, Viria heves tiltakozása mellett. Viria államfője tavaly ősszel több államba is ellátogatott, igyekezve meggyőzni az országok vezetőit, ne ismerjék el az újonnan kikiáltott entitást. Amikor Viria államfőjének gépe Metulon légtere felett haladt át, a helyi légi irányítás leszállásra kötelezte az államfő gépét biztonsági kockázatra hivatkozva. Biztonsági szakemberekkel vették körbe a gépet, nem engedték kiszállni az államfőt, továbbá követelték a gép átvizsgálásának lehetővé tételét, amit Viria államfője megtagadott. A csomagokat Metulon hatóságai az ellenállást legyűrve levették a gépről, viszont nem bontották fel, csupán drogkereső kutyákkal szagoltatták meg, illetve radioaktív sugárzást mérő Geiger–Müller-számlálóval ellenőrizték. Intenzív nemzetközi nyomásra a leszállást követő 24 óra múlva adták meg végül a felszállási engedélyt a viriai államfő gépe számára.

A fenti incidenst követően Viria tavaly november végén a Nemzetközi Bírósághoz fordult peres eljárást kezdeményezve, kérve a bíróságtól, hogy állapítsák meg: a Metulon által foganatosított intézkedések megsértettek az államfői immunitás nemzetközi szokásjogi normáját. Metulon még aznap eljuttatott egy jegyzéket a Nemzetközi Bíróság Titkársága részére, amely szerint visszavonja az általa korábban tett alávetési nyilatkozatot.

Idén januárban egy szélsőségesen nacionalista, egységpárti kormány került hatalomra Viriában, amely azonnal leváltotta a hadsereg vezetését, és hozzá ideológiában illeszkedő főtisztekkel töltötte fel a vezérkart. Az új kormány és haderő-parancsnokság néhány szomszédos állam hathatós anyagi támogatása mellett támadást indított Khaszória, a khaszori csoport nemrég kikiáltott állama ellen. A viriai kormány nyilatkozatában rendkívüli katonai műveletnek, a „rend és egység helyreállításaként", valamint

a szakadár, terroristának titulált mozgalmakkal szembeni fellépésként aposztrofálta cselekményét.

Khaszória központi kormányzata a viriai támadások súlya alatt napok alatt összeomlott és lemondott, a fegyveres erők és a polgári vezetés döntő része a szomszédos Metulonba menekült. A következő hetekben menekültek hullám indult a khaszorik lakta területekről Metulon irányába: több tízezren lépték át a határt biztonságot keresve. Metulon vezetése barbár, a népek önrendelkezési jogával és az ENSZ Alapokmányával szembemenő aktusként jellemezte a viriai erők akcióját.

Magas rangú khaszori vezetőknek tulajdonított közösségimédia-fiókok a harc folytatására és a haza visszaszerzésére szólítottak fel. Egy héttel ezt követően rendszeresen érkeztek rakéták Metulon területéről viriai katonai célpontok ellen, amelyek jelentős károkat okoztak és kulcsfontosságú infrastruktúrát is megrongáltak Viria területén. Viria többször felszólította Metulont a nála bujkáló személyek átadására, amely ezt megtagadta, azzal érvelve, hogy polgári személyek esetén menekültekről van szó, akiket védelem illet meg, kombattánsokat pedig nem ad át a viriai hatóságoknak, mivel ott köztörvényes bűnözőként vonnák őket felelősségre. Utóbbi állítást Viria sosem cáfolta.

Február elején a viriai katonai vezetés határ melletti támaszpontjairól átfogó, koordinált rakétatámadást intézett a Metulon területén lévő khaszori katonai bázisokkal szemben. A támadásban 123 katonai egyenruhát viselő és 45 civil személy vesztette életét, és több mint 200-an megsebesültek. A rakéták okozta robbanások és tüzek hatására a két állam határán lévő erdő lángra kapott, és közel 60%-a tűz martalékává vált. Az egyik „eltévedt" rakéta a környező víztározóba csapódott, aminek következtében hozzávetőlegesen 300 km² került víz alá, és fél tucat kisebb település lakosságát evakuálni kellett. Viria szerint ez „nem állami szereplőkkel szembeni jogszerű fellépésnek, az ellenség kifüstölésének tekinthető, járulékos veszteségek pedig minden fegyveres konfliktusban előfordulnak". A hadsereg X-en közzétett rövid üzenetében jelezte, további akciókat nem terveznek, mivel „sikerült kihúzni a khaszori kígyó méregfogát". A sajtó kérdésére deklarálták, a nemzetközi jog alapján önvédelemnek tekinthető magatartásuk.

Az eseményeket követően válságtanácskozásra ült össze Metulon kormánya, ahol kijelentették: nem hagyják válasz nélkül az ország területi épségének megsértését. Metulon egységei még aznap átlépték a viriai határt, megszállva a határ menti falvakat, katonai létesítményeket, valamint azokat a közlekedési csomópontokat, ahol a katonai és kereskedelmi ellátási vonalak haladnak át. A viriai rakétasilókat felrobbantották, a polgári lakosságot listázták, kijárási tilalmat rendeltek el, ezt követően különleges bíróságokat állítottak fel, ahol az online applikációkon megosztott, katonai tartalmú képekért kémkedés miatt jelentős pénzbüntetésre – súlyos esetben vagyonelkobzásra – ítélték gyorsított eljárásban a megszállt területek lakosait.

Mivel egyik fél sem érezte kellően erősnek magát a teljes katonai győzelemhez, úgy döntöttek, egy önálló nemzetközi szerződés, kompromisszum keretében rendezik a köztük lévő viszályt, és feltették kérdéseiket a Nemzetközi Bíróságnak.

Kérdések

a) Mennyiben volt lehetősége a khaszori népcsoportnak elszakadni Viriától a nemzetközi jog alapján? Tekinthetjük a történteket úgynevezett jogorvosló elszakadásnak? Miért?

b) Jellemezze Khaszoria jogi helyzetét: létrejött új állam a nemzetközi jog alapján? Milyen jogkövetkezményekkel jár ez a többi országra nézve?

c) Sérült-e az államfőket megillető immunitás Metulon hatóságainak cselekményei miatt? Válaszát indokolja!

d) Milyen feltételek mellett állapítható meg a Nemzetközi Bíróság joghatósága az ügyben az államfői immunitás mint szokásjogi norma megsértése tárgyában?

e) Mennyiben tekinthetők menekültnek a Metulonba érkező polgári személyek?

f) Igazolható-e önvédelemre való hivatkozással Viria állam Metulon területén végrehajtott katonai akciója? Válaszát indokolja!

g) Mennyiben tekinthetők megengedhető járulékos veszteségnek a polgári áldozatok és az okozott környezetkárosítás?

h) Milyen mértékben tekinthető a hadijogi normával összeegyeztethetőnek Metulon magatartása a megszállt területeken?

10. JOGESET

Témakörök: szerződéstan, az erőszak tilalma, diplomáciai vitarendezés, hadijog, emberi jogok, a menekültek jogai, állam, nemzetközi környezetvédelmi jog

Felasztánia egy kereskedelem-, turizmus- és innovációfókuszú állam a kontinens keleti, tengerparti oldalán, amely kiterjedt diplomáciai kapcsolatokkal rendelkezik és tagja számos nemzetközi szervezetnek, így az ENSZ-nek és szakosított intézményeinek, valamint a WTO-nak, a regionális szervezetek közül azonban egynek sem.

Alasztánia egy iparilag fejlett, gyógyszer- és fegyvergyártásra, valamint az utóbbi időben robotikára összpontosító állam Felasztániától nyugatra. Felasztániával ellentétben azonban nem tengerparti állam, így kereskedelmi lehetőségei korlátozottak. Alasztánia tagja az ENSZ-nek és szakosított intézményeinek, valamint az OECD-nek, azonban regionális szervezeteknek és a WTO-nak nem.

A két állam között terül el a sivatagos Tatuin, amely fejlődő országként elsősorban az agrárszektorra fókuszál, és jelentős mértékben szomszédai, illetve a nemzetközi közösség segítségére szorul fejlesztések terén. A külföldi segítségnyújtás egyben befolyásszerzést is jelent a környező két állam részéről Tatuin belügyeibe, amit sok tatuini heves ellenérzéssel fogad.

Egy 1995-ben kötött kereskedelmi megállapodás szerint Alasztánia Felasztánia kikötőit veszi igénybe egy meghatározott éves összeg megfizetése ellenében, amely azonban 30 év alatt nem emelkedett. Felasztánia többször kezdeményezte a szerződés módosítását egyrészt az inflációra és a megnövekedett költségekre hivatkozva, másrészt arra, hogy az 1995 óta eltelt időszakban a megváltozott kereskedelmi kapcsolatok okán a kikötőit egyre nagyobb mértékben veszi igénybe az alasztániai áruk mozgatása, így saját kereskedelmi tevékenységük ellátása is nehézségekbe ütközik. Alasztánia következetesen elzárkózott a tárgyalások elől arra hivatkozva, hogy a szerződés nem tartalmaz változtatási lehetőségre vonatkozó rendelkezést, és határozatlan időre köttetett. A tárgyalás-előkészítő anyagokból *(travaux préparatoires)* pedig arra lehet következtetni, hogy azt a felek a 90-es évek pattanásig feszült politikai helyzetében kötötték, egy küszöbönálló fegyveres konfliktus elkerülése céljából. A tavalyi év eleji sikertelen, többfordulós

diplomáciai tárgyalásokat követően Felasztánia Alasztániához akkreditált nagykövete Alasztánia külügyekért felelős miniszterének szóbeli jegyzéket *(note verbale)* adott át, amelyben jelezte: országa felmondottnak tekinti a két állam közötti 1995-ös kereskedelmi szerződést, fő indokként a körülmények alapvető megváltozását *(clausula rebus sic stantibus)* jelölve meg.

Alasztánia nem fogadta el a kereskedelmi szerződés felmondását. Tavaly szeptemberben Alasztánia elnöke kijelentette, hogy a szerződés rendelkezései szerint fogják a továbbiakban is használni Felasztánia kikötőit. Ahogy fogalmazott: „így vagy úgy, de megoldjuk; ha kell, megszerezzük". Amikor az ENSZ Közgyűlés folyosóján, New Yorkban összefutott Felasztánia miniszterelnöke és Alasztánia elnöke, a miniszterelnök nyíltan rákérdezett, miként kell értelmezni a korábbi kijelentését. Alasztánia elnöke erre a jelen lévő diplomaták előtt annyit felelt: „Maga szerint hogy? A miénk lesz." Felasztánia ezt követően az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult, azzal vádolva Alasztániát, hogy az elnök kijelentései megsértik az ENSZ Alapokmányát, mivel erőszakkal való fenyegetésnek tekinthetők. A Biztonsági Tanács megvitatta az ügyet, és 9 : 6 arányban elfogadott határozatában felszólította Alasztániát, hogy hagyjon fel az erőszakkal való fenyegetéssel, és békés eszközökkel rendezze vitáját Felasztániával.

Alasztánia nem reagált az ENSZ Biztonsági Tanács határozatára. Tavaly novembertől kezdve a felasztániai hatóságok arra lettek figyelmesek, hogy egyre több baleset, incidens és meghibásodás történt a kikötőkben: daruk romlottak el, tehervonatok siklottak ki, hajók kaptak léket. Nőtt továbbá a bűncselekmények és a rendőrség által kezdetben vandalizmusnak titulált cselekmények száma (például rakományok rongálódtak meg). December 6-án az egyik hajó fedélzetén nagy robbanás történt, amelyben 15 matróz életét vesztette, és igen jelentős anyagi kár keletkezett, mivel a megrongált hajó egy újonnan létrehozandó mesterségesintelligencia-adatközponthoz szállított volna chipeket nagy mennyiségben. A detonátor maradványain tűzszerészek az alábbi feliratot rekonstruálták: „a TÉLAPÓ hozta". A média rögtön felkapta a hírt, különösen miután három nappal később YouTube-csatornáján a TÉLAPÓ nevű szervezet, amely a Tatuini Értelmiségiek Liberális Akció Pártjának Osztagát takarja, magára vállalta a merénylet elkövetését. A nemzetközi közvélemény által terrorista csoportként számontartott szervezet tagadta, hogy bármely állam nevében és érdekében járt volna el. Követelték ugyanakkor a Tatuin belügyeibe történő külföldi befolyásolás megszüntetését. Ellenkező esetben további akciókat helyeztek kilátásba.

Egy héttel később Felasztánia kormánya egy „kisokost" kezdett köröztetni a médiában, amelyet – állításuk szerint – alasztániai titkosszolgálati szervek állítottak össze a TÉLAPÓ-nak, és amely tanácsokat és útmutatást tartalmazott többek között arra vonatkozóan is, miként kell sikeres terrorakciókat megvalósítani, vagy hogyan célszerű célpontot választani. Alasztánia természetesen koholmánynak minősítette a „kisokost", és tagadta, hogy bármi köze lenne a dokumentumhoz. A témában nyilatkozó független szakértők döntő többsége valódinak vélte az anyagot, különösen miután kiderült, hogy az alasztániai kormányhoz köthető cégek ciprusi és szingapúri bankokon keresztül komolyabb összegeket folyósítottak a TÉLAPÓ számára.

Az elmérgesedő konfliktust látva Tatuin kormánya sürgette a felek közti békés vitarendezést, és felajánlotta a tatuini királyi palota épületét a vitarendezés helyszínének. Tavaly karácsonykor Tatuin királya az X közösségimédia-platformon ötleteket kezdett köröztetni arra vonatkozóan, hogy miként lehetne megoldani a felek közti konfliktust. Ebben több forgatókönyvet is felvázolt: módosított kereskedelmi szerződést, teljes körű jóvátételt a chipeket szállító hajó elsüllyesztéséért, valamint szorgalmazta egy ENSZ-hez sem kötődő semleges testület létrehozását, amely az alasztániai kormány és a TÉLAPÓ közötti feltételezett kapcsolatot vizsgálná. A felek egyelőre nem reagáltak a tatuini király felajánlására és felvetéseire.

Miután a tatuini király diplomáciai vitarendezésre irányuló kísérleteire a felek nem reagáltak, az idei év első heteiben az Alasztánia és Felasztánia közötti viszony tovább romlott. A TÉLAPÓ-hoz köthető elemek újabb és újabb robbantásokat hajtottak végre Felasztánia területén, fokozódó ember- és anyagi áldozatokat követelve. Felasztánia – miután többször, eredménytelenül felszólította Tatuint a TÉLAPÓ felszámolására – arra a következtetésre jutott, hogy Tatuin nem képes fellépni a szervezettel szemben, így a felasztániai kormány úgy döntött, saját kezébe veszi a helyzet rendezését. E cél elérése érdekében 25 000 fős, jól képzett fegyveres csapatot szerződtetett határozatlan időre, fix havi juttatásért cserébe, a kormány álláspontja szerint „biztonsági szakértőként" foglalkoztatva őket. A Felasztánia által szerződtetett fegyveresek behatoltak Tatuin területére, és ott több száz négyzetkilométeren „biztonsági zónákat" hoztak létre, átvéve az ellenőrzést két, határ menti város felett. A TÉLAPÓ és Tatuin kormánya fegyveres támadásnak és megszállásnak könyvelve el az eseményeket a nemzetközi közösség segítségét kérte, azonban kevés állam állt ki nyíltan a sivatagi

ország mellett. A TÉLAPÓ egyes egységei felvették a harcot a Felasztánia által szerződtetett „biztonsági szakértőkkel", és így a sivatag dűnéi között heves összeütközések zajlottak hónapokon keresztül.

Mindeközben számos tatuini a harcok elől az ország nyugati részeibe menekült, vagy onnan tovább Alasztánia területére. Alasztánia kezdetben mindenkit beengedett, majd látva a menekültek egyre nagyobb számát, arra az álláspontra helyezkedett, hogy közülük nem mind menekült, sokan gazdasági bevándorlók, ezért lezárta a határátkelőket. Egy februári napon azonban bejelentették, csak akkor engedik be az országba belépni kívánókat, ha szakképesítéssel vagy – ahogy a kormányszóvivő fogalmazott – „valódi, értelmes végzettséggel" rendelkeznek. A sajtótájékoztatón Alasztánia kormányszóvivője újságírói kérdésre elmondta „nem a szabad bölcsészeket és a szociális ellátórendszert csak megterhelő ingyenélőket várjuk". Tovább bonyolította a helyzetet, hogy míg Alasztánia alkotmánya alapján konzervatív, keresztény állam, addig Tatuinban engedélyezett mind a többnejűség, mind a többférjűség (poligámia és poliandria). A Tatuinból érkezők azzal szembesültek az Alasztániába való bejutáskor, hogy a határon azt kérték tőlük, válasszanak, ki minősüljön Alasztániában házastársnak. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy a „nem választott" házastárs alasztániai jog alapján megszűnt házastársnak lenni, a közös gyermekek pedig szintén nem minősülhettek törvényes leszármazottaknak. Mind Alasztániában, mind Tatuin területén több emberi jogi csoport hevesen kritizálta az alasztániai menekültpolitikát. Az ENSZ menekültügyi főbiztosa pedig nyilatkozatban elítélte „az embertelen és családokat szétszakító kormányzati attitűdöt".

Márciusban tovább folytatódtak a harcok Tatuin területén. Felasztánia még több „biztonsági szakértőt" szerződtetett, akiknek sikerült a főváros felett is megszerezni az ellenőrzést. A zűrzavarban a kormány lemondott, a parlament épülete romhalmazzá vált, a legfelsőbb bírói fórum legtöbb tagja, valamint a király is külföldre menekült. Az anarchikus állapotok közepette a tatuini király könnyekkel küszködve külföldről szólt népéhez, bejelentve, „itt a vég, országunk elveszett, nincs jövőnk". Néhány nappal később holtan találtak rá szállodai szobájában. Egyedül a TÉLAPÓ jelentette be, hogy a végsőkig folytatja a harcot, ha kell minden megszállóval szemben, akár gerillataktika alkalmazásával is, közben pedig „földalatti kormányt" alakítottak. A kaotikus helyzetben mind Alasztánia, mind Felasztánia egyetértett abban, hogy Tatuin megszűnt, így határozatlan ideig,

a közrend biztosítására hivatkozva felosztották egymás között Tatuin területét. Március végére mindkét állam bejelentette az általa megszállt terület anyaországhoz való csatolását.

Áprilisban Alasztánia kiterjesztette ipari létesítményeinek működését az általa ellenőrzött tatuini területekre. Számos ércfeldolgozó és olvasztóüzemet telepített az igen kedvező fekvésű, nyersanyagokban gazdag tatuini területekre. A melléktermékként kitermelt anyagot a határhoz közel föld alá ásták, fölé kupolát építettek, azonban a talajba kerülve az azokból kiváló kémiai anyagok átszivárogtak a Felasztániával közös határ másik oldalára, jelentős károkat okozva a helyi növény- és állatvilágban, továbbá veszélyeztetve az ivóvízkészletet is. Felasztánia az amúgy is felfokozott helyzetben felszólította Alasztániát, vállalja a felelősséget és akadályozza meg a további környezetkárosítást. Alasztánia ezzel szemben arra hivatkozott, saját szakértői szerint ez csupán elkerülhetetlen járulékos veszteség, amelynek minimalizálása érdekében így is mindent megtettek.

Kérdések

a) Mennyiben tekinthető jogszerűnek az 1995-ös kétoldalú kereskedelmi szerződés fentiek szerinti felmondása?

b) Fejtse ki, helyesen járt-e el a Biztonsági Tanács, amikor erőszakkal való fenyegetésnek minősítette az alasztániai elnök kijelentését?

c) Mennyiben és milyen feltételekkel tudható be a TÉLAPÓ magatartása Alasztániának? Megállapítható-e Alasztánia felelőssége a kikötői robbantás miatt?

d) A diplomáciai vitarendezési módok közül melyeknek feleltethetők meg a Tatuin által felajánlott lehetőségek; és kötelesek-e az érintett felek azokat elfogadni?

e) Miként minősülnek a hadijog szerint a Felasztánia által szerződtetett biztonsági szakemberek, és miként a TÉLPÓ-hoz köthető fegyveresek?

f) Mennyiben feleltethető meg a nemzetközi menekültjogi normákkal, és mennyiben sérti azokat Alasztánia menekültpolitikája?

g) Mennyiben elfogadható érvelés Alasztánia és Felasztánia részéről, hogy Tatuin mint állam megszűnt létezni?

h) Milyen mértékben felelős Alasztánia a határon átnyúló károkozásért, és mit tehet, mit kérhet Felasztánia ebben a helyzetben?

JOGESETEK JEGYZÉKE

A jogeset neve	A döntés éve	Fórum	Felek	Témakör
A csendes-óceáni nukleáris kísérletek ügyei	1974	Nemzetközi Bíróság	Ausztrália v. Franciaország; Új-Zéland v. Franciaország	egyoldalú jognyilatkozatok
A Chagos-szigetek ügye	2019	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a Közgyűlés kezdeményezésére)	alapelvek; önrendelkezési jog
A chorzówi gyár ügye	1928	Állandó Nemzetközi Bíróság	Németország v. Lengyelország	államfelelősség jellege
A Csendes-óceánhoz való kijutás iránti tárgyalási kötelezettség ügye	2018	Nemzetközi Bíróság	Bolívia v. Chile	terület, tér; tárgyalás
A dél-kínai-tengeri mesterséges szigetek ügye	2016	Állandó Választottbíróság	Fülöp-szigetek v. Kínai Népköztársaság	szigetek és mesterséges szigetek helyzete a tengerjogban
Az északi-tengeri kontinentális talapzat ügye	1969	Nemzetközi Bíróság	Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) v. Dánia/ Hollandia	kontinentális talapzat számítása és kijelölése; méltányosság
A Hanish-szigetek hovatartozásának ügye	1998	Állandó Választottbíróság	Eritrea v. Jemen	szigetek hovatartozása, tengeri határ kijelölése
A Kelet-Grönland-ügy	1933	Állandó Nemzetközi Bíróság	Dánia v. Norvégia	egyoldalú jognyilatkozatok
A Kongó területén végrehajtott fegyveres cselekmények ügye	2005	Nemzetközi Bíróság	Kongói Demokratikus Köztársaság v. Uganda	a Nemzetközi Bíróság eljárása – szakértők
A Korfu-szoros ügye	1949	Nemzetközi Bíróság	Egyesült Királyság v. Albánia	a Nemzetközi Bíróság joghatósága és a forum prorogatum esete; a békés áthaladás joga

A jogeset neve	A döntés éve	Fórum	Felek	Témakör
A letartóztatási parancs ügye (Yerodia-ügy)	2000	Nemzetközi Bíróság	Kongói Demokratikus Köztársaság v. Belgium	immunitás
A Nemzetközi Polgári Repülésügyi Szervezet joghatóságával szembeni fellebbezés ügye	2020	Nemzetközi Bíróság	Bahrein, Egyesült Arab Emírségek, Egyiptom, Szaúd-Arábia v. Katar	légijog
A Palmas-sziget ügye	1928	Állandó Választottbíróság	Egyesült Államok v. Hollandia	választottbíráskodás; elbirtoklás
A Preah Vihear-templom ügye	1962	Nemzetközi Bíróság	Kambodzsa v. Thaiföld	tévedés
A teheráni amerikai diplomáciai és konzuli személyzet ügye (teheráni túszügy)	1980	Nemzetközi Bíróság	Amerikai Egyesült Államok v. Irán	felelősség – betudhatóság; a diplomáciai személyzet immunitása; a diplomáciai helyiség sérthetetlensége
Akayesu-ügy	2001	Ruanda Nemzetközi Büntető-törvényszék	Ügyész v. Jean-Paul Akayesu	népirtás; ad hoc törvényszékek
Al-Mahdi-ügy	2016	Nemzetközi Büntetőbíróság	Ügyész v. Ahmad al-Faqi al-Mahdi	kulturális örökség védelme fegyveres konfliktusban; az ICC joghatósága és eljárása
Az angol–norvég halászati vita ügye	1951	Nemzetközi Bíróság	Egyesült Királyság v. Norvégia	szokásjog és örökös tiltakozó helyzete
Az antarktiszi bálnavadászat ügye	2014	Nemzetközi Bíróság	Ausztrália és Új-Zéland v. Japán	az Antarktisz körüli vizek helyzete; veszélyeztetett fajok nemzetközi védelme
Barcelona Traction-ügy	1970	Nemzetközi Bíróság	Belgium v. Spanyolország	diplomáciai védelem jogi személy esetén

A jogeset neve	A döntés éve	Fórum	Felek	Témakör
Bernadotte-ügy (Az Egyesült Nemzetek szolgálatában elszenvedett károk miatti kártérítés ügyében hozott tanácsadó vélemény)	1949	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a Közgyűlés kezdeményezésére)	nemzetközi szervezetek jogalanyisága
Bős–Nagymaros-ügy	1997	Nemzetközi Bíróság	Magyarország v. Szlovákia	szerződések megszűnése; jogellenességet kizáró körülmények; államutódlás; környezetvédelmi normák
Caroline-ügy	1842	angol–amerikai diplomáciai rendezés	Egyesült Királyság v. Egyesült Államok	önvédelem
Čelebići-ügy	1998	Volt Jugoszlávia Nemzetközi Törvényszék (ICTY)	Ügyész v. Zejnil Delalić, Zdravko Mucić, Hazim Delić és Esad Landžo	hadifoglyok és polgári személyek státusza; parancsnoki és elöljárói felelősség tartalma
Charles Taylor-ügy	2012	Sierra Leone-i Különleges Törvényszék	Ügyész v. Charles Ghankay Taylor	gyermekkatonák; hibrid bíróságok eljárása és joghatósága
Diallo-ügy	2012	Nemzetközi Bíróság	Guinea v. Kongói Demokratikus Köztársaság	a felelősség jogkövetkezményei; kártérítés; diplomáciai védelem
Dogger Bank-i incidens	1905	Angol–orosz–francia–amerikai–osztrák tényfeltáró bizottság	Egyesült Királyság v. Oroszország	tényfeltárás
Hadizsákmányügyek	1862	USA Legfelsőbb Bírósága	N/A	hadviselő félként elismert felkelők helyzete
Ilias és Ahmed-ügy	2021	Emberi Jogok Európai Bírósága	Ilias és Ahmed v. Magyarország	menekültek nemzetközi jogi státusza
J.C. és Mások v. Belgium	2021	Emberi Jogok Európai Bírósága	J.C. és Mások v. Belgium	az Apostoli Szentszék nemzetközi jogi jogalanyisága és immunitása

A jogeset neve	A döntés éve	Fórum	Felek	Témakör
KlimaSeniorinnen-ügy	2024	Emberi Jogok Európai Bírósága	Verein Klima-Seniorinnen Schweiz és Mások v. Svájc	tevési kötelezettség az állam részéről a klímacélok elérése érdekében
Koszovó tanácsadó vélemény	2010	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a Közgyűlés kezdeményezésére)	államiság/függetlenség egyoldalú kinyilvánítása
LaGrand-ügy	2001	Nemzetközi Bíróság	Németország v. USA	konzuli védelem
Lawless-ügy	1961	Emberi Jogok Európai Bírósága	Lawless v. Írország	derogáció emberi jogok terén
Lotus-ügy	1927	Állandó Nemzetközi Bíróság	Franciaország v. Törökország	joghatóság – területi elv
Lovelace-ügy	1981	ENSZ Emberi Jogi Bizottság	Sandra Lovelace v. Kanada	ENSZ emberi jogi rendszere, kisebbségek jogai, őslakosok jogai
Megszállt palesztin területekkel kapcsolatos tanácsadó vélemény(ek)	2004 2024 2025	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a Közgyűlés kezdeményezésére)	hadijog – megszállás
Namíbia tanácsadó vélemény	1971	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a Biztonsági Tanács kezdeményezésére)	nemzetközi szervezetek határozatai
A népirtás elleni egyezményhez fűzött fenntartások ügye	1951	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a Közgyűlés kezdeményezésére)	nemzetközi szerződéshez fűzött fenntartások és kifogások viszonya
Népirtás-ügy (Srebrenica)	2007	Nemzetközi Bíróság	Bosznia-Hercegovina v. Szerbia és Montenegró	felelősség – kötelezettségszegés
Nicaragua-ügy	1986	Nemzetközi Bíróság	Nicaragua v. Egyesült Államok	erőszak tilalma; beavatkozás tilalma; fegyveres támadás
Nottebohm-ügy	1955	Nemzetközi Bíróság	Liechtenstein v. Guatemala	diplomáciai védelem természetes személy esetén

A jogeset neve	A döntés éve	Fórum	Felek	Témakör
Nukleáris fegyverekkel való fenyegetés és e fegyverek alkalmazásának jogszerűsége tanácsadó vélemény	1996	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a WHO, majd a Közgyűlés kezdeményezésére)	tiltott hadviselési eszközök és módok; nukleáris fegyverek
Nyugat-Szahara tanácsadó vélemény	1975	Nemzetközi Bíróság	tanácsadó vélemény (a Közgyűlés kezdeményezésére)	tanácsadó vélemény; önrendelkezési jog; terra nullius
Ongwen-ügy	2021	Nemzetközi Büntetőbíróság	Ügyész v. Dominic Ongwen	gyermekkatonaság; az ICC joghatósága és eljárása
Papírgyár-ügy	2010	Nemzetközi Bíróság	Argentína v. Uruguay	folyók jogi helyzete
Rainbow Warrior-ügy	1990	ad hoc választottbíróság	Új-Zéland v. Franciaország	végszükség
Simić-ügy	2003	Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék	Ügyész v. Simić és Mások	az ICRC függetlensége, pártatlansága
Strugar-ügy	2008	Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék	Ügyész v. Pavle Strugar	a humanitárius jog alapelvei
Szerif-ügy	1999	Emberi Jogok Európai Bírósága	Szerif v. Görögország	a kisebbségek jogai
Tadić-ügy	1997	Volt Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék	Ügyész v. Duško Tadić	Genfi Egyezmények közös 3. cikke
Tyrer-ügy	1978	Emberi Jogok Európai Bírósága	Tyrer v. Egyesült Királyság	a helyi törvényhozás általi emberi jogi jogsérelem és betudhatóság
Wimbledon-ügy/ A Kieli-csatorna ügye	1923	Állandó Nemzetközi Bíróság	Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Japán v. Németország	a nemzetközi jog és a belső jog viszonya; szuverenitás

FELHASZNÁLT IRODALOM

European Court of Human Rights (1961): *Case of Lawless v. Ireland (No. 3)*. Online: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57518

European Court of Human Rights (1978): *Case of Tyrer v. The United Kingdom*. Online: https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57587

European Court of Human Rights (1999): *Case of Serif v. Greece*. Online: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58518

European Court of Human Rights (2019): *Case of Ilias and Ahmed v. Hungary*. Online: https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-198760

European Court of Human Rights (2021): *J.C. and Others v. Belgium – 11625/17*. Online: https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-13427

European Court of Human Rights (2024): *Case of Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland*. Online: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-233206

Greenwood, Christopher (2009): The Caroline. *Oxford Public International Law*, 2009. április. Online: https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e261

International Court of Justice (1923): *S.S. "WIMBLEDON" Judgment of 17 August 1923 (Series A, No. 1) First Annual Report of the Permanent Court of International Justice (1 January 1922 – 15 June 1925), Series E, No. 1, pp. 163–168*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/permanent-court-of-international-justice/serie_A/A_01/03_Wimbledon_Arret_08_1923.pdf

International Court of Justice (1949a): *Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania)*. Online: www.icj-cij.org/case/1

International Court of Justice (1949b): *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949, p. 174*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/4/004-19490411-ADV-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (1951a): *Fishieries Case (United Kingdom v. Norway) Judgment of December 18th, 1951: I.C.J. Reports 1951, p. 116*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/5/005-19511218-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (1951b): *Reservations to the Convention on Genocide, Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1951, p. 15*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/12/012-19510528-ADV-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (1955): *Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala)*. Online: www.icj-cij.org/case/18

International Court of Justice (1962): *Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Merits, Judgment of 15 June 1962: I.C.J. Reports 1962, p. 6*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/45/045-19620615-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (1969): *North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands)*. Online: www.icj-cij.org/case/52

International Court of Justice (1970): *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain) (New Application: 1962)*. Online: www.icj-cij.org/case/50

International Court of Justice (1971): *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1971, p. 16*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (1974a): *Nuclear Tests (Australia v. France), Judgement, I.C.J. Reports 1974, p. 253*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/58/058-19741220-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (1974b): *Nuclear Tests (New Zealand v. France), Judgment, I.C.J. Reports 1974, p. 457*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/59/059-19741220-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (1975): *Western Sahara*. Online: www.icj-cij.org/case/61

International Court of Justice (1980): *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran) Judgment*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/64/6293.pdf

International Court of Justice (1986): *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. Online: www.icj-cij.org/case/70

International Court of Justice (1996): *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*. Online: www.icj-cij.org/case/95

International Court of Justice (1997): *Case Concerning Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary-Slovakia), Judgment, I.C.J. Reports 1997, p. 7*. Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (2000): *Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)*. Online: www.icj-cij.org/case/121

International Court of Justice (2001): *LaGrand (Germany v. United States of America)*. Online: www.icj-cij.org/case/104

International Court of Justice (2004): *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. Online: www.icj-cij.org/case/131

International Court of Justice (2005): *Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application: 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda)*. Online: www.icj-cij.org/case/126

International Court of Justice (2007): *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 43.* Online: www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (2010a): *Accordance With International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo.* Online: www.icj-cij.org/case/141

International Court of Justice (2010b): *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay).* Online: www.icj-cij.org/case/135

International Court of Justice (2012): *Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic Republic of the Congo), Compensation, Judgment, I.C.J. Reports 2012, p. 324.* Online: https://bit.ly/4hvAJud

International Court of Justice (2014): *Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan: New Zealand intervening).* Online: www.icj-cij.org/case/148

International Court of Justice (2018): *Obligation to Negotiate Access to the Pacific Ocean (Bolivia v. Chile).* Online: www.icj-cij.org/case/153

International Court of Justice (2019): *Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965 – Summary of the Advisory Opinion.* Online: www.icj-cij.org/node/105779

International Court of Justice (2020): *Appeal relating to the Jurisdiction of the ICAO Council under Article 84 of the Convention on International Civil Aviation (Bahrain, Egypt, Saudi Arabia and United Arab Emirates v. Qatar).* Online: www.icj-cij.org/case/173

International Court of Justice (2024): *Legal Consequences Arising From the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem.* Online: www.icj-cij.org/case/186

International Court of Justice (2025): *Obligations of Israel in relation to the Presence and Activities of the United Nations, Other International Organizations and Third States in and in relation to the Occupied Palestinian Territory.* Online: www.icj-cij.org/case/196

International Criminal Court (2016): *The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi.* Online: www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/12-01/15-171

International Criminal Court (2021): *The Prosecutor v. Dominic Ongwen.* Online: www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/04-01/15-1762-red

International Criminal Tribunal for Rwanda Tribunal pénal international pour le Rwanda (2001): *The Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu.* Online: https://ucr.irmct.org/LegalRef/CMSDocStore/Public/English/Judgement/NotIndexable/ICTR-96-04/MSC15451R0000621563.PDF

International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (1997): *The Prosecutor v. Duško Tadić a/k/a „Dule".* Online: www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-tsj70507JT2-e.pdf

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (1998): *Celebici case: the Judgement of the Trial Chamber. Zejnil Delalic acquitted, Zdravko Mucic sentenced to 7 years in prison, Hazim Delic sentenced to 20 years in prison, Esad Landzo sentenced to 15 years in*

prison. Online: www.icty.org/en/press/celebici-case-judgement-trial-chamber-zejnil-delalic-acquitted-zdravko-mucic-sentenced-7-years

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (2008): *Appeals Judgement Summary For Pavle Strugar.* Online: www.icty.org/en/press/appeals-judgement-summary-pavle-strugar

Justia U.S. Law (1990): *Rainbow Warrior (New Zealand v. France) France-New Zealand Arbitration Tribunal.* 1990. április 30. Online: https://law.justia.com/cases/foreign/international/20-riaa.html

Permanent Court of Arbitration (1904): *The Dogger Bank Case (The International Commission of Inquiry between Great Britain and Russia arising out of the North Sea Incident).* Online: https://pca-cpa.org/en/cases/317/

Permanent Court of Arbitration (1928): *Island of Palmas (or Miangas) (The Netherlands / The United States of America).* Online: https://pca-cpa.org/en/cases/94/

Permanent Court of Arbitration (1998): *Sovereignty and Maritime Delimitation in the Red Sea (Eritrea/Yemen).* Online: https://pca-cpa.org/en/cases/81/

Permanent Court of Arbitration (2016): *The South China Sea Arbitration (The Republic of Philippines v. The People's Republic of China).* Online: https://pca-cpa.org/es/cases/7/

Permanent Court of International Justice (1927a): *Factory at Chorzow (Germ. v. Pol.), 1927 P.C.I.J. (ser. A) No. 9 (July 26).* Online: www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.07.26_chorzow.htm

Permanent Court of International Justice (1927b): *S.S. Lotus (France v. Turkey), 1927 P.C.I.J. (ser. A) No. 10 (Sept. 7).* Online: www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.09.07_lotus.htm

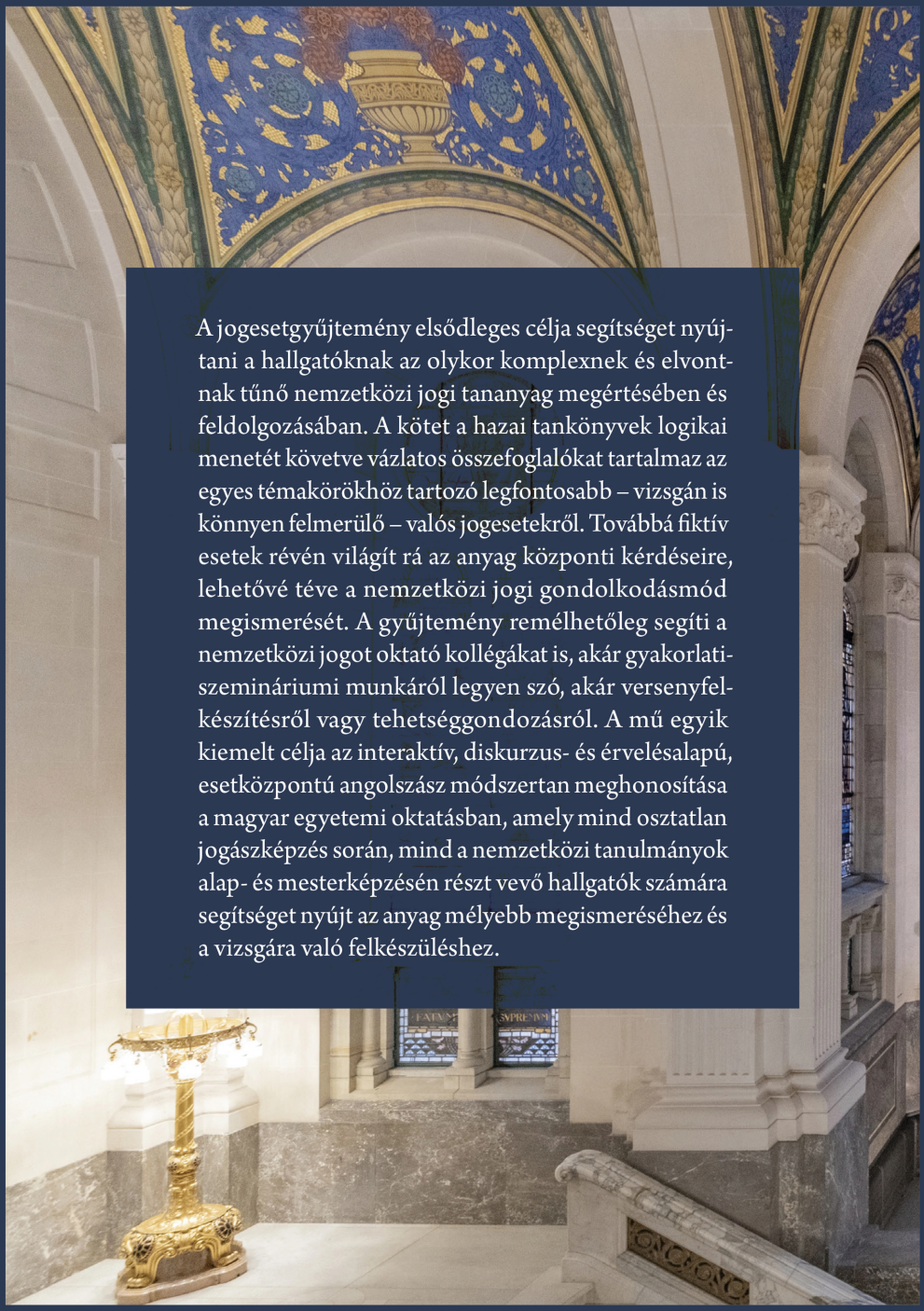
Permanent Court of International Justice (1933): *Legal Status of Eastern Greenland (Den. v. Nor.), 1933 P.C.I.J. (ser. A/B) No. 53 (Apr. 5).* Online: www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1933.04.05_greenland.htm

Residual Special Court for Sierra Leone (2012): *Charles Taylor.* Online: https://rscsl.org/the-scsl/cases/charles-taylor/

U.S. Supreme Court (1862): *Prize Cases, 67 U.S. 635.* Online: https://supreme.justia.com/cases/federal/us/67/635/

UNHCR (2003): *Prosecutor v. Blagoje Simic et al. (Trial Judgement), IT-95-9-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 17 October 2003.* Online: www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/icty/2003/40195

United Nations Human Rights (1981): *Lovelace v. Canada.* Online: https://juris.ohchr.org/casedetails/286/en-US

A jogesetgyűjtemény elsődleges célja segítséget nyújtani a hallgatóknak az olykor komplexnek és elvontnak tűnő nemzetközi jogi tananyag megértésében és feldolgozásában. A kötet a hazai tankönyvek logikai menetét követve vázlatos összefoglalókat tartalmaz az egyes témakörökhöz tartozó legfontosabb – vizsgán is könnyen felmerülő – valós jogesetekről. Továbbá fiktív esetek révén világít rá az anyag központi kérdéseire, lehetővé téve a nemzetközi jogi gondolkodásmód megismerését. A gyűjtemény remélhetőleg segíti a nemzetközi jogot oktató kollégákat is, akár gyakorlati-szemináriumi munkáról legyen szó, akár versenyfelkészítésről vagy tehetséggondozásról. A mű egyik kiemelt célja az interaktív, diskurzus- és érvelésalapú, esetközpontú angolszász módszertan meghonosítása a magyar egyetemi oktatásban, amely mind osztatlan jogászképzés során, mind a nemzetközi tanulmányok alap- és mesterképzésén részt vevő hallgatók számára segítséget nyújt az anyag mélyebb megismeréséhez és a vizsgára való felkészüléshez.